

Social tryghed i de nordiske lande

Social tryghed i de nordiske lande

Omfang, udgifter og finansiering 1995

Social tryghed i de nordiske lande

Omfang, udgifter og finansiering 1995

© Nordisk Socialstatistisk Komité 1997

Udgivet af Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO)

Sejrøgade 11, DK-2100 København Ø

Tlf. +45 39 17 39 91 • Fax +45 31 18 51 22

E-mail: nom-nos@inet.uni-c.dk

Redaktør: Johannes Nielsen

Omslag: Kjeld Brandt & Grafisk tegnestue ApS, København

Tryk: Notex – Tryk & Design a-s, København 1997

ISBN 87-90248-06-6

ISSN 1395-7546

Forord

Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO) er en permanent Komité under Nordisk Ministerråd og Nordisk Socialpolitisk Komité der har til formål dels at koordinere de nordiske landes statistik på det sociale område, dels at foretage sammenlignende udredninger og beskrivelser af de sociale tryghedsforanstaltningers indhold og omfang.

Komiteen er sammensat således, at hvert land har tre repræsentanter og et antal suppleanter. Formandskabet går på skift landene imellem. Der skiftes formandskab hvert tredje år. I perioden 1996-1998 er det Finland, der har formandskabet.

NOSOSKO offentliggør sine resultater vedrørende den løbende udvikling i de sociale forhold i rapporten *Social tryghed i de nordiske lande*.

Da alle nordiske lande som følge af deres EU-medlemskab eller som deltagere i EØS-samarbejdet er forpligtet til at indrapportere data om social sikring til EU's statistiske kontor, EUROSTAT, har NOSOSKO valgt at følge opstillingerne og definitionerne i EUROSTAT's nomenklatur, ESSPROS. Dispositionen i denne rapport afviger derfor i nogen grad fra tidligere udgaver af *Social tryghed i de nordiske lande*.

I forbindelse med udfærdigelsen af nærværende rapport har NOSOSKO nedsat en redaktionsgruppe til at bistå Komiteens sekretariat med arbejdet.

FORORD

Nordisk Socialstatistisk Komité har i øjeblikket følgende sammensætning:

DANMARK:

Statistikkonsulent Per Kampmann	Socialministeriet
Fuldmægtig Anne Foersom	Socialministeriet
Kontorchef Carsten Torpe	Danmarks Statistik
Fuldmægtig Steffen Hougaard	Danmarks Statistik

FINLAND:

Bitr. afdelingschef Rolf Myhrman	Social- och hälsovårdsministeriet
Utvecklingschef Anu Muuri	STAKES
Planerare Tuula Hausmann	Statistikcentralen
Afdelingschef Antero Ahonen	Pensionsskyddscentralen
Forskare Helkka Hytti	Folkpensionsanstalten
Forskare Tiina Heino	Social- och hälsovårdsministeriet

ISLAND:

Kontorchef Ingimar Einarsson	Sundheds- og socialforsikringsministeriet
Afdelingschef Kristinn Karlsson	Hagstofa Íslands

NORGE:

Afdelingsdirektør Jon Olav Aspås	Sosial- og helsedepartementet
Seksjonsleder Berit Ottnes	Statistisk sentralbyrå
Underdirektør Liv Torgersen	Rikstrygdeverket

SVERIGE:

Departementsråd Mårten Lagergren	Socialdepartementet
Byråchef Göran Smedmark	Riksförsäkringsverket
Afdelingsdirektör Barbro Loogna	Socialstyrelsen
Afdelingsdirektör Lena Strömqvist	Socialvetenskapliga forskningsrådet
Statistikchef Ulla-Brith Rimén	Statistiska centralbyrån

Redaktionsgruppen har bestået af følgende medlemmer:

Per Kampmann, Socialministeriet, Danmark
Tiina Heino, Social- och hälsovårdsministeriet, Finland
Ingimar Einarsson, Sundheds- og socialforsikringsministeriet, Island
Øyvind Christensen, Sosial- og helsedepartementet, Norge
Lena Strömqvist, Socialvetenskapliga forskningsrådet, Sverige

Sekretariatsleder Johannes Nielsen, NOSOSKO's sekretariat, har været redaktør af denne rapport og har fungeret som redaktionsgruppens sekretær.

Nordisk Socialstatistisk Komité 1997

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Ændringer i den nordiske socialpolitik 1994-1995	8
Kapitel 2. Metode	19
Kapitel 3. Befolkning og indkomstfordeling	27
Kapitel 4. Familier og børn	33
Kapitel 5. Arbejdsløshed	59
Kapitel 6. Sygdom	75
Kapitel 7. Ældre, funktionshæmmede og efterlevende	88
Kapitel 8. Boligydelser	119
Kapitel 9. Andre sociale ydelser	125
Kapitel 10. De sociale udgifter	134
Bilag 1. Beskrivelse af typetilfælde	147
Bilag 2. Yderligere information	152
Publikationer udgivet af NOSOSKO	156

Diskette:

Tabeller over indkomstfordeling 1994	
Typetilfælde 1995	
Sociale udgifter 1995	
Specifikationer af de sociale udgifter 1995	

Symboler anvendt i tabellerne:

Oplysninger foreligger ikke	
Tal kan ifølge sagens natur ikke forekomme	
Mindre end halvdelen af den anvendte enhed	0 eller 0,0
Nul	—

Kapitel 1

Ændringer i den nordiske socialpolitik siden 1994

DANMARK: Efter flere år med lavkonjunktur og stigende arbejdsløshed har den danske økonomi siden 1994 været præget af en relativt stor vækst. Bruttonationalproduktet voksede med 4,2 pct. i 1994, 2,7 pct. i 1995 og 2,4 pct. i 1996, og væksten forventes at fortsætte med godt 3 pct. i de kommende år. Arbejdsløsheden er faldet markant: fra 12,4 pct. i 1993 til 8,8 pct. i 1996, og den forventes at falde yderligere til 7,4 pct. i 1998. Der har især været et betydeligt fald i ungdoms- og langtidsledigheden. Den positive udvikling i økonomien har bl.a. betydet, at der i 1997 – for første gang i mange år – er udsigt til et lille overskud på de samlede offentlige finanser.

Faldet i arbejdsløsheden skyldes dels højere beskæftigelse, specielt i den private sektor, dels lavere arbejdsstyrke, bl.a. som følge af en stigning i antallet af personer på uddannelses- og børnepasningsorlov og i antallet af 50-59-årige på overgangsydelse. Den betydelige tilgang til orlov og overgangsydelse var medvirkende til, at det samlede antal modtagere af overførselsindkomster i den erhvervsaktive alder steg med ca. 40.000 fra 1993 til 1995, trods faldet i arbejdsløsheden. I 1997 forventes antallet af modtagere af overførselsindkomster at falde til lidt under niveauet i 1993, svarende til ca. 910.000 helårsmodtagere eller ca. 25 pct. af de 15-66-årige.

På baggrund af den forbedrede beskæftigelsessituation er tilgangen til overgangsydelsen lukket fra 1996. Samtidig er der gennemført stramninger og begrænsninger i orlovsordningerne, som har været medvirkende til et fald i antallet af personer på orlov: fra 74.000 helårspersoner i 1995 til 61.000 i 1996.

Aktivlinien i social- og arbejdsmarkedspolitikken er fortsat med justeringer af arbejdsmarkedsreformen fra 1994. Der er især sket en styrkelse og fremrykning af aktiveringsindsatsen over for unge under 25 år. Siden 1996 har dagpengemodtagere under 25 år, som ikke har nogen erhvervskompetencegivende uddannelse, haft ret og pligt til efter 6 måneders ledighed at

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

modtage et uddannelses tilbud af mindst 18 måneders varighed. Ydelsen svarer til halvdelen af dagpengene. For unge kontanthjælpsmodtagere er varigheden af det aktiveringstilbud, som skal gives senest efter 13 uger på kontanthjælp, udvidet fra 6 til 18 måneder. Samtidig er betingelserne for at modtage de højere voksensatser blevet skærpet for kontanthjælpsmodtagere under 25 år. En ny lov om aktiv socialpolitik indebærer, at der fra 1. juli 1998 bl.a. sker en udvidelse af aktiveringen, så den også kommer til at omfatte unge kontanthjælpsmodtagere med andre sociale problemer end ledighed. Desuden sættes aldersgrænsen for den hurtige aktivering op fra 25 til 30 år.

I sammenhæng med en fremrykning af aktiveringsindsatsen er den samlede dagpengeperiode siden 1996 gradvis blevet reduceret fra 7 til 5 år. For at have ret til dagpenge skal ledige fra 1997 have haft beskæftigelse i 52 uger (mod tidligere 26) inden for de seneste 3 år.

I forlængelse af aktivlinien har regeringen taget en række initiativer med henblik på dels at styrke beskæftigelsesmulighederne for personer med varigt nedsat erhvervsevne og dels at begrænse antallet af personer i den erhvervsaktive alder på overførselsindkomster, herunder især førtidspension, gennem bedre forebyggelse og styrkelse af de aktiverende foranstaltninger.

Siden 1997 er der bl.a. gennemført en styrkelse og fremrykning af opfølgningen i sygedagpengesager. Senest efter 8 uger skal der udarbejdes en opfølgningsplan, med henblik på at fastholde den sygemeldtes arbejdspladstilknytning og/eller hurtig iværksættelse af optræning, revalidering m.v. I forlængelse heraf vil den nye sociale lovgivning fra 1998 indeholde et krav til kommunerne om at foretage en helhedsorienteret visitation senest 8 uger efter første henvendelse om løbende hjælp til forsørgelse. Helhedsvurderingen skal omfatte alle muligheder for aktivering, revalidering, beskyttet beskæftigelse m.v., før en sag om fx førtidspension kan påbegyndes. For at øge beskæftigelsen for personer med nedsat erhvervsevne gøres løntilskuddet til beskyttet beskæftigelse mere fleksibelt, og staten overtager samtidig hele finansieringen af løntilskuddet.

Andre initiativer i denne sammenhæng omfatter en kampagne om virksomhedernes sociale medansvar, med henblik på at forebygge udstødelse og integrere erhvervshæmmede og andre udsatte grupper på arbejdsmarkedet, og indførelse af sociale kapitler i overenskomsterne på arbejdsmarkedet, med henblik på at skabe bedre muligheder for aftalebaserede job på særlige vilkår.

På ældreområdet er kommunerne siden 1. juli 1996 forpligtet til at tilbyde mindst to forebyggende hjemmebesøg om året til alle, der er fyldt 80 år,

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

og senest fra 1. juli 1998 til alle, der er fyldt 75 år. Formålet med hjemmebesøgene er at skabe tryghed og trivsel samt at yde råd og vejledning om aktiviteter og støttemuligheder.

For at udbygge kontakten mellem de ældre borgere og kommunalbestyrelsen skal kommunerne senest fra 1997 oprette et ældreråd, som skal høres i ældrepolitiske spørgsmål.

På hjemmehjælpsområdet skal kommunerne etablere et klageråd og gennem skriftlige afgørelser gøre det klart, hvad formålet med hjemmehjælpen er, hvilke opgaver, der vil blive ydet hjælp til, hvornår hjælpen vil blive vurderet osv.

For at forøge antallet af moderne plejeboliger yder staten siden 1996 støtte til etablering af servicearealer i tilknytning til såvel nye som eksisterende ældreboliger og til modernisering af utidssvarende plejehjem.

På børneområdet er udbygningen af dagtilbudspladser fortsat med omkring 55.000 pladser fra 1995 til 1997. Trods den massive udbygning af dagtilbudspladser har den stigende efterspørgsel efter dagtilbud som følge af stigningen i børnetallet sammenholdt med den forbedrede beskæftigelsessituation og et vigende antal personer på børnepasningsorlov betydet en mindre forøgelse af ventelisterne.

Regeringen nedsatte i 1996 en sygehuskommission, som i en rapport fremhæver, at sygehusvæsenets nuværende problemer kan løses uden grundlæggende strukturreformer. Kommissionen anbefaler, at der bl.a. iværksættes forsøg med arbejdstilrettelæggelse, økonomistyring, ledelse og sammenhængende patientforløb, med henblik på en bedre udnyttelse af ressourcerne. Kommissionen fastslår, at ventetider i sygehusvæsenet generelt ikke kan afskaffes og anbefaler, at man prioriterer en nedbringelse af ventetiderne for patienter med livstruende sygdomme.

Regeringen har sammen med amter og kommuner aftalt forbedringer af de kritisable og utidssvarende forhold for psykiatriske patienter. De afsatte midler skal bl.a. anvendes til etablering af flere enestuer på de psykiatriske afdelinger og til oprettelse af bofællesskaber og døgninstitutioner for sindslidende, herunder psykisk syge børn og unge.

FINLAND: I foråret 1995 fik Finland en ny regering, hvis erklærede centrale mål har været at forbedre beskæftigelsen og bremse væksten i statsgælden. Trods en hurtig vækst i bruttonationalproduktet i de seneste år (4,5 pct. i 1995, ca. 3,0 pct. i 1996 og beregnede 4,0 pct. i 1997) er arbejdsløsheden fortsat høj. Nedbringelse af arbejdsløsheden kræver omfattende strukturelle ændringer. I øjeblikket forsøger man at afhjælpe evt. "paradoksproblemer",

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

som kunne være en hindring for øget beskæftigelse.

Nøgleordene for de socialpolitiske reformer har været besparelser og opmuntring til arbejde. Den nye regering besluttede hurtigt at gennemføre meget omfattende besparelser på de sociale tryghedsforanstaltninger. I 1996 blev der således gennemført en reduktion af de sociale udgifter på ca. 10 mia. FIM. Disse nedskæringer videreføres i de kommende år, så den samlede effekt af besparelserne anslås at blive 19 mia. FIM.

Det er dog fortsat regeringens mål at garantere social- og sundhedsydelser til alle grupper i befolkningen. Det skal dels ske ved at fordele nedskæringerne i den sociale tryghed, så de kommer til at ramme ensartet i befolkningen, dels ved at udvikle det sociale tryghedssystem i retning af, at arbejdstageren altid skal kunne forbedre sin økonomiske situation ved at være i arbejde. Det gælder ikke i øjeblikket, særlig ikke for middel- og lavindkomstgrupperne, da mange kontantydelse og en del af egenbetalingen for dagpasning afvejes i forhold til indkomsten.

De største nedskæringer vedrører pensionssystemerne. Andre betydelige besparelser er rettet mod kontantydelse til arbejdsløse, sygeforsikring, boligtilskud, støtte til hjemmepasning af børn og børnetilskud. Desuden er der sket en betydelig reduktion i statens andel af finansieringen af det kommunale social- og sundhedsvæsen.

Ændringerne i pensionssystemet blev gennemført pr. 1. januar 1996 og indebærer:

1. At folkepensionen (grundpensionen) kun gives til personer, som ikke modtager arbejdspension (ATP) eller til personer, som kun modtager en meget lav arbejdspension.
2. At invalidepensionen er lavere end alderspensionen, og at den tidsbegrænsede invalidepension ændres til en revalideringsydelse.
3. At pensionens størrelse (efter en overgangsperiode) fastsættes på grundlag af de sidste ti års indtjening (og ikke som tidligere de sidste fire år).

De mest betydningsfulde ændringer i vilkårene for udbetaling af kontantydelse til arbejdsløse er, at retten til at modtage dagpenge nu først opnås efter at man har været i arbejde i 43 uger, mod tidligere 26, og at karenstiden fra 1997 er udvidet fra 5 til 7 dage.

Ligeledes er unges ret til arbejdsmarkedsydelse blevet strammet i flere omgange. I 1996 kunne personer, der ikke var fyldt 20 år, få udbetalt en arbejdsmarkedsydelse, såfremt den pågældende var under uddannelse eller i arbejdspraktik. I 1997 blev aldersgrænsen hævet til 24 år. Sammen med disse ændringer har man arbejdet for at skaffe flere studie- og praktikpladser til unge.

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

Fra og med 1997 kan ældre langtidsarbejdsløse få udbetalt arbejdsløshedsdagpenge frem til det 60. år, hvis de er fyldt 57 år inden den maksimale understøttelsesperiode på 500 dage er udløbet. Tidligere var aldersgrænsen 55 år.

I sygeforsikringen er den største ændring, at sygedagpengene fra og med 1996 kun erstatter tabt arbejdsfortjeneste. Minimumsgrænsen for at være berettiget til dagpenge er 5.000 FIM pr. år. Der kan udbetales behovsprøvede sygedagpenge, hvis fraværperioden som følge af sygdom er længere end 60 dage.

Vilkårene for at få tilkendt boligtilskud blev skærpet i både 1995 og 1996. Som følge heraf er antallet af modtagere af boligtilskud reduceret.

Også ydelserne til børnefamilierne er blevet beskåret. Således blev børnetilskuddet reduceret en smule pr. 1. juli 1995. Flersøskendetillægget er blevet reduceret, så familier med mange børn har mistet mest ved omlægningen. Ligeledes er niveauet for støtte til pasning af børn i hjemmet blevet beskåret i 1996, i gennemsnit med 22,5 pct.

På servicesiden har kommunerne arbejdet for at effektivisere deres virksomhed, og de bestræber sig løbende på at reformere servicestrukturen. Omlægningerne indebærer bl.a., at man overgår fra institutionsbehandling til ambulante behandling. Inden for sundhedsvæsenet blev der således opnået betydelige besparelser i perioden 1992-1994, men herefter ser det ud til, at udgifterne atter er begyndt at vokse.

Der er i de seneste år også sket store forandringer inden for dagpasningsordningerne for børn. Antallet af børn i den kommunale dagpasning steg i 1995 med ca. 9.000 og i 1996 med ca. 13.500 børn. Alle børn i førskolealderen har fået en lovfæstet ret til kommunal børnepasning. Tilskudssystemet for pasning af små børn blev revideret pr. 1. august 1997. Man har fortsat ret til at vælge mellem kommunal børnepasning og hjemmepasningsstøtte. Men som noget nyt kan man nu også få tilskud til privat pasning af børn. Tilskuddet udbetales til den, der yder servicen. Der sker også ændringer i reglerne for egenbetaling for kommunal børnepasning som betyder, at de hidtidige forskelle i kommunernes egenbetaling udjævnes.

Finlands dårlige økonomiske situation, den høje arbejdsløshed og de gennemførte besparelser på kontantydelse og i servicesystemet har forårsaget usikkerhed og utryghed. En indikation herfor er det øgede behov for børne- og ungdomsforsorg. Således er antallet af børn og unge, som placeres uden for eget hjem, i de seneste år steget med ca. 500, mens antallet af børn og unge, som modtager hjælp inden for det åbne behandlingssystem er forøget med ca. 3.000. Antallet af personer, som modtager socialhjælp, er også ste-

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

get, og der er samtidig sket en forøgelse i længden af den periode, hvori der udbetales socialhjælp. I 1995 fik 10,9 pct. af befolkningen udbetalt socialhjælp.

ISLAND: Den økonomiske udvikling i Island har i de seneste tre år været præget af en relativt god vækst i bruttonationalproduktet efter stagnation i perioden fra 1988 til 1992. Bruttonationalproduktet steg således med 0,8 pct. i 1993, 3,5 pct. i 1994, 3 pct. i 1995, mens væksten i 1996 var på 5,8 pct.

Drivkraften bag denne udvikling har været en stigning i produktionen og høje eksportpriser på varer til udlandet. Som følge heraf er der foretaget store investeringer i den private sektor. Sammenlignet med 1995 udgjorde væksten i investeringerne for 1996 36 pct. Det private konsum steg med 3,5 pct. i 1995, mens beskæftigelsen blev forøget med 2 pct.

Statens langvarige budgetunderskud og kommunernes dårlige finanser har imidlertid medført en meget stram finanspolitik. Dette har samtidig betydet en øget regulering af de kontante sociale ydelser.

På socialforsikringsområdet er der sket visse opstramninger. Dette har medført at ca. halvdelen af pensionisterne har fået reduceret deres pension og pensionstillæg fra socialforsikringen. Desuden er den automatiske regulering af grundpensionen i forhold til gennemsnitslønnen for en LO-arbejder blevet afskaffet. Tilskud til enlige mødre og fædre er blevet reduceret. Enkepensionen er afskaffet, men kvinder med børn under 18 år får ved ægtefællens død udbetalt et tilskud i en vis periode samt et engangsbeløb.

Af statsministerens rapport til Althingi for 1996 fremgår det, at patienternes egenbetaling for lægemidler i perioden 1991-1996 er steget fra ca. 18 pct. til ca. 32 pct. Lavindkomstgrupperne får dog en vis refusion for høje lægemiddeludgifter. Patienternes egenbetaling for lægebesøg er i perioden 1990-1996 steget fra 13,4 pct. til 16,5 pct.

Den økonomiske vækst har betydet et fald i arbejdsløsheden, så den nu er 3,8 pct. af arbejdsstyrken, hvor den i perioden 1992-1994 var på 5-6 pct. Den nuværende arbejdsløshed er den laveste siden april 1992. Arbejdsløsheden blandt de unge er – som i de øvrige nordiske lande – højere end gennemsnittet, dvs. 13,6 pct. for de 16-19-årige og 5,3 pct. for de 20-29-årige.

Statens arbejdsmarkedspolitik præges af trepartsoverenskomster, med større vægt på skattelettelser og arbejdsmarkedsforanstaltninger end på direkte lønforhøjelser. Arbejdsløshedsfonden har i samarbejde med kommunerne etableret et antal tilbud til de arbejdsløse.

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

NORGE: Efter en stærk tilbagegang i økonomien i perioden 1988-1993, har der i de sidste år været en betydelig vækst i bruttonationalproduktet. Investeringerne i oliesektoren er steget kraftigt, men også uden for oliesektoren har der været tale om vækst, både i produktionen til hjemmemarkedsforbrug og til eksport. Den økonomiske vækst har ført til en kraftig vækst i beskæftigelsen og et stort overskud på statsbudgettet.

Underskuddet i 1995 på statsbudgettet på 8 mia. NOK blev vendt til et overskud på ca. 37 mia. NOK i 1996. For at undgå et inflationspres er det besluttet, at væksten i de offentlige udgifter ikke må være større end væksten i den del af bruttonationalproduktet, som er uden for oliesektoren. Statens budgetoverskud placeres i Statens Petroleumsfond, som investerer midlerne uden for Norge. I 1996 blev der indsat ca. 37 mia. NOK i fonden, og for 1997 budgetteres der med et overskud på statsfinanserne på 40,9 mia. NOK, der alle placeres i fonden. Beregningerne er imidlertid følsomme over for svingninger i oliepriser og dollarkurs.

Fra 1993 til 1996 voksede antallet af beskæftigede med 121.000. Ledigheden var i andet kvartal i 1996 på 5,1 pct. Stigningen i beskæftigelsen er fortsat i 1997, så arbejdsløsheden var nede på 4,6 pct. i andet kvartal.

Væksten i beskæftigelsen har naturligvis medført faldende udgifter til arbejdsløshedsunderstøttelse og socialhjælp. Hovedlinierne i socialhjælpen står dog alligevel fast. Pleje- og omsorgssektoren skal have en betydelig realvækst, bl.a. for at imødekomme den forventede efterspørgsel, som det stigende antal ældre over 80 år sandsynligvis vil medføre.

Arbejdslinien skal også videreføres, således at man i videst muligt omfang forsøger at motivere ydelsesmodtagere under pensionsalderen til at søge arbejde eller til at deltage i forskellige kvalifikations- eller revalideringsforanstaltninger, med henblik på at få dem til at genindtræde i arbejdslivet.

Som opfølgning på arbejdslinien er der i løbet af 1990'erne gennemført en række ændringer af sociallovgivningen. Blandt andet er de medicinske vilkår for at kunne modtage revalideringsdagpenge og invaliditetsydelse blevet skærpet. Stortinget har desuden besluttet, at overgangsydelsen, som gives til forsørgere, skal ændres. Ændringen indebærer, at de støtteberettigede fremover modtager højere ydelser, men i en kortere periode. Som et led i forberedelsen til denne omlægning, etableres der selvstændige tilbud til enlige forsørgere, som skal motiveres til at søge arbejde eller videreuddannelse i den periode, hvori de modtager overgangsydelsen. Der har længe eksisteret særlige støtteordninger for enlige forsørgere med bl.a. børnepasning og uddannelsesydelser. Hensigten med omlægningen er således at motivere flere end tidligere til at benytte dem. Særligt for enlige forsørgere, men også

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

for andre ydelsesmodtagere, har man hævet grænsen for hvor stor lønindkomst ydelsesmodtageren kan have inden ydelserne reduceres.

Effekten af de tiltag, der er knyttet til arbejdslinien, varierer. Sygefraværet udviser en stigende tendens i takt med at beskæftigelsen vokser. Efter et fald frem til og med 1994 steg antallet af betalte fraværsdage (dvs. fravær i mere end 14 dage) med 6 pct. fra 1994 til 1995 og med yderligere 10 pct. fra 1995 til 1996. Der arbejdes dog fortsat for at begrænse sygefraværet gennem tiltag i arbejdslivet frem for ved en reduktion i erstatningsniveauet for sygedagpengene, som for lav- og mellemindkomstgrupperne er på 100 pct. På den anden side har der været en mindre nedgang i antallet af personer, som modtager ydelser til arbejdsstræning og medicinsk revalidering. Antallet af forsikrede funktionshæmmede steg fra 1994 til 1995, hvilket bl.a. skyldes, at der blev indført en maksimumsgrænse på ét år for ydelser til medicinsk revalidering. I 1991 blev regelsættet for førtidspension ændret, så det nu kun er medicinske tilstande med anerkendte diagnoser, der kan udløse førtidspension. Dette havde betydelig effekt i de første år, men tilgangen af nye førtidspensionister er nu atter forøget. Dette skyldes bl.a., at nogle af de ansøgere, som i første omgang fik afslag på pension, har søgt igen med positivt resultat. Trods stigningen i antallet af førtidspensionister holder den gennemsnitlige fratrædelsesalder fra arbejdslivet sig dog stabilt på ca. 60 år.

Arbejdslinien vil også blive gjort gældende på socialhjælpsområdet, og sandsynligvis takket være den stærke økonomiske vækst kan der også spores en vis nedgang i antallet af nye ansøgere. Der er dog fortsat en del unge arbejdsløse, som ikke har oparbejdet retten til dagpenge, og en del enlige forsørgere, som modtager supplerende økonomisk hjælp. Også blandt indvandrere og flygtninge fra lande uden for Norden og Vesteuropa er erhvervsdeltagelsen betydeligt lavere end for gennemsnittet af befolkningen. Særlig blandt flygtninge er behovet for socialhjælp stort. I 1996 synes væksten på arbejdsmarkedet dog også at være kommet indvandrerne til gode; men den registrerede ledighed blandt indvandrere og flygtninge fra lande uden for Norden og Vesteuropa er alligevel dobbelt så høj som for andre grupper på arbejdsmarkedet.

Væksten i antallet af alderspensionister er ved at aftage, og om få år vil antallet af alderspensionister begynde at falde. Udgifterne til alderspension vil alligevel stige voldsomt, da flere og flere alderspensionister vil have optjent ret til tillægspension fra Folketrykden.

Pleje- og omsorgssektoren er som nævnt et vigtigt satsningsområde. Staten har givet betydelige tilskud til kommunerne til bygning eller modernisering af eksisterende institutioner for ældre og andre borgere, der har behov

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

for pleje. Den ekstraordinære indsats har dog endnu ikke medført nogen stigning i den samlede kapacitet. I 1997 er tilskuddene blevet forøget, bl.a. fordi alle beboere, der ønsker det, skal have tilbud om eneværelse. Væksten i antallet af ældre over 80 år har medført, at den relative kapacitet i pleje- og omsorgssektoren er blevet reduceret. En forbedring af sundhedstilstanden blandt de ældste ældre kan måske opveje reduktionen i den relative kapacitet, men der planlægges med behov for en vis udvidelse af kapaciteten.

Ud over behovet for øget kapacitet fokuseres der også på at øge eller i det mindste sikre kvaliteten af ydelserne i plejesektoren. Den mest konkrete målsætning vedrører tilbuddet om eneværelse, men der lægges også mere vægt på personlig integritet og medbestemmelse til mennesker, som har behov for hjælp, samt bedre rutiner til kvalitetssikring i servicesystemet.

Ressourceindsatsen øges også inden for hjemmehjælpen til ældre og funktionshæmmede. For eksempel vil stadig flere kommuner give heldøgns-tilbud i hjemmesygeplejen. I 1995 havde over 60 pct. af alle kommuner sådanne tilbud. Antallet af modtagere af hjemmehjælp er alligevel faldet, og der er grund til at tro, at en del af reduktionen hænger sammen med, at modtagerne har et mere omfattende plejebehov end tidligere.

Når det gælder de alleryngste, har antallet af fødsler ligget stabilt siden 1990. Antallet af modtagere af fødselsdagpenge steg fra ca. 41.000 til 43.500 i perioden 1994-1995. Mest opsigtsvækkende er den stærke stigning i antallet af fædre, som har benyttet sig af de fire ugers barselsorlov, som er forbeholdt fædrene. I 1993 var der kun 4 pct. som benyttede sig af denne ordning, men andelen steg til 38 pct. i 1994 og yderligere til 57 pct. i 1995.

Antallet af børnehavepladser voksede med knap 10.000 i perioden 1994-1995. I 1995 havde 60 pct. af alle børn i alderen 1-6 år tilbud om plads i en børnehave eller skole. Fra 1997 bliver skolegangen obligatorisk fra det 6. år.

SVERIGE: Den svenske økonomi har i de seneste år udviklet sig i en klart positiv retning. Der er atter kommet gang i væksten efter den svære krise i begyndelsen af 1990'erne. Eksporten er steget stærkt, og Sverige har nu et stort og voksende overskud på udenrigshandelen og på betalingsbalancen. Inflationstakten er både historisk og internationalt set meget lav.

Saneringen af de offentlige finanser er gået hurtigere end tidligere beregnet. Underskuddet i 1996 er beregnet til 4 pct. af bruttonationalproduktet og til 2,7 pct. i 1997, for derefter at falde helt bort. Som følge af omverdens stigende tiltro til den svenske økonomi er der sket en markant rentesænkning. Et udestående problem udgøres af arbejdsløsheden, som fortsat er høj, uden sikre tegn på at den ville falde. Målet om at halvere arbejds-

løsheden frem til år 2000, står dog fast.

Den gennemførte sanering af de offentlige udgifter har medført kraftige nedskæringer på snart sagt alle områder inden for velfærdssystemet. Dette gælder både socialforsikringen og hele driften. Saneringsprogrammet omfatter besparelser på sammenlagt 126 mia. SEK. Ud af dette beløb er der taget konkret beslutning om besparelser på 103 mia. SEK. De resterende besparelser tages der beslutning om i løbet af 1997.

Gennem arbejdet med opstramning af den statslige budgettering er der indført et system med udgiftsloft. Dette indebærer at Riksdagen først fastsætter en samlet fordeling af statens udgifter på 27 poster, hvorefter den tager stilling til udgiftsfordelingen inden for rammerne af det samlede budget.

Som led i saneringsprogrammet er egenbetalingen for lægemidler steget fra 120 SEK til 170 SEK pr. indkøb, og det samlede loft for egenbetaling af lægemidler og for besøg i den primære sundhedssektor er hævet fra 1.600 SEK til 2.200 SEK pr. år. Fra og med den 1. januar 1997 er der indført et nyt system, som betyder at tilskuddet til lægemidler aftrappes. I stedet indføres et særligt maksimumsbeløb for egenbetaling for henholdsvis lægemidler og for besøg i den primære sundhedssektor. I bestræbelserne på at begrænse de seneste års kraftige stigning i udgifterne til lægemidler har regeringen foreslået, at ansvaret for udgifterne til lægemidler i den primære behandling fra og med den 1. januar 1998 skal overgå til landstingene.

Ansvaret for de psykisk udviklingshæmmede er gradvist blevet overført fra landstingene til kommunerne og blev endeligt gennemført med udgangen af 1995.

Som følge af den forøgede arbejdsløshed og vanskelighederne, først og fremmest for unge og indvandrere, med at gøre sig gældende på arbejdsmarkedet, er udgifterne til socialhjælp steget voldsomt. Regeringen forventer at fremsætte forslag til en ny lov om sociale ydelser, som også indeholder nye retningslinier for den økonomiske bistand.

Sygefraværet er faldet betydeligt siden begyndelsen af 1990'erne. Sygedagpengene er faldet til 75 pct. af arbejdsindkomsten, uafhængigt af hvor længe man er sygemeldt. Arbejdsgiverperioden er forlænget fra 14 til 28 dage fra og med 1. januar 1997. Der er også foretaget ændringer i de regler, der gælder for ret til sygedagpenge og førtidspension samt for beregningen af den indkomst, der ligger til grund for sygedagpengene. Endelig er bolig-tillægget til pensionister blevet reduceret.

Fra 1. januar 1996 faldt børnetilskuddet fra 750 SEK til 640 SEK, og flerbørnstillægget for børn født efter 1. januar 1996 er helt bortfaldet. Desuden er kompensationsniveauet i forældreforsikringen reduceret til 75 pct.

ÆNDRINGER I DEN NORDISKE SOCIALPOLITIK SIDEN 1994

Af besparelshensyn er der også sket ændringer i reglerne for tilskud til enkelte forældre, og der er sket en kraftig reduktion i boligtilskuddet.

Det omfattende saneringsprogram, som har haft til formål at skabe balance i de offentlige betalinger, er med disse reformer i princippet gennemført. Regeringen har dog tilkendegivet, at det kan blive nødvendigt at gennemføre visse justeringer. Det er således tanken at hæve kompensationsgraden i sygeforsikringen og forældreforsikringen til 80 pct. fra og med 1998. Der vil også ske en stigning i statstilskuddet til kommuner og landsting for at muliggøre større tilskud til sygdomsbehandling og ældreomsorg.

Kapitel 2

Metode

Denne rapport er den første af NOSOSKO's årlige publikationer, der følger ESSPROS¹-nomenklaturen i sin opbygning, afgrænsning og definitioner. Den overordnede afgrænsning i *Social tryghed i de nordiske lande* har dog tidligere været næsten identisk med den afgrænsning, EUROSTAT anvendte i sin tidligere manual.

Den nye ESSPROS-manual er fra 1996, og det er således også første gang, EUROSTAT anvender nærværende opstilling. I EUROSTAT's opstilling anvendes rækkefølgen: Sygdom; Funktionshæmmede; Alderdom; Efterlevende; Familier og børn; Arbejdsløshed; Boligydelser og Andre sociale ydelser.

Blandt andet af hensyn til kontinuiteten har NOSOSKO valgt at bibeholde sin tidligere rækkefølge i beskrivelsen af det sociale tryghedssystem. Denne er følgende: Familier og børn; Arbejdsløshed; Sygdom; Alderdom, funktionshæmmede og efterlevende, Boligydelser og Andre sociale ydelser. 'Alderdom, funktionshæmmede og efterlevende' beskrives samlet i ét kapitel med tre afsnit, idet såvel pensioner som serviceydelser til disse grupper både lovgivningsmæssigt og organisatorisk hører sammen.

Nærmere om ESSPROS-klassifikationen

ESSPROS-systemet blev udviklet i løbet af 1970'erne, og den første metodebeskrivelse blev offentliggjort i 1981. Statistikken dækker især udgifter, selvom den oprindeligt var planlagt til også at dække modtagere.

I løbet af 1990'erne har EUROSTAT i samarbejde med medlemslandene revideret ESSPROS. Grundelementerne i den nye ESSPROS-manual er de samme som før, blot lægges der nu mere vægt på detaljerede opdelinger af de enkelte funktioner (alderdom, sygdom osv.).

Indtil 1990'erne har EUROSTAT kun offentliggjort hovedtal fra hvert

1 ESSPROS = European System of Integrated Social PROtection Statistics.

METODE

land, men nu bliver de enkelte funktioner detaljeret belyst i særskilte publikationer med tal for udgifter og modtagere over en vis periode.

ESSPROS-klassifikationen består af en række delklassifikationer eller karakteristika, der tildeles hver ydelse. Disse kan grupperes forskelligt, afhængigt af hvad man ønsker at analysere. I praksis betyder det, at tal til EUROSTAT bør leveres disaggregeret.

Hovedtrækkene i ESSPROS er følgende: Helt overordnet er klassifikationen grupperet efter såkaldte *schemes*, dvs. ordninger. Hensigten er at belyse, om ordningerne dækker hele befolkningen eller kun et udsnit af den. Herudover skal det fremgå, hvem der er beslutningstager, om ordningerne er betinget af bidragsbetaling, og om ordningerne er frivillige eller lovpligtige. EUROSTAT har ikke tidligere offentliggjort tal efter *schemes*, men blot lister for hvert land med ordninger, som landene selv har defineret inden for rammerne af ESSPROS.

ESSPROS klassificerer ordninger, der dækker hele befolkningen uanset tilknytning til arbejdsmarkedet (*universal scheme*), ydelsesordninger, der kun dækker arbejdsstyrken (*general scheme*) og specielle ydelsesordninger (*special scheme*), som kun dækker et udsnit af befolkningen. Landene definerer selv, hvilke nationale ordninger der hører under de enkelte *schemes*, inden for rammerne af ESSPROS. I denne forbindelse skelnes mellem *basic schemes*, som dækker størstedelen af befolkningen, og *supplementary schemes*, som er ydelser, der gives ud udover grundbeløb o.l. eller udvider dækningen af *basic schemes*.

EUROSTAT indsamler tabeller (data) for hver funktion med underopdelinger, der forudsætter at hver udgiftspost er påhæftet art, dvs. *scheme*, foruden to hovedtabeller, der dækker indtægter og udgifter vedr. de sociale ydelser.

Ændringer som følge af overgang til ESSPROS

Ved overgangen til brugen af ESSPROS-manualen er der sket visse ændringer i forhold til de tidligere udgaver af *Social tryghed i de nordiske lande*, hvorfor oplysningerne om de sociale udgifter ikke er helt sammenlignelige med oplysninger fra de tidligere år.

De vigtigste af disse ændringer er følgende:

Ændringer i kapitlet om familier og børn

Ud over at boligydelse til familier er omtalt i et særskilt kapitel, er der ikke sket væsentlige ændringer i afgrænsningen af området 'Familier og børn'. Danmark har dog medtaget orlov til børnepasning under rubrikken 'Forældreydelser ved pasning af børn'. Denne post var tidligere medtaget under 'Arbejdsløshed'. Ydelser ved fødsel er specificeret i en selvstændig post, men var tidligere medregnet under posten 'Dagpenge ved fødsel og adoption'. Andre ydelser vedrørende svangerskab er medregnet under 'Sygdom'.

Ændringer i kapitlet om arbejdsløshed

Under 'Arbejdsløshed' indgår der flere grupperinger i ESSPROS end der tidligere har været anvendt i *Social tryghed*. Det drejer sig om delvis dagpengesikring, pension af arbejdsmæssige årsager, kontantydelse ved jobtræning, kompenserende ydelser, mobilitetsydelse og serviceydelser ved jobtræning. Disse posteringer var tidligere samlet under 'Andre kontantydelse' og 'Andre serviceydelser' i kapitlet om arbejdsløshed. De finske arbejdsløsheds-pensioner er placeret under 'Arbejdsløshed'. I de tidligere udgaver af *Social tryghed i de nordiske lande* var de omtalt som særlige førtidspensioner. Desuden er aktivering af kontanthjælpsmodtagere i Danmark medtaget under 'Arbejdsløshed', hvor den tidligere var medtaget i kapitlet om andre sociale ydelser.

Ændringer i kapitlet om sygdom

Indholdet i dette kapitel er stort set uændret. For at få en så stor sammenlignelighed med tidligere udgaver som muligt er der foretaget en underopdeling af ESSPROS-gruppen 'Betalt fravær ved sygdom' i 'Almindelig dagpengesikring', 'Dagpengesikring i arbejdsgiverperioden' og 'Særlig dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom'. Under serviceydelser anvender ESSPROS betegnelsen 'Indlagte patienter' og 'Ikke-indlagte patienter'. Ingen af landene er imidlertid i stand til at foretage denne opdeling, hvorfor sygehusenes udgifter til både indlagte og ikke-indlagte patienter er medtaget under 'Indlagte patienter'. Sundhedskampagner, som tidligere var med i *Social tryghed i de nordiske lande*, er ikke med i ESSPROS.

METODE

Ændringer i kapitlet om alderdom, funktionshæmmede og efterlevende

Alderdom, funktionshæmmede og efterlevende er tre selvstændige funktioner i ESSPROS. Da områderne i de nordiske lande såvel lovgivningsmæssigt som organisatorisk hænger sammen, er de belyst i et samlet kapitel med tre underafsnit. ESSPROS' grupper 'Alderspension', 'Invalidpension' og 'Pension til efterladte' er underopdelt i henholdsvis grundpension, tillægspension og supplerende pension. Det som i tidligere udgaver af *Social tryghed i de nordiske lande* blev benævnt 'Særlige førtidspensioner' er ifølge ESSPROS' terminologi 'Særlige alderspensioner' og optræder derfor som sådanne i denne udgave af *Social tryghed i de nordiske lande*. Det gælder dog ikke de finske arbejdsløshedspensioner, der som nævnt er medtaget i afsnittet om arbejdsløshed. Fordelingen af visse udgifter til serviceydelser på henholdsvis ældre og funktionshæmmede bygger på estimater.

Nyt kapitel om boligydelse

Beskrivelsen af boligstøtte til familier og til ældre og funktionshæmmede blev tidligere belyst i de respektive kapitler om familier og børn samt ældre og funktionshæmmede.

I ESSPROS og i denne udgave af *Social tryghed i de nordiske lande* er boliger taget ud som en selvstændig funktion og belyses i et særskilt kapitel (Kapitel 8).

Afgrænsning

Både i de tidligere udgaver af *Social tryghed i de nordiske lande* og i ESSPROS bygger statistikken på, at den primært skal omfatte samtlige offentlige indkomstoverførsler og serviceforanstaltninger, som har til formål at sikre borgerne i visse, nærmere bestemte situationer og mod følgerne af visse typer sociale begivenheder. Endvidere indgår også ordninger, som er obligatoriske for større grupper som følge af kollektive aftaler eller overenskomster.

Statistikken vedrører de løbende driftsudgifter. Som hovedregel medtages investeringsudgifter og skattelettelser ikke.

Social ydelse

Definitionen af en social ydelse er, at der skal være tale om en reel ydelse til fordel for modtageren. Dette betyder, at modtageren ikke betaler markedsprisen eller de fulde driftsomkostninger for serviceydelser. At modtageren ved at være tilsluttet en forsikringsordning har betalt kontingent – og dermed i realiteten helt eller delvist har finansieret det modtagne ved sine bidrag – er i denne forbindelse uden betydning.

Ydelserne skal være rettet direkte til borgerne. Subventionering af erhvervslivet, fx i form af støtte til boligbyggeri, medregnes derfor ikke som sociale ydelser.

Registrering

Ved registreringen af udgifter og indtægter anvendes så vidt muligt regnskaber fra offentlige myndigheder og andre sociale administrationer. I enkelte tilfælde må udgifterne og finansieringen dog angives med beregnede beløb. I andre tilfælde kan den ønskede specifikation ikke foretages ud fra de nationale regnskabssystemer, og regnskabstallene må derfor fordeles skønmæssigt.

Såfremt der opkræves brugerbetaling for sociale ydelser, registreres udgifterne efter fradrag for brugerbetalingen. Udgifterne til disse sociale ydelser er således ikke de samlede driftsudgifter, men nettobeløbet for den instans, der er ansvarlig for ydelsen.

Finansiering

Indtægter eller bidrag til finansiering af de sociale udgifter er fordelt på midler, der stammer fra det offentlige, fra arbejdsgivere og fra forsikrede personer eller husstande. Indtægterne anvendes til løbende udbetalinger i årets løb, men i visse tilfælde også til opbygning af fonde, som skal bidrage til at sikre fremtidige udbetalinger. Efter behov og regler dækker fondsmidler også løbende udbetalinger.

Afkast fra fonde i form af rente- og formueindtægter forekommer først og fremmest på pensionsområdet. Renter anføres ikke som en særskilt finansieringskilde i udgiftsstatistikken. Når der sker overførsler til fonde, og når fondsmidler er medgået til finansiering af de løbende sociale udgifter, angives disse med nettobeløb i udgiftsstatistikken.

METODE

Ydelser fra det offentlige som kun er beregnet til egne ansatte betragtes som ydelser fra arbejdsgiver. Visse ydelser fra arbejdsgivere til egne ansatte, fx dagpenge i en vis del af sygeperioden, betragtes som værende finansieret af arbejdsgiver, selvom ydelserne i andre forbindelser betragtes som en del af de ansattes løn.

Borgernes egenbetaling (brugerbetaling) for sociale ydelser er ikke medregnet i tabellerne over de sociale udgifter. Afkast af fast ejendom indgår som en del af finansieringen efter ESSPROS' opgørelsesmetode.

Specifikationer

En specifikation af de enkelte udgiftsposter findes på den diskette, der følger med denne rapport.

Administrationsudgifter

Administrationsudgifterne er i denne rapport anført i én samlet post. I princippet er det kun udgifter til den direkte administration af de sociale udgifter som medtages. Det er dog ikke i alle tilfælde muligt at udskille administrationsudgifterne fra de øvrige løn- og driftsudgifter.

Typetilfælde

Til belysning af kompensation ved forskellige sociale begivenheder er der foretaget beregninger for forskellige familietyper og indkomstniveauer over en række sociale ydelsers erstatningsniveau. Opgørelserne adskiller sig fra de tidligere opgørelser ved, at man i denne udgave har taget udgangspunkt i lønnen for en 'Average Production Worker' (APW) ('gennemsnitlig industriarbejder'), beregnet af OECD. Dette skift i beregningsgrundlaget skyldes, at APW også anvendes i en række andre internationale sammenligninger. I modsætning til tidligere er der ved beregning af erstatningsniveauerne desuden medtaget boligstøtte og betaling for daginstitution.

En nærmere beskrivelse af typetilfældene findes i Bilag 1. Beregningerne over typetilfælde er medtaget på den diskette, der følger med denne rapport.

Beregninger over indkomstfordelingen

For at give en supplerende belysning af de sociale kontantydelsers betydning for indkomstfordelingen, er der i henholdsvis Kapitel 3, 4 og 7 medtaget oplysninger om sammensætning og fordeling af de disponible indkomster for husholdninger i Danmark, Finland, Island og Sverige. Oplysningerne er baseret på modelbefolkninger, som anvendes til at foretage mikrosimulationsberegninger i de enkelte lande. Modelbefolkningerne består af et repræsentativt udsnit af befolkningen og indeholder oplysninger om indkomster, skatter, sociale ydelser, familietype m.v. Oplysningerne i modellerne er hentet fra administrative registre og specialundersøgelser.

De disponible indkomster er fordelt på faktorindkomst, skat og sociale kontantydelse. Faktorindkomsten består af indkomst fra lønnet beskæftigelse og fra selvstændig virksomhed samt kapitalindkomst. De sociale ydelser omfatter såvel skattepligtige som skattefrie ydelser, indkomsterstøttende ydelser og andre sociale ydelser som fx boligstøtte og børnetilskud. Skatterne omfatter indkomstskat og formueskat. Den disponible indkomst er faktorindkomsten, plus de sociale ydelser, minus skatten.

Indkomsten er fordelt på familietyper. En familie består af voksne og evt. børn i alderen 0-17 år som bor på samme adresse som forældrene. Hjemmeboende børn over 17 år betragtes således som en selvstændig familie.

Indkomsterne er justeret for forsørgerbyrde i den enkelte familie, hvilket vil sige, at der er korrigeret for antallet af personer, der skal leve af indkomsten i de forskellige familier. Det sker ved at beregne de enkelte familiers indkomst pr. personenhed, hvor den første voksne tæller 1, den anden voksne 0,7 og børn 0,5 personenheder. Disse vægte anvendes normalt af OECD.

Figureerne i Kapitel 3 viser fordelingen af indkomster for henholdsvis enlige og samboende husstande fordelt på kvartiler. Kvartilerne er fastlagt på grundlag af de disponible indkomster for samtlige husstande uanset familietype. Figuren i Kapitel 4 viser indkomstfordelingen for enlige og par under 45 år, henholdsvis med og uden børn. I Kapitel 7 viser figuren indkomstfordelingen for enlige og par, henholdsvis under 65/67 år og fyldt 65/67 år. For parfamilierne er alderen på hovedpersonen afgørende for placeringen i aldersgruppen. Hovedpersonen er defineret som den person, der har den højeste indkomst.

Grundtablerne for tabeller og figurer vedr. indkomstfordeling findes på den diskette, der følger med denne rapport.

METODE

Købekraftspariteter

Købekraftspariteter (KKP) defineres som den valutaomregningsfaktor, der svarer til købekraften i de enkelte valutaer. Det betyder, at et vist beløb, når det omregnes fra forskellige valutaer ved hjælp af KKP-faktorer, vil kunne købe den samme mængde ("kurv") varer og tjenesteydelser i alle landene.

KKP-beregningerne er dels anvendt ved sammenligning af de sociale udgifter og dels ved sammenligninger af kompensationsniveauerne for forskellige sociale begivenheder. I de tidligere udgaver af publikationen blev der anvendt KKP/NOK.

KKP-beregningerne i denne publikation er i KKP/Euro. Der er anvendt følgende estimater for de enkelte lande: Danmark 9,74; Finland 7,012; Island 94,3; Norge 10,76 og Sverige 11,02.

Mulighederne for at sammenligne Norden med Europa

I det øvrige Vesteuropa (EU-landene) er der generelt sket en væsentlig udbygning af de sociale trykkesystemer i de sidste årtier. En sammenligning af Norden med EU-landene frembyder en del vanskeligheder, men kan med rimelighed foretages, når det gælder oplysninger om de sociale udgifter, som indsamles af EU's statistiske kontor, EUROSTAT.

I indledningen til de enkelte kapitler er der en tabel over de sociale udgifter på de respektive områder, set i relation til de samlede sociale udgifter. For de nordiske landes vedkommende er der anvendt den nye ESSPROS-manual, mens der for EU-landene er anvendt den gamle ESSPROS-manual, enten med data for 1994 eller med de senest tilgængelige data.

Øvrigt

I 1995 overgik Norge som det første af de nordiske lande til at anvende SNA-93 og ESA-95 ved beregningen af bruttonationalproduktet (BNP). Overgangen betød, at det norske BNP blev ca. 10 pct. højere. Det norske BNP er desuden korrigeret for de tidligere år.

Kapitel 3

Befolkning og indkomstfordeling

Befolkning

Befolkningernes sammensætning er noget forskellig fra land til land, hvilket har betydning, både når det gælder pasningsbehov for småbørn, aktiviteter for børn og unge, arbejdsløshedens sammensætning, antallet af alderspensionister samt behovet for omsorg og pleje i de ældste aldersklasser.

Efter en årrække med stagnation i fødselstallet har det i de senere år igen været stigende. Dette har i forskelligt omfang øget behovet for pasning af småbørn.

Samtidig er antallet af personer i de ældste aldersklasser øget og dermed er også behovet for omsorg og pleje øget. Der er dog markante forskelle både mellem mænd og kvinder og mellem de nordiske lande. I alle landene er der flest kvinder i de ældste aldersklasser, hvilket alt andet lige medfører at mange lever alene i deres sidste leveår.

Blandt de nordiske lande har Sverige den ældste befolkning, mens Island har den yngste.

Set i relation til det øvrige Europa finder man i gennemsnitstallene for EU-landene ikke den samme forøgelse af befolkningen i de yngste aldersklasser, mens tendensen mod flere personer i de ældste aldersklasser, specielt for kvinders vedkommende, også findes i EU-landene.

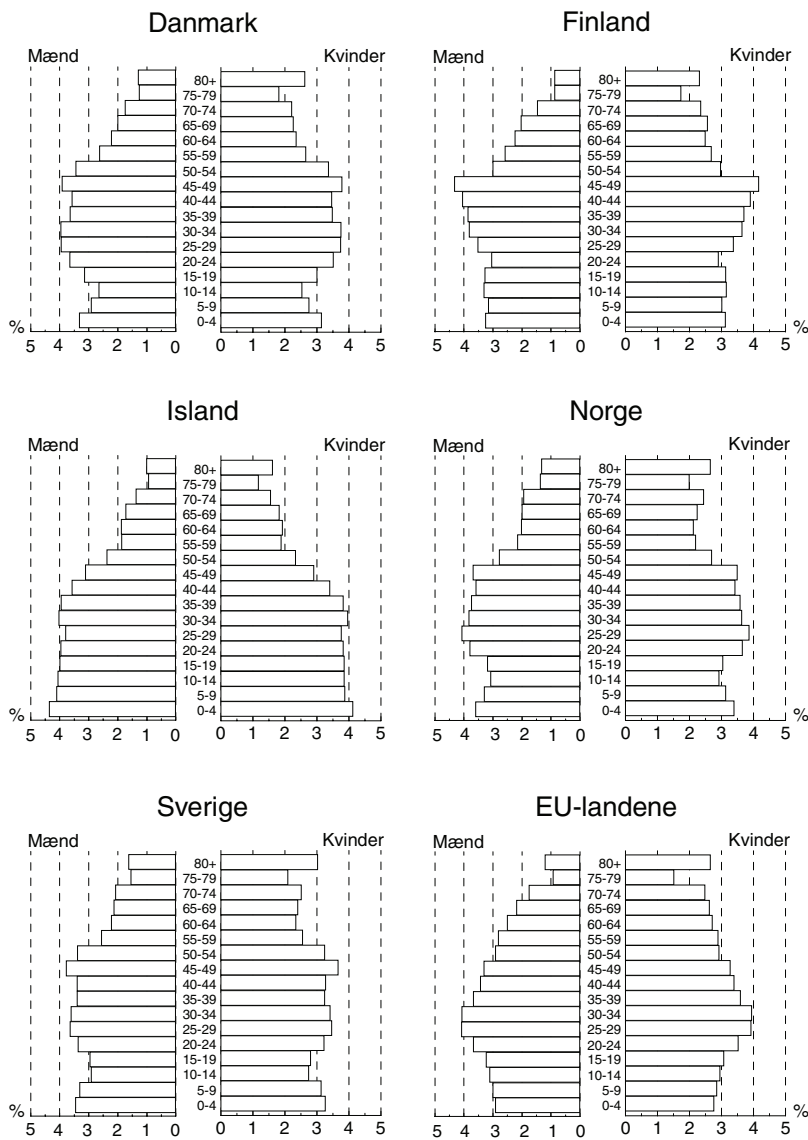
BEFOLKNING OG INDKOMSTFORDELING

Tabel 3.1 Middelfolketallet efter køn og alder 1995

	Danmark		Finland		Island		Norge		Sverige	
	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.
<i>Mænd</i>										
0-6 år	238	9	232	9	16	12	218	10	429	10
7-17 »	322	12	364	15	24	18	299	14	579	13
18-24 »	260	10	223	9	15	11	219	10	404	9
25-49 »	996	39	1.000	40	49	37	824	38	1.576	36
50-64 »	434	17	400	16	16	12	307	14	721	17
65-79 »	262	10	223	9	11	8	230	11	509	12
80- »	67	3	45	2	3	2	58	3	143	3
I alt	2.580	100	2.487	100	134	100	2.156	100	4.361	100
<i>Kvinder</i>										
0-6 år	226	9	223	9	16	12	206	9	407	9
7-17 »	308	12	348	13	23	17	285	13	550	12
18-24 »	251	9	214	8	14	11	212	10	388	9
25-49 »	956	36	961	37	48	36	785	36	1.511	34
50-64 »	439	17	417	16	17	12	309	14	721	16
65-79 »	331	13	340	13	12	9	290	13	621	14
80- »	138	5	118	5	4	3	117	5	268	6
I alt	2.648	100	2.621	100	133	100	2.204	100	4.466	100
<i>Mænd og kvinder</i>										
0-6 år	464	9	455	9	32	12	424	10	836	10
7-17 »	630	12	712	14	46	17	584	13	1.129	13
18-24 »	511	10	437	9	29	11	430	10	792	9
25-49 »	1.952	37	1.961	38	97	36	1.609	37	3.087	35
50-64 »	873	17	817	16	33	12	617	14	1.442	16
65-79 »	593	11	563	11	23	9	520	12	1.130	13
80- »	205	4	163	3	7	3	175	4	411	5
I alt	5.228	100	5.108	100	267	100	4.359	100	8.827	100

BEFOLKNING OG INDKOMSTFORDELING

Figur 3.1 Befolkningen 1995 fordelt efter køn og alder i pct. af totalbefolkningen

Indkomstfordeling

Figur 3.2 og 3.3 viser for det første den gennemsnitlige disponible indkomst for henholdsvis enlige og samboende husstande fordelt på kvartiler, omregnet til KKP-Euro. Kvartilerne er fastlagt på grundlag af de disponible indkomster for samtlige husstande. Indkomsterne er opgjort pr. personenhed, idet der er korrigeret for antallet af voksne og børn, der skal leve af indkomsten i de forskellige familier. For det andet viser figurerne bruttoindkomstens procentvise fordeling på faktorindkomst og sociale ydelser, samt størrelsen af skatten i pct. af bruttoindkomsten.

I alle landene er de disponible indkomster pr. personenhed større for parfamilier end for enlige. De gennemsnitlige disponible indkomster er størst i Danmark og mindst i Finland. Spredningen i de disponible indkomster er mindst i Danmark og størst i Island. Med hensyn til spredningen i de disponible indkomster er forskellene mellem landene betydeligt mindre for parfamilier end for enlige.

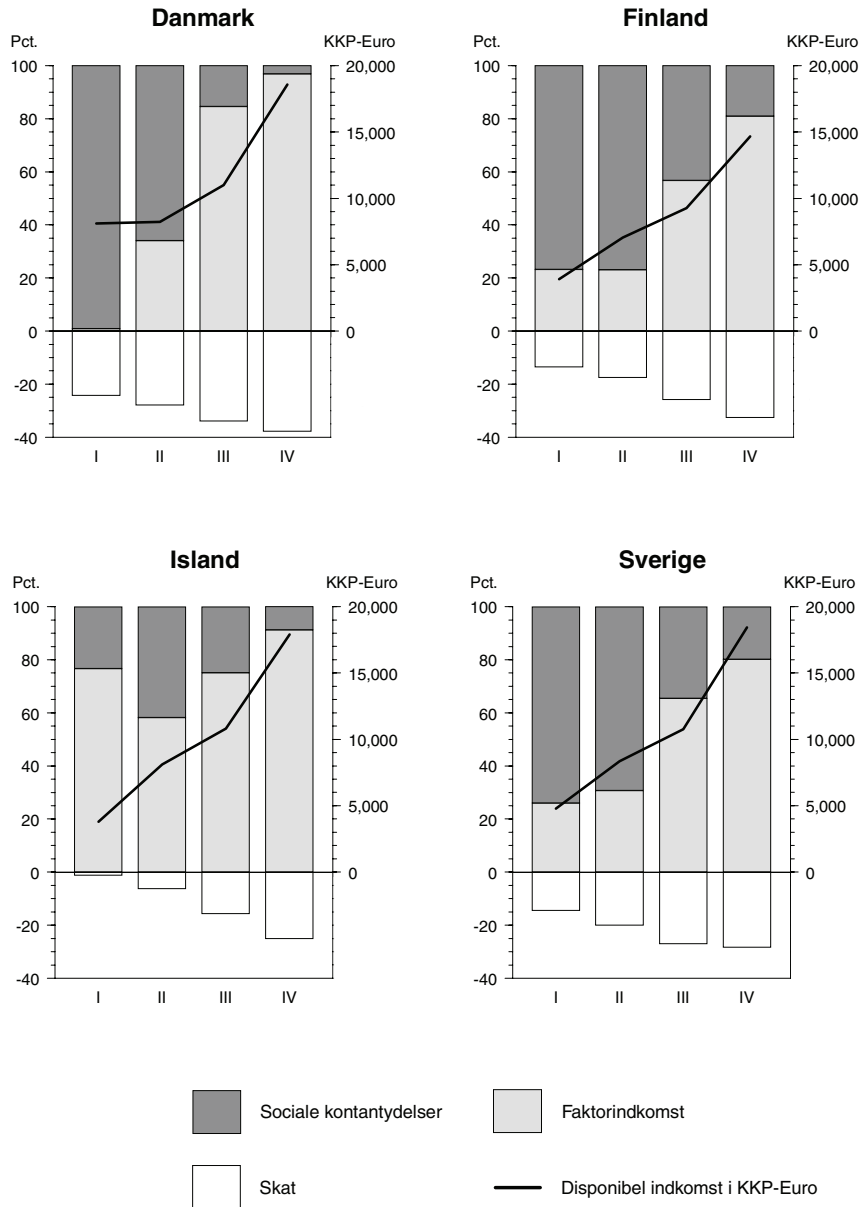
De sociale ydelsers andel af bruttoindkomsten er for alle lande (med undtagelse af enlige i Island) størst for de husstande, der har de laveste disponible indkomster og mindst for de husstande, der har de højeste disponible indkomster. De sociale ydelser er med andre ord medvirkende til at udjævne forskelle i faktorindkomst. De meget lave kontantydelse til enlige i den laveste indkomstgruppe i Island skyldes, at der i denne gruppe fortrinsvis findes studerende. De sociale ydelsers indkomstudjævning betydningsfuld er størst i Danmark og mindst i Island.

De sociale kontantydelse udgør i alle landene en større andel af bruttoindkomsten for enlige under ét end for parfamilier under ét. Fordelt på kvartiler, som er fastlagt på grundlag af de disponible indkomster for samtlige husstande, er forskellen i de sociale ydelsers andel af bruttoindkomsten mellem enlige og parfamilier størst i Finland og mindst i Danmark.

I alle landene er skatten mindst for husstande med de laveste disponible indkomster og størst for husstande med de højeste disponible indkomster, målt i forhold til bruttoindkomsten. Skattesystemet er således også medvirkende til at udjævne forskellene i faktorindkomsterne.

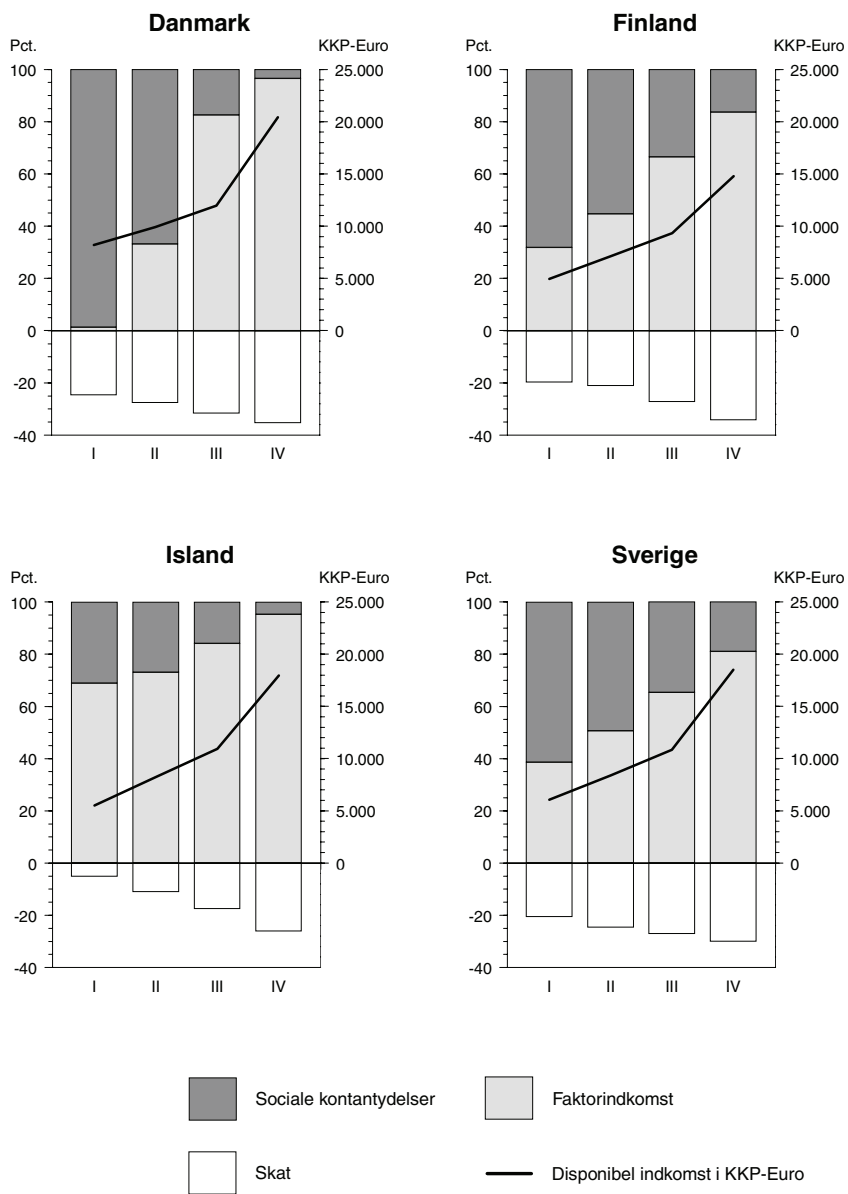
Skatternes andel af bruttoindkomsten er klart større i Danmark end i de tre øvrige lande. Dette skyldes blandt andet, at arbejdsgivernes sociale bidrag spiller en betydeligt større rolle ved finansieringen af de offentlige ydelser i de tre andre lande, jf. Kapitel 10. Forskellene i beskatningen af de sociale ydelser mellem landene spiller også en rolle i den sammenhæng.

Figur 3.2 Gennemsnitlige disponible indkomster i KKP-Euro, samt procentvis fordeling af faktorindkomster, sociale kontantydelsers og skatter for enlige efter kvartilgruppe 1994

BEFOLKNING OG INDKOMSTFORDELING

Figur 3.3 Gennemsnitlige disponible indkomster i KKP-Euro, samt procentvis fordeling af faktorindkomster, sociale kontantydelsers og skatter for samboende efter kvartilgruppe 1994

Kapitel 4

Familier og børn

De nordiske lande anvender relativt set en betydelig større andel af de samlede sociale udgifter til familier og børn, end man gør i det øvrige Europa.

Tabel 4.1 Udgifter til familier og børn i pct. af de samlede sociale udgifter i de nordiske lande og EU 1994

Danmark	12,3	Danmark	11,6	Italien	3,6
Finland	13,6	Belgien	8,1	Luxembourg	13,6
Island	13,2	Frankrig	9,6	Portugal	5,2
Norge	13,1	Grækenland	1,2	Spanien	1,7
Sverige	11,9	Holland	5,4	Storbritannien	11,4
		Irland	13,1	Tyskland	7,6

Anmærkning: Kilden for data om det øvrige EU er EUROSTAT: *Social Protection Expenditure and Receipts*. Oplysninger om Danmark i kolonne 1 er opgjort efter den nye ESSPROS-manual, mens oplysningerne i kolonne 2 er opgjort efter den tidligere ESSPROS-manual, hvilket også er tilfældet for de øvrige EU-lande, jf. Kapitel 2.

Et karakteristisk træk ved de nordiske familier er, at der er relativt mange enlige forældre med børn. I alle landene er der betydeligt flere enlige kvinder med børn end enlige mænd med børn.

De mange enlige med børn skyldes de hyppigt forekommende opbrud i familieforholdene.

De nordiske lande adskiller sig desuden fra de øvrige europæiske lande ved, at kvinder har en høj erhvervsfrekvens, jf. Kapitel 5. Dette øger behovet for pasningstilbud til børnene, mens forældrene er på arbejde.

FAMILIER OG BØRN

Tabel 4.2 Familier efter familietype 1995

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige ²⁾
<i>Antal familier med børn i alderen 0-17 år (1.000)</i>	644	640	39	565	1.016
Heraf (pct.):					
– Gifte	64	70	57	66	67
– Samboende	18	12	23	13	15
– Enlige	19	18	20	22	18
I alt	100	100	100	100	100
<i>Antal familier uden børn (1.000)</i>	2.211	2.172	102	1.454	2.683
Heraf (pct.):					
– Gifte	27	26	23	33	35
– Samboende	7	7	2	..	8
– Enlige	65	67	74	67	57
I alt	100	100	100	100	100
<i>Enlige med børn (pct.):</i>					
Mænd	12	12	6	12	15
Kvinder	88	88	94	88	85
I alt	100	100	100	100	100
<i>Enlige uden børn (pct.):</i>					
Mænd	50	47	54	47	45
Kvinder	50	53	46	53	55
I alt	100	100	100	100	100
<i>Gennemsnitligt antal personer pr. familie</i>	1,8	1,9	2,9	2,2	1,7

1 Børn i alderen 0-15 år.

2 Oplysninger baseret på folke- og boligtællingen 1990.

De sociale kontantydelsers betydning for de disponible indkomster for familier med og uden børn fremgår af figur 4.1. Figuren viser bruttoindkomstens fordeling på faktorindkomst og sociale kontantydelsers for familier med og uden børn fordelt på enlige og par. Figuren viser endvidere indkomst- og formueskatten i pct. af bruttoindkomsten. I tabel 4.3 er desuden vist størrelsen af de gennemsnitlige disponible indkomster for disse familietyper omregnet til KKP.

En familie består af voksne og børn i alderen 0-17 år som bor sammen, mens hjemmeboende børn over 17 år betragtes som en selvstændig familie. Indkomsterne er opgjort pr. personenhed, idet der er korrigeret for antallet af voksne og børn, der skal leve af indkomsten i de forskellige familier.

Som det fremgår af tabel 4.3 er de disponible indkomster for familier med børn generelt lavere end for familier uden børn, når der tages højde for hvor mange personer, der skal leve af indkomsten. Enlige med et barn har dog en lidt højere disponibel indkomst end enlige uden børn i Danmark og Finland. Blandt børnefamilierne er det endvidere karakteristisk for alle fire lande, at den disponible indkomst pr. personenhed er mindre jo flere børn, der er i familien. Disse forhold gælder for såvel enlige som par.

Af figur 4.1 ses det, at de sociale kontantydelse i alle landene udgør en betydelig større andel af bruttoindkomsten for enlige end for par. Især blandt enlige udgør de sociale kontantydelse en større andel af bruttoindkomsten for familier med børn end for familier uden børn. Endelig er det karakteristisk, at jo flere børn der er i familien, jo større andel udgør de sociale ydelser af bruttoindkomsten. Tilsvarende, jo flere børn der er i familien, jo mindre en andel udgør skatten af bruttoindkomsten.

I alle fire lande betyder de sociale ydelser og skatten således, at der sker en udligning af forskellene i faktorindkomst mellem enlige og par, mellem familier med og uden børn og mellem familier med ét barn og familier med flere børn. Blandt parfamilier med børn spiller de sociale kontantydelse størst rolle i Finland og mindst i Island. Blandt enlige forsørgere ét barn eller to udgør de sociale kontantydelse den største andel af bruttoindkomsten i Sverige og den mindste i Island. Blandt de relativt få enlige med tre eller flere børn spiller de sociale ydelser størst rolle i Finland og Island.

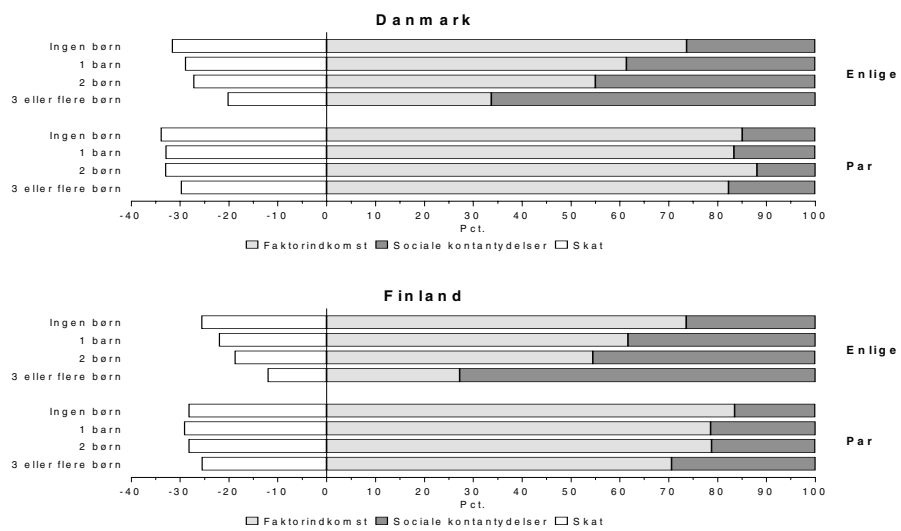
Forskellene i de sociale kontantydelse's betydning for de enkelte familietyper er en følge af to forhold:

For det første sammensætningen af de sociale ydelser til børnefamilier. Her spiller det ind, at der i alle landene (undtagen Sverige) gives særlige ydelser til enlige, og at ydelserne pr. barn i alle landene (på nær Danmark) er større jo flere børn, der er i familien.

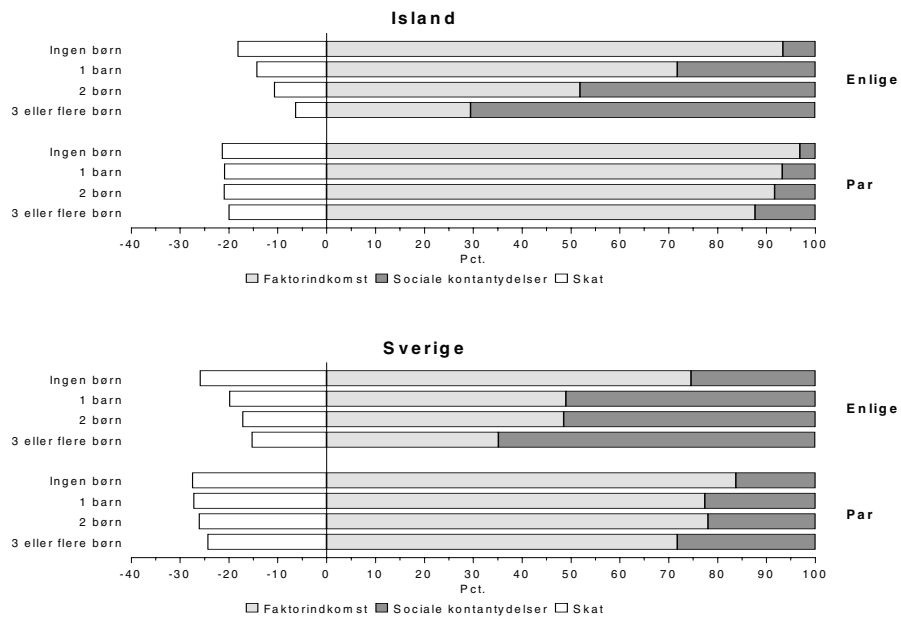
For det andet er forskellene en konsekvens af forskelle i fx arbejdsløshedens omfang blandt familierne. Dette har bl.a. betydning for forskellene mellem enlige og par, idet arbejdsløsheden generelt er højere blandt enlige. Inden for aldersgruppen 20-44 år er de enlige normalt også yngre end parrene, og derfor er der også flere studerende med studiestøtte blandt de enlige.

FAMILIER OG BØRN

Figur 4.1 Indkomstfordelingen i 1994 for enlige og par i alderen 20-44 år

Figur 4.1 fortsat ...

Tabel 4.3 Den disponible indkomst for enlige og par, henholdsvis med og uden børn, i alderen 20-44 år 1994. KKP-Euro

	Danmark		Finland		Island		Sverige	
	Enlige	Samboende	Enlige	Samboende	Enlige	Samboende	Enlige	Samboende
Ingen børn	10.064	15.171	7.874	10.508	10.270	15.233	9.773	12.947
1 barn	10.255	13.526	8.165	9.919	8.814	11.925	8.368	10.997
2 børn	7.905	11.655	7.485	8.774	7.779	10.319	7.906	9.529
3 eller flere børn	7.012	9.864	6.870	7.986	7.040	8.737	7.434	8.268
I alt	9.974	13.031	7.875	9.507	9.948	11.094	9.510	10.517

Kontantydelse til familier og børn²⁾

Dagpenge ved fødsel og adoption

– *Økonomisk hjælp til alle*

I alle nordiske lande ydes der kompensation ved indkomstbortfald i forbindelse med fødsler de sidste uger før og de første måneder efter fødslen. Der gives i alle landene en tilsvarende ydelse ved adoption.

I alle landene beror ydelsens størrelse ved indkomstbortfald på den tidligere løn. I Danmark, Finland og Island modtager offentligt ansatte og en del privat ansatte fuld løn i de første måneder efter fødslen.

Ydelsen før fødslen kan kun gives til moderen, mens ydelsen efter fødslen i alle landene kan gives til faderen i stedet for moderen, dog efter lidt forskellige ordninger.

I Danmark er det en forudsætning for at opnå ydelsen, at man er tilknyttet arbejdsmarkedet, enten som selvstændig erhvervsdrivende, som lønmodtager eller som modtager af arbejdsløsheds- eller sygedagpenge efter nærmere fastsatte regler.

I de øvrige nordiske lande modtager personer, som ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, også en ydelse. I Finland, Island og Sverige er der dog tale om et mindre beløb, og i Norge om en éngangsydelse.

I Danmark, Finland og Sverige kan faderen desuden modtage dagpenge i et antal dage umiddelbart efter fødslen, samtidig med at moderen modtager dagpenge. I Norge har fædre også ret til orlov sammen med moderen, men uden løn.

²⁾ Pensioner, der udbetales til børn som har mistet én eller begge forældre, omtales i Kapitel 7 sammen med de øvrige pensioner. Særlige ydelser, der gives som supplerende sociale ydelser til familier og børn, er omtalt i Kapitel 9.

Tabel 4.4 Reglerne for udbetaling af indkomsterstattende kontantydelse ved fødsel pr. december 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv (lønmødtagere)</i>					
Det maksimale antal uger, hvori der kan udbetales fødselsdagpenge	28	44 (47)	26	42/52 ⁴⁾	Ca. 64 uger
Heraf (i uger):					
– Kun moderen	18	18	8	9	–
– Kun faderen	2 ¹⁾	3	–	4	–
– Enten moderen eller faderen	10	26	18 ³⁾	29/39	Ca. 64 uger
Heraf:					
– Før fødslen	4 ²⁾	5-8	4	12	Maks. ca. 9 uger
– Efter fødslen	24	36-39	22 ³⁾	39/49	Maks. ca. 64 uger
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
<i>Uden for erhverv</i>					
Det maksimale antal uger, hvori der kan ydes fødselsdagpenge	–	44 (47)	26	Éngangsbeløb	Ca. 64
Er dagpengene skattepligtige?	.	Ja	Ja	Nej	Ja
Kan orlovperioden deles med faderen?	.	Ja, dog højst i 26 uger	Ja, dog højst i 9 uger	Nej ⁵⁾	Ja

1 Samtidig med moderen inden for de første 14 uger efter fødslen.

2 Perioden kan forlænges, hvis graviditeten har et sygeligt forløb, eller hvis arbejdet indebærer en risiko for fostret. Offentligt ansatte og nogle privat ansatte har ifølge overenskomst ret til barselsorlov med løn i 8 uger før fødslen.

3 Perioden forlænges i det omfang moderen ikke gør brug af sin ret til at påbegynde orloven inden for de sidste 4 uger før fødslen.

4 42 uger med 100 pct. erstatning eller 52 uger med 80 pct. erstatning.

5 Kan dog deles hvis moderen dør og/eller faderen får tilkendt forældremyndigheden.

FAMILIER OG BØRN

Tabel 4.5 Størrelsen af de indkomsterstøttende kontantydelse ved fødsel pr. december 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I erhverv (lønmottagere)</i>					
Fødselsdagpengenes størrelse (pr. uge) i pct. af tidligere indkomst	100	Normalt 66	..	100/80	80 ²⁾
Minimumsbeløb pr. uge i egen valuta	–	476 FIM	6.076 ISK	448 NOK	420 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	–	68	64	42	38
Maksimumsbeløb pr. uge i egen valuta	2.556 ¹⁾ DKK	–	13.790 ³⁾ ISK	4.527 NOK	4.109 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	262	–	146	421	373
<i>Uden for erhverv</i>					
Dagpengenes størrelse (pr. uge)	–	476 FIM	7.714 ISK	Éngangsbeløb 25.625 NOK	420 SEK

1 Offentligt ansatte modtager efter overenskomst fuld løn under barselsorlov.

2 De 30 dages forældredagpenge (den såkaldte "mor-/farmåned"), som den anden forælder ikke kan afholde, udbetales med 90 pct.

3 Offentligt ansatte og en del andre lønmodtagere får udbetalt fuld løn under barselsorlov.

Den periode, hvori man kan modtage dagpenge ved fødsel og adoption, er generelt relativt lang i de nordiske lande. Barselsorloven er imidlertid betydeligt længere i Sverige end i Island og Danmark.

Størrelsen af kompensationen i forbindelse med fødsel varierer ligeledes en del mellem landene. Figur 4.2 viser den disponible indkomst på fem indkomstniveauer, dels for en enlig i beskæftigelse uden børn, dels for en enlig, som modtager fødselsdagpenge.

Figur 4.3 viser den disponible indkomst på fire indkomstniveauer. Beregningen er dels foretaget for et par som ingen børn har ud over den ny-

fødte, dels for et par som i forvejen har to børn. Kompensationsniveauet er størrelsen af den disponible indkomst, når personen med den højeste indkomst modtager fødselsdagpenge, udtrykt i pct. af den disponible indkomst, når begge er i beskæftigelse.

Som det fremgår af figur 4.2, er kompensationen over 100 pct. for enlige i de laveste indkomstgrupper i alle de nordiske lande, undtagen Island. Dette skyldes primært børneydelserne til det nyfødte barn, men hænger også sammen med, at boligstøtten er højere til familier med børn end til familier uden børn. Noget tilsvarende gælder også for par, jf. figur 4.1.

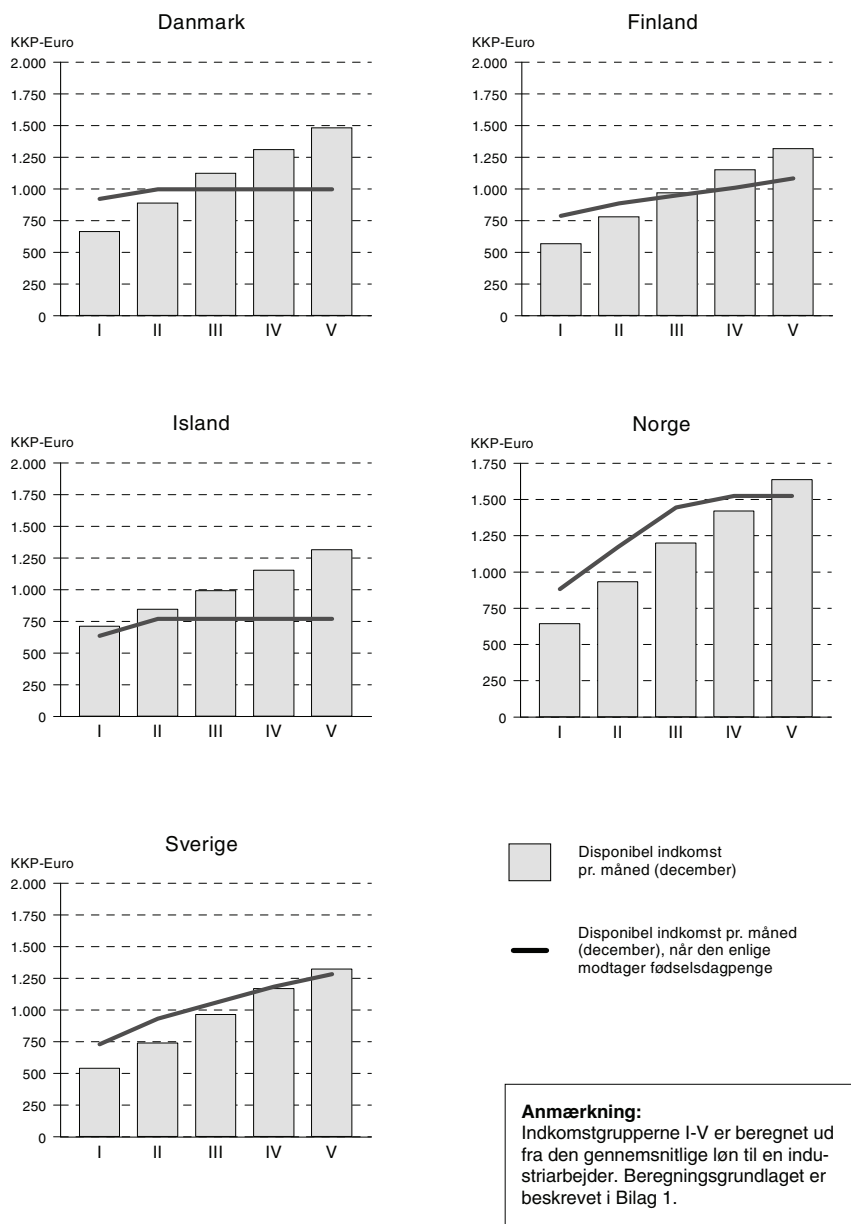
For parfamilier med to børn ud over det nyfødte hænger det høje kompensationsniveau i de laveste indkomstgrupper (specielt i Finland og Sverige) sammen med, at betalingen for daginstitutionspladser til de to andre børn er lavere, når den højest lønnede forælder modtager fødselsdagpenge. Dette er også en væsentlig årsag til, at kompensationsniveauet i de laveste indkomstgrupper er højere for familier med to børn end for familier uden børn.

Kompensationsniveauerne er desuden afhængige af dagpengenes størrelse set i forhold til den tidligere indkomst. I Island udbetales der et fast beløb, uafhængigt af den tidligere indkomst. I de øvrige lande er dagpengene lavest i Finland og højest i Danmark og Norge, målt i forhold til den tidligere indkomst (jf. tabel 4.5). I Finland er der til gengæld ikke nogen øvre grænse for dagpengenes størrelse. I de øvrige lande er dagpengemaksimum højest i Norge, efterfulgt af Sverige, mens de er lavest i Island, efterfulgt af Danmark.

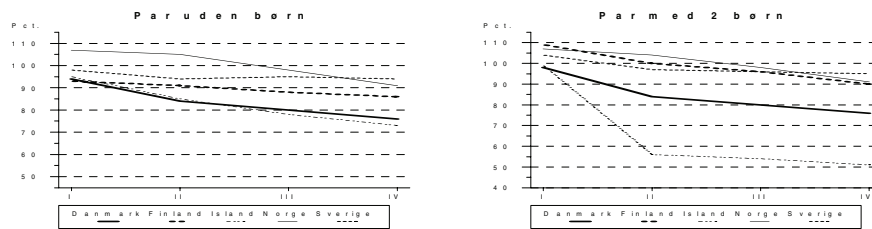
Disse forhold er medvirkende til, at kompensationsniveauet generelt er højt i Norge, også for de høje indkomstgrupper. I Sverige og Finland er kompensationsniveauet ligeledes relativt højt for de høje indkomstgrupper, mens det i Danmark og især i Island er relativt lavt for disse grupper.

FAMILIER OG BØRN

Figur 4.2 Disponibel indkomst for en enlig med et nyfødt barn 1995

Figur 4.3 Disponibel indkomst ved fødselsdagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 1995

Anmærkning:

Indkomstgrupperne I-IV er beregnet ud fra den gennemsnitlige løn til en industriarbejder. Kontantydelsen udbetales til den person, der har den højeste indkomst. Beregningsgrundlaget er beskrevet i Bilag 1.

FAMILIER OG BØRN

Tabel 4.6 Modtagere af dagpenge ved graviditet, fødsel og adoption i løbet af året 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Antal ydelsesmodtagere</i>					
Mænd					
1990	34.499	27.338	75	645	104.356
1994	38.604	39.719	15	15.361	146.766
1995	41.003	40.267	10	25.166	130.786
Kvinder					
1990	80.108	110.518	5.404	51.949	295.080
1994	88.712	109.901	5.273	73.665	372.004
1995	90.335	108.429	5.066	76.088	327.846
<i>Antal dage (1.000) hvori der er modtaget fødselsdagpenge</i>					
1990	12.523	16.900	725	5.149	50.607
1994	13.902	17.366	716	9.194	56.085
1995	14.385	16.947	688	10.699	52.212
<i>Heraf mænd i pct.</i>					
1990	4,1	2,4	8,8
1994	4,4	3,6	12,0
1995	4,4	3,6	..	5,8	10,3

Antallet af modtagere af dagpenge ved graviditet, fødsel og adoption er steget i Danmark og Norge men faldet i Finland, Island og Sverige. Der er dog store forskelle både på antallet af modtagere og på antallet af dage, hvori der modtages fødselsdagpenge.

Dette afspejler dels forskelle i, hvor mange der er omfattet af ordningerne og dels forskelle i længden af den periode, hvori man er berettiget til ydelsen. I Norge er der sket en kraftig forøgelse i antallet af mænd, som modtager dagpenge. Dette skyldes delvist en ny ordning fra 1993 som giver mænd eksklusiv ret til 4 ugers ledighed med dagpenge, men også en ny tidskon- toordning som giver mulighed for fleksibel brug af fravær med dagpenge. De svenske tal er ikke sammenlignelige med de øvrige landes, da ydelsen udbetales i flere dage pr. barn, end det er tilfældet i de andre lande, og for- ældredagpenge endvidere kan udbetales, indtil barnet fylder 8 år. Desuden er opgørelsesmetoden anderledes, idet modtageren kan tælle med mere end én gang pr. år.

Forældreydelser ved pasning af børn

– Ret til orlov ved pasning af børn

I Danmark har forældre til børn under 9 år siden 1994 haft ret til børnepasningsorlov. I 1995 havde forældre ret til 13 ugers orlov, dog 26 uger hvis barnet var under 1. år. Efter aftale med arbejdsgiveren kan orlovsperioden forlænges til i alt 52 uger. Orlovsordningen omfatter både lønmodtagere, selvstændige og ledige. Under orloven må barnet ikke benytte offentlige dagtilbud, hvis det er under 3 år, og må kun bruge en halvdagsplads, hvis det er mellem 3 og 8 år. Ydelsen under orlov blev i 1995 nedsat fra 80 til 70 pct. af dagpengemaksimum og er yderligere blevet nedsat til 60 pct. i 1997. Kommunerne har desuden mulighed for at yde et supplerende tilskud op til 35.000 DKK årligt. Det gennemsnitlige antal personer på børnepasningsorlov steg fra 36.000 i 1994 til 42.000 i 1995, men faldt til 31.000 i 1996.

I Finland har forældrene efter en forældredagpengeperiode ret til at vælge mellem en kommunal daginstitutionspads eller støtte til pasning af barnet i hjemmet (hjemmepasningsstøtte). Hjemmepasningsstøtten kan gives indtil barnet fylder 3 år. Ydelsen består af tre dele: et basisbeløb på 1.908 FIM pr. måned, et søskendetillæg og et tillægsbeløb på maksimalt 1.527 FIM pr. måned. Tillæggene beregnes ud fra indkomsten. I slutningen af 1995 modtog over 60 pct. af børnene i alderen fra 9 måneder til 3 år hjemmepasningsstøtte. Forældrene kan også vælge at nedsætte deres arbejdstid, hvis de har børn under 3 år. I så tilfælde har de ret til delvis hjemmepasningsstøtte, der udgør 25 pct. af hjemmepasningsstøttens basisbeløb.

I Island findes der ingen ordninger om forældreydelse ved pasning af børn.

I Norge er der en såkaldt tidskontoordning. Ordningen gælder ved fødsel eller adoption og giver mulighed for, at en del af fødselsdagpengene kan udbetales i kombination med arbejdsindtægt over en længere periode end den ordinære 42- eller 52-ugers periode. Hvis der som udgangspunkt er valgt 52 ugers fravær fra arbejde med 80 pct. løn, skal mindst 6 og højst 39 uger reserveres til kombination med reduceret arbejdstid. Hvis der er valgt 42 uger med fuld løn, skal der reserveres mellem 6 og 29 uger. Den tid, der skal arbejdes, kan sættes til 50, 60, 75, 80 eller 90 pct., og fødselsdagpengesatsen, der gives som et supplement til indtægten, bliver da henholdsvis 50, 40, 25, 20 og 10 pct.

I Sverige har forældre ret til at modtage forældredagpenge i 64 uger i forbindelse med barns fødsel. Perioden kan strækkes over flere mindre perioder, indtil barnet fylder 8 år eller har afsluttet sit første skoleår.

FAMILIER OG BØRN

I de fleste af landene findes der desuden ordninger, som giver forældre ret til at blive hjemme uden løn for at passe børn.

Pasning af syge børn

I alle nordiske lande har forældre i et vist omfang mulighed for at blive hjemme for at passe et sygt barn. I Sverige er dette reguleret ved lov, i de øvrige lande efter overenskomst.

I alle landene gælder det, at forældrene selv vælger, om det er moderen eller faderen, som skal blive hjemme for at passe barnet.

For så vidt angår længden af den periode, hvori man har ret til at blive hjemme for at passe et sygt barn, er ordningen mest generøs i Sverige og mindst i Danmark og Island.

I Danmark, Finland og Island gives der til gengæld fuld lønkompensation ved pasning af børn med kortvarig sygdom. I Norge gives der en ydelse, som svarer til sygedagpengebeløbet, mens der i Sverige gives en kompensation svarende til 80 pct. af arbejdsindkomsten for de første 14 fraværsdage inden for ét år, derefter gives der 90 pct. kompensation.

I Danmark, Finland, Norge og Sverige er der desuden særlige regler for pasning af kronisk syge børn. Disse regler belyses nærmere i Kapitel 7.

Børnetilskud

– Der gives tilskud til alle børn

I alle fem lande ydes der tilskud til børn. Ydelserne er skattefrie og uafhængige af forældrenes indkomst. I Danmark gives ydelsen indtil barnet er fyldt 18 år, i Finland indtil barnet er fyldt 17 år og i Island, Norge og Sverige indtil barnet er fyldt 16 år. I Sverige dog 20 år hvis barnet er under uddannelse. Det er i alle landene staten, der finansierer børnetilskuddet. I Island er en del af ydelsen indkomstprøvet.

I Danmark og Island er børnefamilieydelsen større for børn i alderen 0-6 år end for børn over 6 år. Siden 1995 er der i Danmark sket en yderligere differentiering, således at ydelsen er større for de 0-2-årige end for de 3-6-årige. I Norge gives der et tillæg for 1-3-årige børn, samt tillæg for børn bosat i Finnmark og i visse kommuner i Troms fylke.

I alle landene på nær Sverige gives der særlige børnetilskud til enlige forsørgere, således at ydelsen pr. barn er højere for enlige end for parfamilier.

Tabel 4.7 Børnetilskuddets årlige størrelse pr. december 1995

	Danmark DKK ¹⁾	Finland FIM	Island ISK ²⁾	Norge NOK ³⁾	Sverige SEK
<i>Par med:</i>					
1 barn	8.600	6.420	39.364	10.572	9.000
2 børn	17.200	14.304	68.072	21.660	18.000
3 børn	25.800	23.652	112.578	34.212	31.500
<i>Enlig med:</i>					
1 barn	16.388	8.820	174.875	21.660	9.000
2 børn	29.404	19.104	328.313	34.212	18.000
3 børn	42.420	30.852	486.036	47.212	31.500
Gennemsnitligt beløb pr. barn med børnetilskud i KR/FIM	9.078	7.651	71.841	12.978	9.581
Gennemsnitligt beløb pr. barn med børnetilskud i KKP-Euro	932	1.091	762	1.206	869

1 Der er regnet med en børnefamilieydelse for de 3-6-årige på 2.150 DKK pr. kvartal til såvel enlige som par. Ydelsen for de 0-2-årige udgjorde 2.400 DKK pr. kvartal og for de 7-17-årige 1.650 DKK pr. kvartal.

2 I Island er børnetilskuddet todelt. Første del udgøres af et fast beløb til alle, der har børn i alderen 0-15 år samt et tillæg på 30.122 ISK for børn i alderen 0-6 år. Den anden del er indkomstreguleret. Her er det maksimale beløb for par 93.164 ISK og for enlige 100.999 ISK. I tabellen er beregningerne baseret på par og enliges gennemsnitsindtægt. Der er regnet med et barn under 7 år.

3 Der er regnet med børnetilskud til børn i alderen 3-16 år. For børn i alderen 1-3 år gives et tillæg på 426 NOK pr. måned.

I alle landene, på nær Danmark, forøges børnetilskuddet pr. barn for hvert barn der er i familien. Til gengæld ydes der i Danmark et ekstra børnetilskud til enlige forsøgere. Tilskuddet ydes udover det ordinære børnetilskud pr. barn, uanset antallet af børn. I Norge får enlige forsøgere udbetalt et ekstra børnetilskud.

I Danmark ydes derudover særlige børnetilskud, hvis en af barnets forældre er pensionist, eller hvis en af barnets forældre er døde, eller hvis faderskabet til barnet ikke er fastslået. I Island ydes der et supplement i form af mødreløn til enker, ugifte og fraskilte kvinder, som forsørger to eller flere børn under 18 år. Hvis forældrene er alders- eller førtidspensionister, udbetales børnetilskuddet som et tillæg til pensionen.

Bidragsforskud til børn

– *Bidraget udbetales forskudsvis af det offentlige*

Til børn, hvis forældre ikke lever sammen, vil der som regel blive ydet et underholdsbidrag fra den af forældrene, der ikke har barnet hos sig. Fastsættelse af underholdsbidrag til børn indgår i vilkårene ved ophævelse af ægteskab og som led i retshandlinger ved fødsel uden for ægteskabet. Bidraget fastsættes enten efter aftale mellem forældrene, ved domstolsbeslutning eller ved afgørelse i socialforvaltningerne.

Betaler den bidragspligtige ikke til tiden, kan den bidragsberettigede i alle de nordiske lande få bidragene forskudsvis udbetalt af det offentlige. Aldersgrænsen for forskudsvis udbetaling af underholdsbidrag er 18 år. I Island og Sverige kan perioden udvides til 20 år, hvis barnet er under uddannelse.

I alle landene er der fastsat et minimum for bidragsforskuddets størrelse. I Norge og Sverige betaler det offentlige differencen op til minimumsbeløbet, hvis den bidragspligtige ikke er i stand til at betale dette.

Tabel 4.8 Bidragsforskuddenes størrelse i 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Maksimalt beløb pr. barn pr. år i KR/FIM	8.472	7.778	128.540	12.120	14.080
Maksimalt beløb pr. barn pr. år i KKP-Euro	870	1.109	1.363	1.126	1.278

Tabel 4.9 Antal børn med bidragsforskud i pct. af befolkningen under 18 år 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
1990	14	7	16	12	15
1994	15	9	17	15	15
1995	15	10	18	15	16

Andre ydelser

I Norge suppleres det almindelige børnetilskud med skattelettelser for børn. Udgiften hertil indgår dog ikke i den sociale udgiftsstatistik. Enlige forsørgere kan desuden af Folketrygden få tilkendt en såkaldt overgangsydelse til underhold. Ydelsen svarer til mindstepensionen og bliver delvis reduceret, hvis den pågældende også har arbejdsindkomst. Ydelsen bortfalder helt, når barnet fylder 10 år eller har afsluttet tredje skoleår.

I Finland, Island, Norge og Sverige er der indført børnepension i form af grundpension og tillægspension. I Danmark gives der et særligt børnetilskud.

Børnepensionen ydes til børn, hvis den ene eller begge forældre er afdøet ved døden. Børnepensionerne omtales nærmere i Kapitel 7.

Serviceydelser til familier og børn

I de nordiske lande har man valgt at give børn og familier en omfattende daglig service. Ansvar for driften af disse servicetilbud påhviler i første omgang kommunerne, som skal sørge for daginstitutionstilbud til børn og unge, børnehaveklasser, familiedagpleje, børnepasning i hjemmene samt børne- og ungdomsforsorg.

Fysisk og psykisk udviklingshæmmede børn integreres så vidt muligt i de normale pasningstilbud.

I alle landene kan børnefamilier i ekstraordinære tilfælde få tildelt hjemmehjælp. Det gælder fx, hvis den person, der tager vare på hjemmet og børnene, ikke kan sørge for hjemmet på grund af sygdom, fødsel eller lignende.

Familier kan desuden få hjælp til at undgå, at børn og unge anbringes uden for hjemmet.

Daginstitutioner og familiedagpleje

– *Børn bliver passet i både offentlige og private institutioner*

Daginstitutioner for børn op til skolealderen

Børn i førskolealderen modtages i daginstitutioner. I alle landene har man hel- og deltidsplasser i de samme institutioner, men der findes også separate heltids- og deltidsinstitutioner.

I alle landene er det kommunerne, som skal sørge for, at der udbydes et tilstrækkeligt antal pladser. I Danmark havde 58 pct. af kommunerne i 1995 fuld pasningsgaranti for børn i alderen 0-9 år, mens yderligere 7 pct. havde pasningsgaranti for aldersgruppen 1-5 år. I Finland har alle børn under 3 år ret til plads i en daginstitution, i familiedagpleje eller til støtte, så familien selv kan få passet barnet hjemme eller privat. Fra og med 1996 er der indført pasningsgaranti for alle børn under 7 år. I Island havde 82 pct. af alle børn i alderen 3-5 år og 54 pct. af alle børn i alderen 0-5 år plads i offentlige daginstitutioner for børn. I Norge havde 59 pct. af alle børn i alderen 1-6 år plads i offentlige eller private daginstitutioner for børn. Opholdstiden varierer betydeligt. Ca. 55 pct. af pladserne er heldagstilbud. De statslige tilskudsordninger gælder for både private og offentlige børnehaver, men de offentlige kommunale børnehaver får som oftest også driftstilskud fra kommunen. Mange kommuner har oprettet egne skoleklasser for 6-årige som et led i gennemførelsen af ordningen om obligatorisk skolegang for denne aldersgruppe. Ordningen omfatter ca. halvdelen af alle 6-årige i daginstitutioner. I Sverige har børn, hvis forældre er i erhverv eller studerer, fortrinsret til et pasningstilbud. Desuden er der pasningsordninger for børn med særlige behov.

I Danmark og Finland kan pasningstilbuddet erstattes af forskellige ordninger, hvor forældrene bliver hjemme for at passe deres børn.

Familiedagpleje

Der findes kommunal familiedagpleje i alle nordiske lande. Den omfatter fortrinsvis børn i førskolealderen. De kommunale dagplejere er ansat og lønnet af kommunerne og modtager børnene i deres eget hjem. Som ved ophold i daginstitutioner betaler forældrene for børns ophold i familiedagpleje. I alle landene findes der desuden privat familiedagpleje, som drives uden offentlige tilskud. Disse pasningsformer er ikke omfattet af den nordiske socialstatistik.

Børnehaveklasser

I både Danmark, Finland og Norge er der indrettet særlige skoleforberedende klasser, men efter lidt forskellige regelsæt.

I Danmark har kommunerne pligt til før skolestarten at tilbyde plads i en børnehaveklasse i mindst 20 timer om ugen, et tilbud som 98 pct. af børnene benytter. Efter skoletid kan børnene opholde sig i enten daginstitutioner eller skolefritidsordninger.

I Finland er ordningen ikke obligatorisk for børnene, men ca. halvdelen af dem deltager i skoleforberedende foranstaltninger.

I Island er alle 6-årige skolepligtige og indgår derfor ikke i denne statistik.

I Norge deltager ca. en tredjedel af de 6-årige i skoleforberedende foranstaltninger. Fra og med august 1997 er alle 6-årige børn overført til skolesektoren.

I Sverige findes der ingen særskilte skoleforberedende foranstaltninger, men man har en fleksibel skolestart. Siden 1997 har 6-årige ret til at begynde i skolen, hvis forældrene ønsker det. Alle 6-årige har også en lovfæstet ret til 525 timers indskoling i en børnehave, den såkaldte almene indskoling.

Børn i skolealderen

I samtlige lande er der pasningsmuligheder for børn i skolealderen. Pasningen kan enten foregå i særlige fritidshjem for børn i skolealderen, eller være integreret i daginstitutionernes pasning af børn i førskolealderen. I Norge er ansvaret for udviklingen af skolefritidsordninger lagt ind under skolesektoren. Dette gælder i vidt omfang også i Danmark og Sverige og er påbegyndt i Island. Omfanget af tilbud varierer fra kommune til kommune.

Der er forskellige aldersgrænser for tildelingen af pladser på fritidshjem/skolefritidsordninger. I Danmark er den 10 år i nogle kommuner og 14 år i andre. I Finland er der normalt ingen aldersgrænse, men den kan dog i særlige tilfælde være 10 år. I Island er den 9 år, i Norge 10 år og i Sverige 12 år.

FAMILIER OG BØRN

Tabel 4.10 Børn indskrevet i daginstitutioner og familiedagpleje (1.000) efter alder 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
<i>1990</i>					
0-2 år	83	55	3	19	103
3-6 år	167	141	10	120	263
0-6 år i alt	250	196	13	139	367
7-10 år	53	17	1	..	146
0-10-årige i alt	303	213	13	..	512
<i>1994</i>					
0-2 år	101	32	4	36	116
3-6 år	195	137	12	147	343
0-6 år i alt	296	169	16	183	458
7-10 år	100	12	0	..	182
0-10-årige i alt	396	181	16	..	640
<i>1995</i>					
0-2 år	95	34	5	39	123
3-6 år	203	145	12	149	367
0-6 år i alt	297	179	17	188	490
7-10 år	110	11	0	..	198
0-10-årige i alt	407	190	17	..	688

1 Omfatter kun børn i alderen 0-6 år.

Der er betydelige forskelle fra land til land på hvor mange børn, der er omfattet af pasningsordninger i daginstitutioner og familiedagpleje. Af årsager hertil kan nævnes, arbejdsløshedens omfang, og at børn i børnehaveklasser i Danmark også opholder sig i daginstitutioner efter timerne i børnehaveklassen. De lave rater for 0-2-årige i Finland hænger sammen med muligheden for at få tildelt hjemmepasningsstøtte. I Sverige spiller den lange barselsperiode også en rolle.

Tabel 4.11 Børn indskrevet i daginstitutioner og familiedagpleje efter alder i pct. af de respektive aldersgrupper 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
<i>1990</i>					
0-2 år	47	31	24	11	29
3-6 år	77	58	60	57	64
0-6 år i alt	64	44	43	33	48
7-10 år	24	7	3	..	38
0-10-årige i alt	49	30	28	..	44
<i>1994</i>					
0-2 år	50	16	32	18	32
3-6 år	80	53	63	61	73
0-6 år i alt	67	37	50	43	55
7-10 år	46	5	1	..	45
0-10-årige i alt	60	26	34	..	52
<i>1995</i>					
0-2 år	46	18	37	22	37
3-6 år	81	55	64	61	74
0-6 år i alt	65	39	53	44	59
7-10 år	49	5	0	..	45
0-10-årige i alt	60	27	35	..	54

1 Omfatter kun børn i alderen 0-6 år.

Børne- og ungdomsforsorg

– Der lægges vægt på forebyggende arbejde

I samtlige nordiske lande findes der forskellige forebyggende initiativer til fremme af børns og unges opvækst under trygge og gode forhold. Det kan dreje sig om både almene foranstaltninger og foranstaltninger rettet mod den enkelte.

De enkelte landes lovgivning giver også muligheder for, at det offentlige griber ind og yder støtte, hvis der er risiko for, at børn og unge får en uheldig opvækst.

I alle landene kan det også komme på tale at anbringe et barn uden for hjemmet. Årsagen kan fx være, at forældrene behøver hjælp til opdragelse af barnet, eller at barnets sundhed eller udvikling udsættes for fare på grund af

FAMILIER OG BØRN

manglende pasning. Der kan også foretages indgreb, hvis unge udsætter deres egen sundhed eller udvikling for alvorlig fare, fx på grund af alkohol- og/eller narkotikamisbrug eller kriminalitet.

Før det kommer på tale at anbringe et barn uden for eget hjem, iværksættes der foranstaltninger, der tager sigte på at undgå en anbringelse af barnet uden for hjemmet.

I alle landene kan børn fjernes fra eget hjem uden forældrenes samtykke. I Finland og Sverige sker dette efter en retlig afgørelse, mens det i Island afgøres af de kommunale socialudvalg. I Danmark er det et særligt børne- og ungeudvalg i kommunerne der tager beslutning om fjernelse af barnet. I Norge er det fylkesnævnene (de amtskommunale nævn), som afgør hvorvidt et barn skal fjernes fra hjemmet.

De fleste anbringelser af børn uden for eget hjem sker dog efter frivillig aftale med forældrene.

Andelen af børn anbragt uden for eget hjem varierer fra land til land. Men fælles for alle landene er det, at der i højere grad sættes ind med forebyggende foranstaltninger over for børn og familier i hjemmet. I Danmark skyldes faldet i antallet af anbringelser derudover, at en del unge, der opholder sig på kost- og efterskoler – som følge af en lovændring i 1993 – ikke længere betragtes som værende anbragt uden for hjemmet. Anbringelseshyppigheden er imidlertid fortsat en del større i Danmark end i de øvrige nordiske lande. Det gælder især for de 15-20-årige. Selv efter lovændringen i 1993 bliver unge i Danmark i relativt stort omfang anbragt uden for hjemmet, fx på kost- og efterskoler, i eget værelse eller i socialpædagogiske kollektiver. Dette sker kun i ret begrænset omfang i de øvrige nordiske lande.

Udviklingen i Norge skyldes blandt andet en større indsats fra kommunernes side, hvilket har medført en kortere sagsbehandlingstid og – i en periode – flere anbragte uden for eget hjem. Størstedelen af ressourceforøgelsen er dog blevet anvendt til forebyggende foranstaltninger.

Tabel 4.12 Børn og unge anbragt uden for eget hjem i løbet af året efter alder. Pr. 1.000 indbyggere i de respektive aldersgrupper 1990-1995

	1990	1994	1995
<i>Danmark</i>			
0-6 år	6,8	4,0	3,9
7-14 år	14,9	11,8	11,9
15-17 år	34,2	29,4	29,3
18-20 år	17,9	15,0	15,0
0-20 år	16,1	12,1	12,0
<i>Finland</i>			
0-6 år	4,9	5,0	5,1
7-14 år	6,8	7,9	8,3
15-17 år	11,4	11,5	12,7
18-20 år	5,0	8,4	8,7
0-20 år	6,5	7,5	7,9
<i>Island¹⁾</i>			
0-6 år	5,5
7-14 år	17,1
15-17 år	8,1
18-20 år
0-20 år	10,2
<i>Norge</i>			
0-6 år	3,7	3,5	3,4
7-14 år	6,6	7,8	7,9
15-17 år	10,2	14,0	14,2
18-19 år	3,8	7,0	7,4
0-19 år	5,8	7,0	7,1
<i>Sverige</i>			
0-6 år	3,7	3,6	3,6
7-14 år	7,9	7,2	7,0
15-17 år	14,5	14,8	14,4
18-20 år	5,8	5,5	5,1
0-20 år	7,1	6,6	6,5

1 Børn og unge i alderen 7-12, 13-16 og 0-16 år.

Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn

Tabel 4.13 Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Dagpenge ved fødsel og adoption	4.686	3.196	607	5.463	14.846
B. Ydelser ved fødsel	–	58	565	474	24
C. Forældreydelse ved pasning af børn (orlovsordninger m.v.)	4.001	3.053	–	431	–
D. Tilskud til forsørgelse af børn	9.986	8.768	5.015	11.679	17.008
E. Supplerende ydelser	–	–	–	–	–
F. Øvrigt	87	474	478	4.273	3.290
a. Heraf bidragsforsud til børn	87	474	478	1.843	3.282
Kontantydelse i alt	18.759	14.509	6.665	22.319	35.168
<i>Serviceydelser, mio. KR/FIM</i>					
A. Daginstitutioner og familiedagpleje	15.102	5.946	3.034	8.179	23.251
B. Døgninstitutioner (børne- og ungdomsforsorg)	4.002	625	526	871	3.921
C. Hjemmehjælp til familier	223	180	45	–	–
D. Øvrigt	1.043	1.007	606	3.602	3.536
Serviceydelser i alt	20.369	7.758	4.211	12.652	30.708
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	39.128	23.307	10.875	34.971	65.876
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	768	651	431	747	708
Udgifter i pct. af BNP	4,0	4,2	2,4	3,8	4,0
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
– Det offentlige	81,7	85,9	92,4	79,1	..
– Arbejdsgivere	0,3	5,4	7,6	11,9	..
– Forsikredes præmier og særskatter	18,0	8,7	–	9,0	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
– Mio. KR/FIM	403	-367	316	2.207	-3.589
– Pct.	1,0	-1,5	3,0	6,7	-5,2

Som følge af væksten i antallet af forældre på orlov er udgifterne til børnepassningsorlov i Danmark steget fra 36.000 i 1994 til 42.000 i 1995. Desuden er udgifterne til børnefamilieydelse steget som følge af indførelsen af en højere ydelse til de 0-2-årige. Udgifterne til dagtilbud er stort set uændrede, trods en stigning i antallet af indskrevne børn på 15.000 fra 1994 til 1995. Dette skal blandt andet ses i sammenhæng med, at udgifterne til skolefritidsordninger, som steg fra godt 1,5 mia. DDK i 1994 til knap 1,7 mia. DDK i 1995, ikke indgår i den nordiske udgiftsstatistik. Dertil kommer en nedsættelse af den obligatoriske søskenderabat.

I Finland er udgifterne til børnefamilier faldet lidt. Dette skyldes, at der er sket reduktioner i flere af de kontante ydelser, men samtidig er udgifterne til service steget.

I Island er udgifterne til kontantydelse steget med 1,2 pct., mens udgifterne til serviceydelse er steget med 9,7 pct. Daginstitutionerne tegnede sig for den største udgiftsstigning.

I Norge var de samlede udgifter 6 pct. højere i 1995 end i 1994. En del af stigningen skyldes, at udgifterne til bidragsforskud til børn ikke er korrigeret for den bidragspligtiges indbetalinger. Korrigeres for dette, er udgiftsstigningen kun på 2,6 pct., hvoraf den største del skyldes voksende udgifter til daginstitutioner.

I Sverige har der været et voldsomt fald i udgifterne til såvel kontante ydelser som til pasning af børn. Udgiftsnedgangen skyldes for de kontante ydelsers vedkommende en reduktion i udgifterne til ydelser ved fødsel og adoption, mens faldet i udgifterne til pasning af børn skyldes ændringer i institutionernes personalenormering.

Egenbetaling for pasning af børn

I alle fem nordiske lande betaler forældrene selv en del af udgifterne til pasning af børn i daginstitutioner. Ved beregning af egenbetalingen tages der normalt hensyn til familiens indkomst, ligesom der kan gives søskenderabat. Børn af forældre, som har meget lav indkomst, kan i alle landene opnå friplads.

I Danmark er der centralt fastsatte regler om betalingens maksimale størrelse, om fripladser og om søskenderabat. I Finland er den maksimale egenbetaling fastsat centralt, mens det er op til kommunerne at fastsætte de indkomstgrænser, der skal lægges til grund for den maksimale egenbetaling. I Island, Norge og Sverige fastsættes egenbetalingen af kommunerne. I Sverige er det mest almindeligt, at forældrene betaler en takst, som tager hensyn både til indkomst og den tid barnet er i institutionen, men der kan også være

FAMILIER OG BØRN

tale om en fast takst, uafhængig af indkomst og tid. Egenbetalingen for pasning i en af de private pasningsordninger bør i princippet være den samme som i de kommunale. I ingen af landene kan betalingen overstige de faktiske udgifter til institutionspladsen.

Egenbetalingens samlede størrelse udgjorde ca. 22 pct. af driftsudgifterne i Danmark, hvilket er en mindre stigning i forhold til de foregående år. Dette skyldes en nedsættelse af den obligatoriske søskenderabat i 1995. I Finland var egenbetalingen ca. 15 pct. for den kommunale dagplejes vedkommende. I Island udgjorde egenbetalingen for deltidspladser ca. 39 pct. og for heltidspladser ca. 29 pct. af de samlede driftsudgifter. I Norge udgjorde egenbetalingen til de kommunale børnehaver 29 pct. af de samlede driftsudgifter, men 45 pct. af udgifterne til de private børnehaver. Også skolefritidsordningerne er for de flestes vedkommende baseret på en kommunalt reguleret egenbetaling. Det er dog ikke muligt at opgøre, hvor stor en andel forældrene selv betaler. I Sverige udgjorde egenbetalingen i gennemsnit ca. 14 pct. af de samlede driftsudgifter.

Kapitel 5

Arbejdsløshed

I de lande, hvor arbejdsløsheden er høj, udgør udgifterne til arbejdsløshedsbekæmpelse en væsentlig del af de samlede sociale udgifter.

Reglerne for såvel indkomsterstattende ydelser til arbejdsløse som omfanget af aktiverende foranstaltninger for arbejdsløse varierer betydeligt landene imellem. Arbejdsløshedens omfang og udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed er derfor ikke direkte proportionale.

Tabel 5.1 Udgifter til arbejdsløshed i pct. af de samlede sociale udgifter i de nordiske lande og EU 1994

Danmark	16,3	Danmark	16,8	Italien	2,5
Finland	15,6	Belgien	11,0	Luxembourg	2,3
Island	4,1	Frankrig	8,1	Portugal	5,8
Norge	7,7	Grækenland	2,7	Spanien	18,1
Sverige	11,7	Holland	10,4	Storbritannien	7,3
		Irland	17,2	Tyskland	9,2

Anmærkning: Se tabel 4.1.

Generelt har de nordiske lande en høj erhvervsfrekvens, dog med betydelige forskelle fra land til land.

Arbejdsløsheden har i 1990'erne været meget høj i nogle af de nordiske lande, men med en faldende tendens i de seneste år, jf. figur 5.1.

ARBEJDSLØSHED

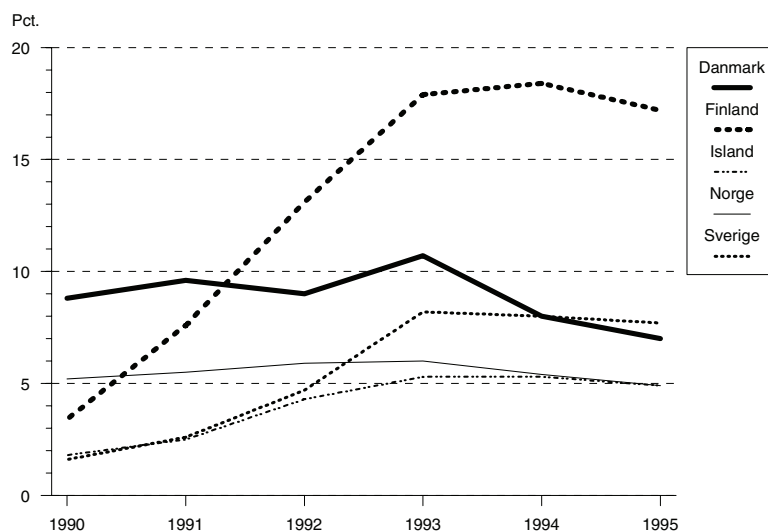
Tabel 5.2 Befolkningen 16-64 år fordelt efter aktivitet 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Befolkningen i alderen 16-64 år (1.000)	3.455	3.409	163	2.768	5.523
<i>Heraf i pct.</i>					
Beskæftigede	74,2	61,3	82,7	73,6	72,2
Arbejdsløse	5,6	12,8	4,4	3,8	6,0
Uden for arbejdsstyrken	20,2	25,9	13,0	22,6	21,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Arbejdets omfang</i>					
Det gennemsnitlige antal arbejdstimer pr. beskæftiget i alderen 16-64 år pr. år ¹⁾	1.701	1.781	1.833	..	1.630
Det gennemsnitlige antal timer i arbejde pr. person i alderen 16-64 år ²⁾	1.262	1.091	1.516	..	1.177

Kilde: Labour force-undersøgelser.

- 1 Beregnet ud fra labour force-undersøgelser over alle i erhverv/beskæftigelse. Det gennemsnitlige antal arbejdstimer pr. år i det normale job.
- 2 Beregnes ud fra labour force-undersøgelser. Det gennemsnitlige antal arbejdstimer for alle 16-64-årige.

Figur 5.1 Udviklingen i arbejdsløsheden 1990-1995

Tabel 5.3 Udviklingen i arbejdsløsheden efter køn 1990-1995

	Samlet antal arbejdsløse	Arbejdsløse i pct. af arbejdsstyrken					
					16-24-årige		
		I alt	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder
<i>Danmark¹⁾</i>							
1990	258.000	8,8	8,2	9,6	12,1	11,8	12,4
1994	221.000	8,0	7,2	9,0	10,4	9,5	11,5
1995	197.000	7,0	6,1	8,2	9,7	8,8	10,6
<i>Finland²⁾</i>							
1990	88.000	3,4	4,0	2,8	6,7	8,2	5,2
1994	456.000	18,4	19,9	16,7	33,6	36,9	29,9
1995	430.000	17,2	17,6	16,7	29,9	31,1	28,5
<i>Island</i>							
1990	2.255	1,8	1,4	2,2
1994	7.700	5,3	5,1	5,5	11,5	13,0	10,1
1995	7.200	4,9	4,8	4,9	11,0	13,1	8,6
<i>Norge</i>							
1990	112.000	5,2	5,6	4,8	11,8	12,7	10,7
1994	116.000	5,4	6,0	4,7	12,8	13,5	11,9
1995	107.000	4,9	5,2	4,6	11,8	12,2	11,5
<i>Sverige</i>							
1990	75.100	1,6	1,7	1,6	3,7	3,8	3,6
1994	340.000	8,0	9,1	6,7	16,7	19,0	14,3
1995	333.000	7,7	8,5	6,9	15,3	16,7	14,0

1 Oplysningerne er baseret på arbejdsstyrkeundersøgelser foretaget som statusopgørelse om foråret. Ved unge mænd og kvinder forstås her 15-24-årige. Undersøgelserne for 1994 og 1995 er foretaget efter andre metoder end i tidligere år, og resultaterne kan derfor ikke direkte sammenlignes med resultaterne fra tidligere år.

2 15-24-årige. Arbejdsløshedspensionister er ikke medregnet.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed

– Alle arbejdsløse har ret til indkomsterstøttende ydelser

Arbejdsløshedens egentlige omfang kan ikke måles ved alene at fokusere på antallet af ledige. Der er stor forskel i den måde, hvorpå de enkelte lande har tilrettelagt deres arbejdsmarkedspolitiske tiltag i retning af aktiv hjælp, (beskæftigelsesforanstaltninger m.v.) og passiv hjælp (arbejdsløshedsdagpenge og lignende).

De aktiverende foranstaltninger udgør ca. en fjerdedel af de samlede sociale udgifter til arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger i Danmark, noget mindre i Finland og Island, ca. 40 pct. i Norge og ca. 50 pct. i Sverige.

Det er et særkende for de nordiske lande, at de fleste arbejdsløse har ret til kontantydelse ved arbejdsløshed. Arbejdsløshedsforsikringen er obligatorisk for lønmodtagere i Norge. I Island er alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende automatisk forsikret mod arbejdsløshed. I Danmark, Finland og Sverige er arbejdsløshedsforsikringen frivillig. I disse lande har ikke-forsikrede ledige dog ret til kontantydelse. I Danmark får de udbetalt kontanthjælp (socialhjælp), hvis de opfylder betingelserne herfor, mens de i Finland og Sverige får udbetalt en særlig arbejdsmarkedsydelse.

Arbejdsløse, som ikke er medlemmer af en arbejdsløhedskasse, får i Finland udbetalt et grundbeløb i to år. Personer, der har modtaget indkomstrelaterede dagpenge eller grundbeløbet i den maksimale periode og som stadig er arbejdsløse, får udbetalt en såkaldt arbejdsmarkedsstøtte. Det gælder også for personer, som kommer ud på arbejdsmarkedet for første gang.

I samtlige lande finansieres arbejdsløshedsforsikringen gennem afgifter fra arbejdsgiverne og bidrag fra staten. Desuden betales der medlemsafgift til arbejdsløhedskasserne i Danmark, Finland og Sverige. I Norge dækker folketrygdens medlemsbidrag også arbejdsløshedsforsikringen.

Forudsætningerne for retten til at modtage dagpenge fra arbejdsløshedsforsikringen varierer fra land til land:

I Danmark kræves der ét års medlemsskab af en arbejdsløhedskasse, og fuldtidsforsikrede skal have haft mindst 26 ugers arbejde som lønmodtagere eller selvstændige erhvervsdrivende inden for de seneste tre år. Den maksimale dagpengeperiode blev forlænget til syv år i forbindelse med en arbejdsmarkedsreform i 1994. Samtidig blev det fastsat, at retten til dagpenge ikke kan (gen-)erhverves gennem offentligt støttet beskæftigelse, men alene ved

almindeligt arbejde. Fra 1996 bliver den samlede dagpengeperiode gradvist reduceret til fem år i sammenhæng med fremrykning af retten og pligten til aktivering, og dagpengeretten er fra 1997 betinget af 52 ugers arbejde inden for tre år.

I Finland skal man have været medlem af en arbejdsløshedskasse i mindst seks måneder (fra og med 1997 i 10 måneder), før arbejdsløsheden indtræder for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge. Desuden kræves det, at man i de to forudgående år har været i arbejde i mindst 26 uger (fra og med 1997 i 43 uger). Den samlede understøttelsesperiode er normalt 500 dage inden for fire på hinanden følgende kalenderår. Personer, der er fyldt 55 år (fra og med 1997 57 år), inden der er udbetalt dagpenge i 500 dage, kan modtage dagpenge op til 60-års alderen. Derefter kan de få arbejdsløshedspension.

I Island skal man have været i arbejde i mindst 425 dagtimer i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. Dagpengene udbetales i 260 hverdage, hvorefter udbetalingen ophører i 16 uger. Dette dagpengeophør kan undgås, hvis modtagerne har modtaget jobtrænings- eller særlige beskæftigelsestilbud i mindst otte uger i den forløbne dagpengeperiode.

I Norge er det en forudsætning for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, at man i det seneste år, før arbejdsløsheden indtræder, har haft enten en lønindkomst eller har modtaget syge- eller fødselsdagpenge på samlet 28.560 NOK. Der kan udbetales arbejdsløshedsdagpenge i op til 80 uger i træk. Herefter skal der gå 13 uger inden der igen kan udbetales dagpenge.

I Sverige kræves der medlemsskab af en arbejdsløshedskasse i 12 måneder, inden arbejdsløsheden indtræffer, for at man er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge. Der kan højst udbetales dagpenge i 300 dage. Hvis den arbejdsløse fylder 55 år inden 300-dages perioden udløber, kan der udbetales dagpenge i yderligere 150 dage.

Ud over de regler, der er nævnt ovenfor, er retten til dagpenge i alle fem lande desuden betinget af, at personen er anmeldt som arbejdssøgende hos arbejdsformidlingen og kan påtage sig arbejde. Herudover er der i nogle af landene en karenperiode, hvori man ikke får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge. I Danmark og Island er der ingen karenperioder, i Norge er der tre karenperioder, mens der i Finland og Sverige er fem karenperioder. I Finland stiger karenperioderne til 7 i 1997.

ARBEJDSLØSHED

Tabel 5.4 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte i forbindelse med arbejdsløshed pr. december 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>					
Aldersgrænse for retten til at modtage arbejdsløshedsdagpenge	17-66 år ¹⁾	17-64 år	16-70 år	16-66 år	16-64 år ²⁾
Antal karensdage	–	5	–	3	5
Maksimalt antal understøttelsesdage	1.820 inden for 9 år (5 understøttelsesdage pr. uge i 7 år)	500 inden for 4 år ³⁾ (5 understøttelsesdage pr. uge)	260	480 (80 uger à 6 arbejdsdage)	300/450 ⁴⁾
Kan ydelsen genopnås?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Under hvilke betingelser?	Ved at opfylde kravet om 26 ugers arbejde inden for de sidste 3 år	Ved at opfylde kravet om 26 ugers arbejde inden for 2 år	Dagpengeophør i 16 uger	Dagpengeophør i 13 uger ⁵⁾	Ved at genopfylde kravet om 12 måneders arbejde inden arbejdsløsheden indtræffer
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der tillæg for børn?	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
<i>Ikke-forsikrede</i>					
Aldersgrænse for retten til at modtage ydelsen	18-66 år ⁶⁾	17-64 år	16-70 år	16-66 år	20-64 år
Maksimal ydelsesperiode	150/300/450 ⁷⁾

1 Personer i alderen 16-65 år har ret til at blive medlemmer af en arbejdsløshedskasse, men dagpengeretten gælder for person i alderen 17-66 år.

2 Personer under 16 år har også ret til dagpenge, såfremt arbejdskravet er opfyldt.

3 For 55-årige dog op til det 60. år.

4 450 dage for ydelsesmodtagere over 55 år.

5 Man kan søge om at undgå de 13 ugers dagpengeophør. Arbejdsløse over 64 år har ret til dagpenge uden tidsbegrænsning.

6 Både børn under 18 år og personer på 67 år og derover kan i visse tilfælde modtage kontanthjælp.

7 300 dage for ydelsesmodtagere over 55 år, 450 dage for ydelsesmodtagere over 60 år.

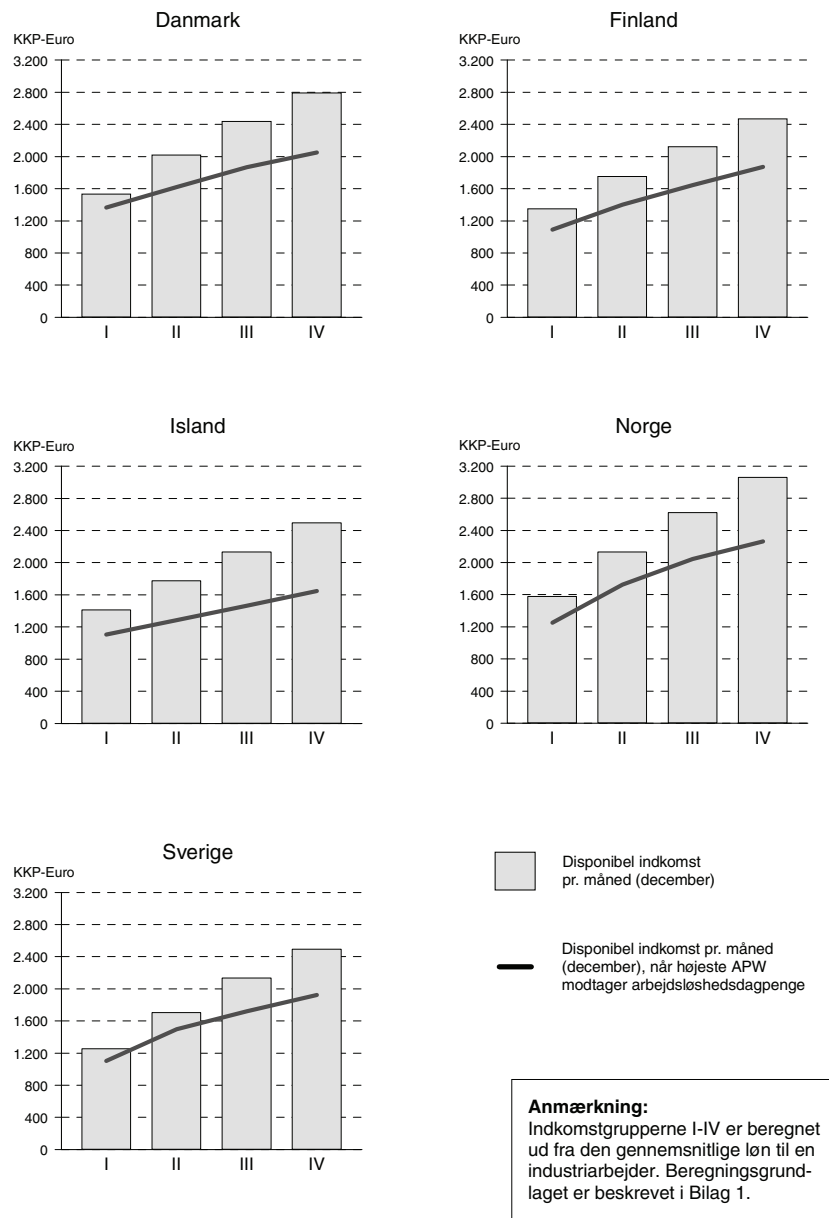
**Tabel 5.5 Kontantstøttens størrelse i forbindelse med arbejdsløshed
pr. december 1995**

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Forsikrede</i>					
Arbejdsløsheds- dagpengenes størrelse (pr. uge)	90 pct. af arbejds- indkomsten i 5 dage pr. uge ¹⁾	Indkomstrelate- rede dagpenge: Gennemsnitligt 58 pct. af tidli- gere arbejdsind- komst. Grund- beløb: 590 FIM + børnetillæg: 120-225 FIM pr. uge	Fast beløb + børnetillæg	62 pct. af arbejdsind- komsten	80 pct. af tidli- gere arbejds- indkomst 5 dage pr. uge
Minimumsbeløb pr. uge i egen va- luta	.	590 FIM	3.042 ISK	343 NOK	1.225 SEK
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	84	32	32	111
Maksimums- beløb pr. uge i egen valuta	2.555 DKK	.	11.543 ⁴⁾ ISK	2.742 NOK	2.820 SEK
Maksimums- beløb pr. uge i KKP-Euro	262	.	122	255	256
<i>Ikke-forsikrede</i>					
Ydelsens stør- relse pr. uge	<i>Unge under 25 år:</i> 482/985 ²⁾ DKK <i>Andre:</i> 1.535/2.045 DKK + særlig støtte ³⁾	0-590 FIM + børnetillæg: 48-90 FIM	.	Behovsprøvet socialhjælp	1.225 SEK

- 1 Arbejdsgiveren udbetaler en dagpengegodtgørelse på 456 DKK pr. dag for første og anden ledighedsdag.
- 2 Særlige ydelser til unge under 25 år uden hjemmeboende børn og uden tidligere arbejdsindtægter over 60 pct. af dagpengene i 18 måneder.
- 3 Den samlede hjælp kan højst udgøre 90 pct. af tidligere indtægt og kan efter 12 måneder på kontanthjælp maksimalt udgøre 100 pct. af dagpengemaksimum.
- 4 Det kræves, at man har været i arbejde i mindst 1.700 dagtimer inden for de sidste 12 måneder. Maksimumsbeløbet forøges med 4 pct. for hvert barn under 18 år.

ARBEJDSLØSHED

Figur 5.2 Disponibel indkomst for et arbejdsløshedsforsikret par uden børn 1995

Figur 5.2 viser den disponible indkomst på fire indkomstniveauer for et par uden børn, dels når begge er i arbejde, og dels når den, som har den højeste arbejdsindkomst, overgår til arbejdsløshedsdagpenge. Figurerne 5.3 og 5.4 viser den disponible indkomst ved arbejdsløshed i pct. af indkomsten ved beskæftigelse for enlige med og uden børn opgjort på fem indkomstniveauer. Beregningen er foretaget for henholdsvis forsikrede og ikke-forsikrede (sidstnævnte kun for Danmark, Finland og Sverige).

Som det ses af figurerne er der markante forskelle i kompensationen for henholdsvis forsikrede og ikke-forsikrede. Det gælder især for enlige, som tidligere har haft en høj indkomst og for enlige uden børn. Kompensationsniveauet for forsikrede afhænger for det første af dagpengenes størrelse set i forhold til den tidligere indkomst. I Island udbetales der et fast beløb, uafhængigt af den tidligere indkomst. For det andet afhænger kompensationsniveauet af maksimumsbeløbenes størrelse. De er højest i Danmark og lavest i Island. I Finland er der ingen øvre grænse for dagpengenes størrelse.

For familier med børn spiller det en rolle, om der gives et tillæg for børn, hvilket er tilfældet i Finland, Island og Norge. Dertil kommer, at størrelsen af såvel boligydelsen som betalingen for daginstitutioner reguleres i forhold til indkomstens størrelse. Dette har betydning for kompensationsniveauet hos både forsikrede og ikke-forsikrede. Dette er især medvirkende til at give enlige med børn et højt kompensationsniveau.

For de grupper, der har de mindste indkomster, betyder disse forhold, at kompensationsniveauet er lavest i Norge og højest i Danmark og Finland. For parfamilier er det dog højest i Sverige. For de høje indkomstgrupper er kompensationsniveauet lavest i Island og højest i Sverige og Finland.

ARBEJDSLØSHED

Figur 5.3 Disponibel indkomst ved arbejdsløshedsdagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 1995

Figur 5.4 Disponibel indkomst for ikke-forsikrede i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 1995

Anmærkning: Indkomstgrupperne I-V er beregnet ud fra den gennemsnitlige løn til en industriarbejder. Beregningsgrundlaget er beskrevet i Bilag 1.

Tabel 5.6 Antal personer (1.000), som har modtaget arbejdsløshedsdagpenge i mindst 1 dag 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
<i>1990</i>					
Forsikrede	621	171	11	303	262
Ikke-forsikrede	116	126	36
I alt	737	289	11	303	298
<i>1994</i>					
Forsikrede	694	815	20	341	857
Ikke-forsikrede	123	124	136
I alt	818	896	20	341	993
<i>1995</i>					
Forsikrede	672	678	19	310	824
Ikke-forsikrede	111	270	137
I alt	783	807	19	310	961

1 Beregnet ud fra antal godkendte dagpengeansøgninger.

I tabel 5.3 blev antallet af arbejdsløse vist som et gennemsnit på et antal givne tællingstidspunkter, mens tabel 5.6 viser antal personer berørt af ledighed i mindst én dag i de respektive år. En sammenligning af tallene i de to tabeller indikerer således, at relativt mange arbejdsløse finder beskæftigelse igen inden for mindre end ét år, men der er også forskelle mellem landene i længden af ledighedsperioderne.

I Finland gives der pension til personer i 60-års alderen som har været arbejdsløse. Denne ydelse beregnes på samme måde som invalidepension. I 1995 modtog 39.147 personer arbejdsløsheds pension med en gennemsnitlig ydelse på 5.037 FIM pr. måned. I Danmark er det også muligt at træde tilbage tidligt fra arbejdsmarkedet, jf. Kapitel 7, men disse regelsæt er ikke afhængige af, om den pågældende har været eller forventes at blive arbejdsløs.

Kontantydelse ved jobtræning og aktivering

– Der lægges vægt på aktivering

Ud over arbejdsløshedsdagpenge udbetales der i alle de nordiske lande også andre former for kontantydelse til arbejdsløse. Aldersgrænsen for iværksæt-

ARBEJDSLØSHED

telse af arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger er 18 år i Danmark og Finland og 16 år i Island og Sverige. I Norge varierer aldersgrænsen, afhængigt af foranstaltningen.

I Danmark trådte en ny arbejdsmarkedsreform i kraft i 1994. Dens primære sigte er at forbedre arbejdsstyrkens kvalifikationer, blandt andet gennem større fleksibilitet og decentralisering af aktiveringstilbuddene til de ledige og gennem forbedrede muligheder for orlov til uddannelse, børnepasning og sabbat.

Ledige dagpengemodtagere har senest efter to års ledighed ret og pligt til at gennemgå et passende aktiveringsforløb på i alt 12 måneder i form af jobtræning, uddannelse m.v. Efter fem måneders ledighed har ledige endvidere ret til at få etableringsydelse i op til 2½ år, med henblik på at åbne egen virksomhed. Efter fire års ledighed har dagpengemodtagere ret og pligt til at modtage et aktiveringstilbud på fuld tid.

Ledige kontanthjælpsmodtagere under 25 år har senest efter 13 uger ret og pligt til at tage imod et beskæftigelses- eller uddannelsesstilbud på mindst 30 timer om ugen i 6 måneder. Kontanthjælpsmodtagere på 25 år og derover skal have et aktiveringstilbud senest efter 12 måneders ledighed. Efter 9 måneders ledighed har kontanthjælpsmodtagere desuden ret til at modtage igangsætningsydelse i op til 2½ år, med henblik på etablering af selvstændig virksomhed.

Den ledige får udbetalt løn i forbindelse med jobtræning, mens ydelserne under de øvrige aktiverings- og uddannelsesforanstaltninger i vid udstrækning svarer til dagpenge eller kontanthjælp.

I Finland har man i de seneste år lagt stor vægt på aktiverende foranstaltninger, navnlig i form af en arbejdsmarkedspolitisk voksenuddannelse. Formålet med uddannelsen er at forbedre de arbejdsløses arbejdsevne. Under uddannelsen udbetales der dagpenge, som svarer til arbejdsløshedsdagpengene. Staten betaler kursusudgifterne.

I Island er Arbejdsløshedsforsikringsfonden, foruden at varetage sin hovedopgave med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, i stigende grad gået over til at yde tilskud til forskellige kurser for arbejdsløse og særlige kommunale beskæftigelsesforanstaltninger.

I Norge er ansvaret for den erhvervsmæssige revalidering hos arbejdsmarkedsmyndighederne. Formålet er at sikre en samlet opfølgning på kontantydelse og serviceforanstaltninger til ledige. Desuden har arbejdsmarkedsmyndighederne tilbudt en række foranstaltninger til ledige som skal sikre dem kvalifikationer, der bedre er tilpasset arbejdsmarkedets behov. Arbejdsmarkedstiltagene må dog ikke konkurrere med de almindelige uddannelsesstilbud.

I Sverige er indsatsen delt op i udbudspåvirkende aktiviteter og efterspørgselsstimulerende og beskæftigelsesfremmende foranstaltninger. De udbudspåvirkende arbejdsmarkedspolitiske aktiviteter skal først og fremmest forbedre den enkelte persons forudsætninger for at søge arbejde dér, hvor der er efterspørgsel efter arbejdskraft. Arbejdsformidlingen og arbejdsmarkedsinstitutterne anvender bl.a. arbejdsvejledning, aktiverende indsatser, erhvervsrettet revalidering, uddannelse samt hjælpemidler for arbejdshandicappede. Ved indgangen til lavkonjunktoren i begyndelsen af 1990'erne domineredes de arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger af arbejdsmarkedsuddannelser. Siden 1992 har der været en klar forskydning over mod beskæftigelsesfremmende foranstaltninger.

Tabel 5.7 Antal aktiverede i 1995

	Antal aktiverede i løbet af året	Antal aktiverede på opgørelsestidspunktet/ gennemsnitligt antal aktiverede	Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken på opgørelses- tidspunktet
<i>Danmark</i>			
Støttet beskæftigelse	130.031	51.031	2,0
Uddannelse	134.422	48.711	1,8
Andet	28.105	10.730	0,4
I alt	269.237	110.935	4,0
<i>Finland</i>			
Støttet beskæftigelse	194.100	63.600	2,6
Arbejdsmarkedstræning	81.400	33.900	1,4
Arbejdsmarkedsstøtte	21.000	5.900	0,2
I alt	296.500	103.400	4,2
<i>Norge</i>			
Offentlige beskæftigelsesforanstaltninger	..	9.034	0,4
Løntilskud til arbejdsgivere	..	4.169	0,2
Uddannelsesforanstaltninger	..	35.380	1,6
Andre foranstaltninger	..	35	0
I alt	..	48.618	2,2
<i>Sverige</i>			
Udbudspåvirkende foranstaltninger	245.000	61.800	1,4
Efterspørgselsstimulerende foranstaltninger	536.000	213.300	4,9
I alt	781.000	275.100	6,1

ARBEJDSLØSHED

Af ordninger kan nævnes ungdomspraktik for unge under 25 år, hvor der arbejdes for at give unge erhvervs erfaring; indvandrerpraktik, som skal fremme indvandreres beskæftigelsessituation; beredskabsarbejde for personer, som risikerer at miste deres arbejdsløshedsunderstøttelse; arbejdslivsudvikling, som skal anspore arbejdsløse til at vende tilbage til det normale arbejdsmarked og rekrutteringsstøtte, som først og fremmest skal stimulere til nyansættelser, især i private virksomheder.

Serviceydelser i forbindelse med arbejdsløshed

De servicetilbud, der ydes i forbindelse med arbejdsløshed omfatter først og fremmest arbejdsformidling; men i alle landene gives der også mobilitetsfremmende ydelser i form af bl.a. flyttehjælp, hjælp til dobbelt husførelse.

Arbejdsformidling

– Arbejdsformidling er gratis

I alle fem nordiske lande findes der arbejdsformidling. Den fungerer som serviceorgan for både arbejdssøgende og arbejdsgivere. Arbejdsformidlingen drives af staten, undtagen i Island, hvor den drives af kommunerne, men fra 1. juli 1997 overtager staten arbejdsformidlingen.

I alle fem lande er arbejdsformidlingen uden brugerbetaling, og det er i princippet frivilligt, om den arbejdssøgende vil modtage det anviste arbejde. Arbejdsløshedsdagpengene udbetales dog kun, hvis den arbejdssøgende er villig til at tage et passende arbejde, når et sådant forefindes.

Der er betydelige forskelle landene imellem på antallet af ledige stillinger, der anmeldes til arbejdsformidlingen. Forskellene i tallene afspejler dog i højere grad forskelle i måden, hvorpå arbejdsformidlingen bruges end forskelle i det faktiske antal ledige stillinger i landene.

Tabel 5.8 Antal ledige stillinger anmeldt til arbejdsformidlingskontorerne. I tusinder og i pct. af arbejdsstyrken 1990-1995

	Danmark ¹⁾		Finland		Norge ²⁾		Sverige ³⁾	
	Antal stillinger anmeldt 1.000	I pct. af arbejdsstyrken	Antal stillinger anmeldt 1.000	I pct. af arbejdsstyrken	Antal stillinger anmeldt 1.000	I pct. af arbejdsstyrken	Antal stillinger anmeldt 1.000	I pct. af arbejdsstyrken
1990	112	4	341	13	237	11	650	14
1994	127	5	154	6	283	13	341	8
1995	117	4	170	7	276	13	359	8

1 Stillinger i ordinær formidling, dvs. ekskl. pladser i åben formidling.

2 Omfatter både anmeldte ledige stillinger samt ledige stillinger registreret på anden vis.

3 Som procentdel af arbejdsstyrken i alderen 16-64 år (inkl. arbejdsløse).

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed

I Danmark er udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge faldet som følge af et fald i arbejdsløsheden. Det gennemsnitlige antal dagpengemodtagere faldt fra 276.000 i 1994 til 236.000 i 1995. Udgifterne til orlovsydelse og aktivering, som også omfatter aktivering af kontanthjælpsmodtagere, er derimod steget. Det samlede antal aktiverede steg fra ca. 100.000 helårspersoner i 1994 til 110.000 i 1995. Der har været en stor stigning i antallet af personer på uddannelsesorlov, mens antallet af personer i støttet beskæftigelse er faldet.

I Finland, hvor arbejdsløsheden er for nedadgående, er udgifterne til arbejdsløshed faldet med 1,9 mia. FIM fra 1994 til 1995.

I Island er kontantydelse steget med 4 pct. Udgifter til arbejdsløshedsdagpenge blev forøget med 15,5 pct., hvilket skyldes at ydelsesniveauet voksede med ca. 6,8 pct. Udgifterne til jobtræning faldt med 47,4 pct., hvilket afspejler den faldende arbejdsløshed fra 1994 til 1995. Tilsvarende faldt udgifterne til serviceydelser med 19,4 pct.

I Norge har der været en markant nedgang i udgifterne. Dette skyldes hovedsagelig, at der i gennemsnit var 5,9 pct. færre dagpengemodtagere end året før, hvorved såvel udgifterne til dagpenge som til andre arbejdsmar-

ARBEJDSLØSHED

kedsforanstaltninger er faldet.

I Sverige er udgifterne til kontantydelse faldet som følge af en reduktion i arbejdsløshedsdagpengenes størrelse. Arbejdsløshedsniveauet er stort set uforandret.

Tabel 5.9 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Dapengesikring	29.735	19.793	3.245	10.004	40.564
B. Delvis dagpengesikring	–	..	–	10	45
C. Pension af arbejdsmarkeds-mæssige årsager	–	2.432	–	–	–
D. Kontantydelse ved jobtræning	3.059	1.130	330	–	14.001
E. Kompenserende ydelser	–	194	–	–	–
F. Øvrigt	11.495	–	–	–	–
Kontantydelse i alt	44.289	23.549	3.575	10.014	54.610
<i>Serviceydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Mobilitetsydelse	–	7	–	–	205
B. Serviceydelse ved jobtræning	–	937	–	3.203	9.771
C. Øvrigt	2.285	600	83	3.467	20
a. Heraf arbejdsformidling	804	600	83	1.934	..
Serviceydelse i alt	2.285	1.544	83	6.670	9.996
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	46.573	25.093	3.655	16.683	64.606
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	904	701	145	357	664
Udgifter i pct. af BNP	4,8	4,6	0,8	1,8	3,9
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
– Det offentlige	15,7	51,2	72,6	58,7	..
– Arbejdsgivere	17,7	32,8	27,4	23,5	..
– Forsikrede præmier og særskatter	66,6	16,0	–	17,8	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
– Mio. KR/FIM	-3.342	-2.066	344	-2.583	-3.455
– Pct.	-7,2	-7,6	6,8	-13,4	-5,1

Kapitel 6

Sygdom

Der er store variationer i udgifterne ved sygdom. De er således over dobbelt så høje i Island og Portugal som i Danmark og Grækenland – de to lande, der bruger mindst, målt i forhold til de samlede sociale udgifter.

Tabel 6.1 Udgifter i forbindelse med sygdom i pct. af de samlede sociale udgifter i de nordiske lande og EU 1994

Danmark	17,6	Danmark	18,1	Italien	23,1
Finland	20,7	Belgien	26,6	Luxembourg	26,7
Island	38,2	Frankrig	28,1	Portugal	36,6
Norge	25,4	Grækenland	15,0	Spanien	28,1
Sverige	21,4	Holland	21,8	Storbritannien	19,6
		Irland	29,8	Tyskland	29,9

Anmærkning: Se tabel 4.1.

Betalt fravær ved sygdom

– Alle i arbejde er i princippet sikret dagpenge ved sygdom

Almindelig dagpengesikring

Løn- og dagpengeordningernes opbygning er meget forskellig. I Danmark får offentligt ansatte og en del privat ansatte udbetalt løn under sygdom efter kollektive aftaler. I Island udgør løn under sygdom og fagforeningernes supplerende dagpengeordninger den altovervejende del af den almindelige

SYGDOM

dagpengesikring. Efter et års ansættelse hos den samme arbejdsgiver er den ansatte således berettiget til én måneds løn. Flertallet af lønmodtagere er ved lov eller kollektivaftaler sikret ret til løn i en længere periode. Når retten til løn under sygdom ophører, kan der gives supplerende dagpenge i tillæg til den offentlige sygedagpengeordning. Løn under sygdom har også stor betydning i Finland.

Selvstændige erhvervsdrivende kan i flere af landene tegne en forsikring som sikrer dem dagpenge ved sygdom.

I alle landene er sygedagpenge skattepligtige.

Dagpengesikring i arbejdsgiverperioden

I flere af landene er der indført en såkaldt arbejdsgiverperiode hvorefter arbejdsgiverne betaler løn eller dagpenge i sygdomsfraværets første uger.

I Danmark, Norge og Sverige betaler arbejdsgiverne sygedagpenge i de første to uger af sygdomsperioden. Offentlige arbejdsgivere i Danmark og Norge betaler dog løn i hele den periode, hvori de ansatte er sygemeldt. I Sverige er der en karenperiode på én dag, i Finland er karenperioden på ni hverdage, mens den islandske folkeforsikring opererer med en karenperiode på 21 dage. De fleste lønmodtagere har dog ret til at få løn i denne periode. I de øvrige lande er der ingen karen dage. Retten til at oppebære sygedagpenge sker i Danmark efter en såkaldt optjeningstid, som er på 3 måneder. Tilsvarende ordninger findes ikke i de andre lande. I Danmark skal arbejdsgiverne udbetale kompensation i arbejdsgiverperioden, enten i form af dagpenge eller som løn. I Norge udbetales der fuld lønkompensation for indtægter op til NOK 235.380 pr. år., hvilket i 1995 svarede til seks gange Folketrygdens grundbeløb. I Sverige udbetales der sygeløn, svarende til 75 pct. af arbejdsindkomsten. I Finland er lønmodtagere efter kollektivaftaler berettiget til fuld eller delvis løn i 1-3 måneder. I den periode modtager arbejdsgiveren sygedagpenge fra Folkpensionsanstalten.

Tabel 6.2 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte til lønmodtagere i forbindelse med sygdom pr. december 1995

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Eksisterer der en arbejdsgiverperiode?	Ja	Nej ¹⁾	Ja	Ja
Arbejdsgiverperiodens længde	2 uger for private	–	2 uger	2 uger ²⁾
Antal karensdage	–	9	–	1
Den maksimale periode, hvori der kan udbetales sygedagpenge/sygeløn	52 uger ³⁾	52 uger	52 uger	Ingen tidsbegrænsning

1 Efter kollektive aftaler betaler arbejdsgiverne fuld eller delvis løn i 1-3 måneder under sygdom. I denne periode betales dagpengene til arbejdsgiveren.

2 Inden for arbejdsgiverperioden er der én karensdag.

3 I særlige tilfælde er der mulighed for at få forlænget dagpengeperioden. Det gælder for eksempel hvis det anses for overvejende sandsynligt, at revalidering kan iværksættes. Desuden kan dagpengeperioden forlænges med 2×26 uger ved alvorlig sygdom eller arbejdsskade.

Tabel 6.3 Størrelsen af kontantstøtte til lønmodtagere i forbindelse med sygdom pr. december 1995

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Sygedagpengenes størrelse i pct. af arbejdsindkomsten	100 pct.	Normalt 66 pct.	100 pct.	80 pct. ¹⁾
Minimumsbeløb pr. uge i egen valuta	.	395 FIM	.	.
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	.	56	.	.
Maksimumsbeløb pr. uge i egen valuta	2.556 DKK ²⁾	.	4.527 NOK	4.109 SEK
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	262	.	421	373
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der tillæg for børn?	Nej	Nej	Nej	Nej

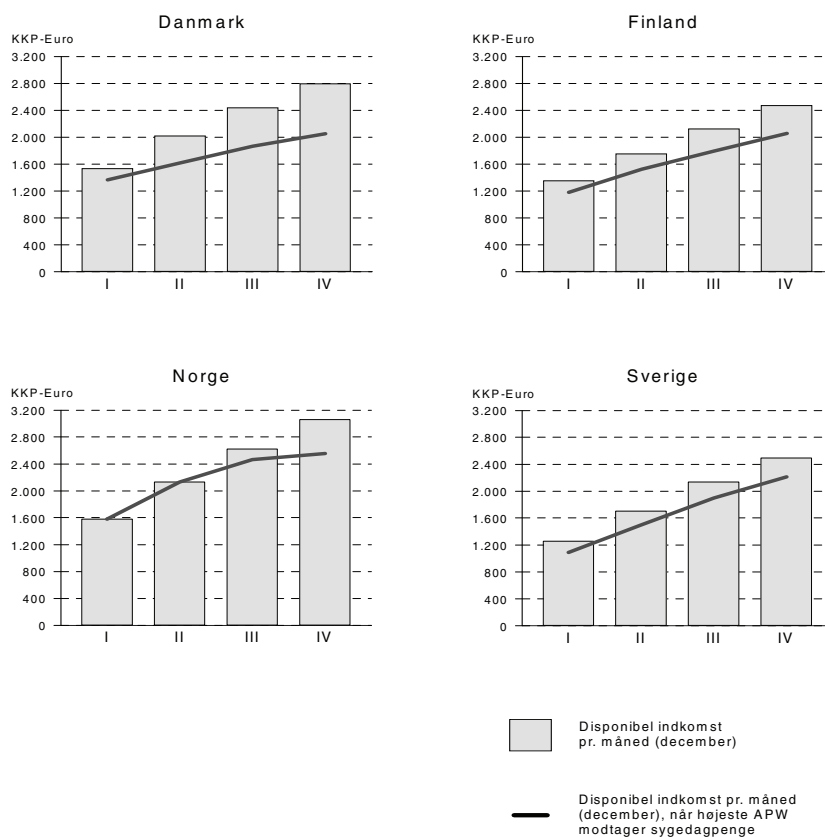
1 Efter 1 års sygefravær nedsættes sygedagpengene til 70 pct. af arbejdsindkomsten.

2 Offentligt ansatte får efter overenskomst fuld løn under sygdom.

SYGDOM

Figur 6.1 viser den disponible indkomst på fire indkomstniveauer for et par uden børn, dels hvor begge er i beskæftigelse, og dels hvor den person, som har den højeste indkomst, overgår til at modtage sygedagpenge. Figur 6.2 viser den disponible indkomst på fem indkomstniveauer, dels for en enlig uden børn, dels for en enlig med ét barn, som modtager sygedagpenge, i procent af den disponible indkomst ved beskæftigelse.

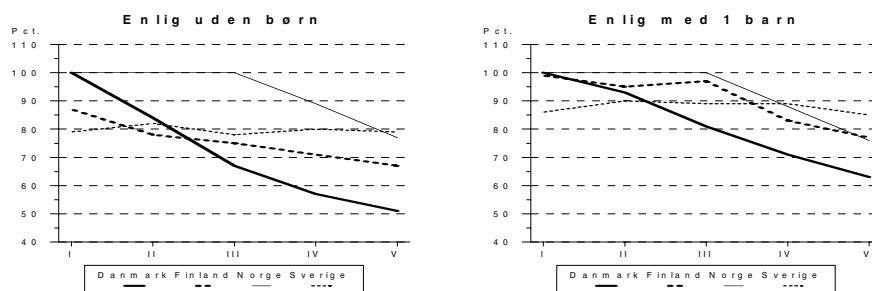
Figur 6.1 Disponibel indkomst for et par uden børn 1995

Som det fremgår af figurerne, er der betydelige forskelle i kompensationsniveauerne ved sygdom. For de laveste indkomstgrupper er kompensationen højest i Danmark og Norge og lavest i Sverige, mens den for de højeste indkomstgrupper er lavest i Danmark og højest i Sverige. Forskellene er dels betingede af de sygedagpenge størrelse målt i forhold til arbejdsindkomsten (de er højest i Danmark og Norge og lavest i Finland); dels af maksimumsbeløbet

størrelse, som er relativt lavt i Danmark – set i forhold til Sverige og især Norge. Endelig har det betydning, at der i Finland ikke er nogen øvre grænse for dagpengenes størrelse.

Figur 6.2 Disponibel indkomst ved sygedagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 1995

Anmærkning:
 Indkomstgrupperne I-V er beregnet ud fra den gennemsnitlige løn til en industriarbejder. Beregningsgrundlaget er beskrevet i Bilag 1.

SYGDOM

Det højere erstatningsniveau i Danmark, Finland og Sverige for enlige med ét barn set i forhold til enlige uden børn skyldes især, at der ved overgangen til sygedagpenge sker et fald i daginstitutionsbetalingen; men derudover modtager enlige med ét barn også højere boligstøtte, da reglerne herom generelt er mere gunstige for familier med børn end for familier uden børn.

Tabel 6.4 Beregnet fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 1990-1995¹⁾

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>1990</i>					
Mænd	1,5	2,2	1,1 ²⁾	2,7	3,7
Kvinder	2,2	2,6	1,9 ²⁾	3,5	5,4
I alt	1,8	2,4	1,5 ²⁾	3,1	4,5
<i>1994</i>					
Mænd	1,8	2,0	1,1	2,0	2,3
Kvinder	2,1	2,4	2,0	2,9	3,5
I alt	1,9	2,2	1,5	2,4	2,9
<i>1995</i>					
Mænd	1,4	2,0	1,3	2,2	2,2
Kvinder	2,2	2,3	2,1	3,1	3,5
I alt	1,7	2,1	1,7	2,6	2,7

1 Tallene er beregnet ud fra arbejdskraftundersøgelserne, som et gennemsnit af tællingerne.

2 Vedrører 1991.

I Sverige er der siden 1990 sket et markant fald i fravær på grund af sygdom for alle aldersklasser. Årsagerne hertil er flere, blandt andet den stigende arbejdsløshed op gennem 1990'erne.

Tabel 6.5 Afsluttede sygedagpengeperioder af mindst 15 dages varighed (pct.) 1995

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
<i>Varighed (dage)</i>				
15-21	24,9	27,7	21,8	21,6
22-29	12,4	17,9	15,7	15,6
30-59	24,1	30,5	27,1	25,7
60-89	10,6	8,5	10,9	9,8
90-119	6,2	3,7	6,3	5,4
120-149	3,7	2,1	3,5	3,4
150-179	2,6	1,2	7,5	2,4
180-359	8,8	1,1	7,3	7,3
360+	6,7	1,3	4,9	8,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Der er visse variationer i landenes mønster for langvarigt sygefravær (sygefravær ud over 14 dage). Dette afspejler blandt andet forskellig praksis med hensyn til, hvornår langvarigt syge overgår til at få udbetalt ydelser fra andre dele af det sociale system. Det gælder fx overgangen til revalideringsydelse eller førtidspension.

I Sverige er der ingen begrænsning for, hvor længe man kan modtage sygedagpenge, og de kan derfor også udbetales efter mere end ét års sygdom. Dette kan undtagelsesvis også ske i Danmark.

Dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom

I alle fem lande udbetales der ydelser ved arbejdsskader og erhvervssygdomme. De kortvarige ydelser kan være sygedagpenge eller ydelser, der svarer til dette.

I Finland udbetales der arbejdsskadedagpenge, almindeligvis svarende til den normale løn.

Serviceydelser

Det er et fællestræk ved de nordiske lande, at de har et veludbygget serviceapparat til såvel forebyggelse som behandling af sygdomme. Der er dog tale om et område, som varierer noget i opbygning fra land til land.

I Danmark, Finland, Norge og Sverige er det de kommunale og/eller amtskommunale myndigheder, der har ansvaret for organiseringen af sundhedsvæsenet, mens det i Island er staten.

Der er etableret bedriftssundhedstjenester i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Formålet med bedriftssundhedstjenesten er, at den inden for rammerne af den enkelte arbejdsplads skal kunne iværksætte forebyggende foranstaltninger, udføre helbreds kontrol og behandle akutte, mindre skader opstået på arbejdspladsen.

Der føres også offentligt arbejdstilsyn med erhvervs virksomheder, bl.a. med henblik på at sikre, at gældende sikkerheds- og arbejdsmiljøforskrifter overholdes.

Sygehuse

– *Sygehusvæsenet er hovedsagelig et offentligt anliggende*

I samtlige nordiske lande findes der almindelige sygehuse med tilhørende ambulatorier/poliklinikker og skadestuer. Desuden er der højt specialiserede sygehuse, psykiatriske hospitaler og i nogle af landene også hospitaler til langtidspleje. Sygehusene drives hovedsagelig af staten, amtskommunerne eller kommunerne, men der findes også enkelte private sygehuse.

Tabel 6.6 Udskrivninger og gennemsnitlig liggetid ved somatiske sygehusafdelinger 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Antal udskrivninger pr. 1.000 indbyggere ved somatiske sygehusafdelinger</i>					
1990	193	180	166	155	170
1994	196	194	166 ¹⁾	158	183
1995	199	193	..	163	177
<i>Gennemsnitlig liggetid (dage) ved somatiske sygehusafdelinger</i>					
1990	6,7	7,2	7,6	7,1	7,5
1994	6,5	5,7	6,3	6,8	6,3
1995	6,4	5,6	..	5,5	6,4

Kilde: *Health Statistics in the Nordic Countries* vedrørende årene 1990, 1994 og 1995. Finland: STAKES (1990 og 1994).

1 Inkl. genoptræning og langtidspleje.

Det er meget vanskeligt at få sammenlignelige data for kapaciteten i sundhedsvæsenet i de nordiske lande, da området er meget forskelligt organiseret fra land til land. Det er dog en generel tendens, at liggetiderne ved sygehuse bliver kortere, og at flere og flere patienter bliver behandlet ambulant.

Der har i alle landene været en tendens mod at afvikle egentlige psykiatriske hospitaler og i stedet udbygge behandlingen af de psykiatriske patienter i nærmiljøet.

Lægebehandling m.v.

– Forebyggelse og almindelig lægebehandling foregår uden for sygehusene

Den almindelige (primære) lægebehandling foregår i de nordiske lande uden for sygehusene. Der er endvidere tilknyttet forskellige former for forebyggende sundhedsforanstaltninger til det primære sundhedsvæsen.

I Danmark varetages den almindelige lægebehandling udelukkende af privatpraktiserende læger med speciale i almen lægebehandling, fuldt finansieret og efter overenskomst med det offentlige. I Norge varetages ca. halv-

SYGDOM

delen af den almindelige lægebehandling af privatpraktiserende læger. Dette gælder kun i ringe grad i de øvrige nordiske lande. Således skønnes det, at kun ca. 12 pct. af den almindelige lægebehandling i Sverige varetages af privatpraktiserende læger. Ca. 20 pct. af almen lægebehandling og besøg hos specialister varetages i Finland af privat praktiserende. Den resterende del varetages af offentligt ansatte læger på offentlige sundhedscentre.

I Finland og Island kan sundhedscentrene have tilknyttet sengepladser.

Speciallægebehandling finder sted i alle landene. Den varetages af speciallæger efter overenskomst med det offentlige. Ydelserne gives enten efter generelle eller specifikke regelsæt.

Tabel 6.7 Antal lægebesøg pr. indbygger 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Lægebesøg pr. indbygger</i>					
1990	4,2	3,3	4,2	..	2,8
1994	4,8	4,0	4,6	..	3,0
1995	..	3,7	3,1

Kilde: *Health Statistics in the Nordic Countries* vedrørende årene 1990, 1994 og 1995.

I samtlige fem lande tilbydes gravide og småbørn offentlig sundhedspleje. I alle landene er der desuden etableret skolesundhedspleje. De fleste børn vaccineres i henhold til det anbefalede vaccinationsprogram. Screeningprogrammer mod fx brystcancer findes i et vist omfang i alle landene. I Finland er det sundhedscentrene, der varetager disse opgaver.

I alle fem lande gives der tilskud til transportudgifter i forbindelse med sygdom.

Tandbehandling

– *Børn og unge får gratis tandbehandling*

Tandlægebehandlingen er veludbygget for alle i samfundet. Tandbehandling af børn og unge foregår i offentlige klinikker og er helt eller delvis gratis.

I Danmark, Island og Norge varetages behandlingen for voksne hovedsageligt af privatpraktiserende tandlæger.

I Finland foregår tandbehandling for børn, unge og mødre i sundheds-

centrene. Den resterende del af tandbehandlingen varetages hovedsageligt af privatpraktiserende tandlæger.

I Sverige er det landstingene, der organiserer den offentlige tandpleje. Den dækker ca. 30 pct. af tandbehandlingen for voksne. Den resterende del varetages af privatpraktiserende tandlæger.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom

I Danmark er udgifterne til sygedagpenge steget, bl.a. som følge af, at flere ledige får udbetalt sygedagpenge og som følge af et forøget antal dispensationer fra varighedsgrænsen. Dertil kommer en stigning i det beregnede skøn over udgifterne i arbejdsgiverperioden. Udgiftsstigningen i sygehusvæsenet har været begrænsede, hvilket blandt andet hænger sammen med en langvarig sygeplejerskekonflikt i 1995, der var stærkt medvirkende til et fald i antallet af udskrivelser fra 1994 til 1995.

I Finland er udgifterne til såvel kontant- som serviceydelser vokset. Den faldende arbejdsløshed har således betydet stigende udgifter i forbindelse med sygefravær. Desuden har kommunerne efter flere år med besparelser været tvunget til at afsætte flere ressourcer til sundhedsvæsenet, da behovet for sygdomsbehandling er øget.

I Island steg udgifterne til løn under sygdom med 2,2 pct. Udgifterne til serviceydelser er vokset med 6,4 pct. fra 1994 til 1995. Dette skyldtes først og fremmest en stigning i udgifterne til sygehusvæsenet.

I Norge er udgifterne til sygedagpenge steget, efter flere års nedgang i sygefraværet. Væksten i sygefraværet skyldes dels, at antallet af beskæftigede er steget, men også at antallet af fraværsdage pr. beskæftiget er forøget med 6,4 pct. fra 1994 til 1995. Ligeledes har der været en stigning i udgifterne til sygehusvæsenet, dels på grund af en opprioritering af denne sektor, dels på grund af et større ressourcebehov som følge af, at der bliver stadig flere ældre i befolkningen.

I Sverige er udgifterne i forbindelse med sygdom stort set uforandrede. Det skyldes, at prisstigninger har opvejet dels et fald i sygefraværet, dels de rationaliseringsgevinster, der er opnået inden for sundhedsvæsenet. Udgifternes andel af bruttonationalproduktet er derimod faldet væsentligt.

SYGDOM

**Tabel 6.8 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom
1995**

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Betalt fravær ved sygdom	11.041	7.142	6.297	19.677	28.669
Heraf:					
a. Almindelig dagpengesikring	5.941	2.523	451	11.377	19.150
b. Dagpengesikring i arbejdsgiverperiode	5.100	3.900	5.631	8.300	6.100
c. Særlig dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom	–	562	215	–	617
B. Øvrigt	381	–	–	56	33
Kontantydelse i alt	11.422	7.142	6.297	19.733	28.702
<i>Serviceydelser, mio. KR/FIM</i>					
A. Sygehuse	31.611	18.398	14.715	24.245	48.710
B. Almen lægebehandling m.v.	13.425	11.499	9.847	18.903	46.394
C. Øvrigt	–	234	1.039	2.512	1.926
Serviceydelser i alt	45.036	30.131	25.602	45.661	97.030
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	56.458	37.273	31.899	65.393	125.732
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	1.109	1.041	1.265	1.398	1.293
Udgifter i pct. af BNP	5,8	6,8	7,1	7,1	7,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
– Det offentlige	84,4	64,6	80,1	64,1	..
– Arbejdsgivere	8,5	21,1	19,9	25,9	..
– Forsikredes præmier og særskatter	7,0	14,3	–	10,0	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
– Mio. KR/FIM	1.003	1.285	1.247	1.940	795
– Pct.	1,8	3,6	4,1	3,1	0,6

Egenbetaling for sundhedsydelse

Reglerne for egenbetaling af sundhedsydelser er noget uensartede i de nordiske lande. I Finland, Island, Norge og Sverige er der regler om maksimal egenbetaling for sundhedsydelser, mens sådanne regler ikke eksisterer i Danmark.

Lægebehandling

I Danmark er lægebehandling gratis. Et lille antal gruppe-2-sikrede betaler dog selv et mindre beløb. I de øvrige nordiske lande betaler patienterne selv et beløb for behandlingen.

Tandbehandling

I alle landene er tandbehandling for børn og unge enten helt eller delvis gratis. Den øvrige del af befolkning betaler enten selv alle udgifter til behandling, eller de får refunderet en mindre del af dem. I Danmark udgjorde patienternes egenbetaling i 1995 ca. 59 pct. af de samlede udgifter inkl. udgifterne til den kommunale børne- og ungdomstandpleje, der er gratis.

Medicin

I Danmark udgjorde patienternes andel af medicinudgifterne, inkl. håndkøbsmedicin, ca. 41 pct. i 1995. Sygesikringen (amterne) finansierede ca. 52 pct. og kommunerne de resterende 7 pct. af udgifterne. Egenbetalingen for 1995 er opgjort anderledes end i 1994. I Finland udgjorde patienternes egenbetaling ca. 42 pct., mens sygeforsikringen finansierede den resterende del af udgifterne. I Island var patienternes andel til den receptpligtige medicin 32 pct., mens sygeforsikringen finansierede de resterende 68 pct. I Norge udgjorde privatpersoners egenbetaling for medicin 38 pct. Rikstrygdeverket refunderede det resterende beløb. Hvis der også medregnes den medicin, som anvendes på sygehusene (og som er helt uden egenbetaling), falder egenbetalingen til 32 pct. I Sverige udgjorde egenbetalingen 21 pct. af udgifterne.

Indlæggelse på sygehus

I Danmark, Island og Norge er der ingen egenbetaling for indlæggelse på sygehus. I Finland betales maksimalt 125 FIM pr. dag ved kortvarige sygehusophold, mens der i Sverige betales maksimalt 80 SEK pr. dag, uanset opholdets længde.

Kapitel 7

Ældre, funktionshæmmede og efterlevende

Kapitlets opbygning

Mens de øvrige kapitler har fulgt ESSPROS' kapitelinddeling, er beskrivelsen af ældre, funktionshæmmede og efterlevende her samlet i ét kapitel. Da de nordiske landes regelsæt for pensioner stort set er sammenfaldende og som oftest tager udgangspunkt i pensionssystemerne for ældre, har det været mest hensigtsmæssigt at beskrive pensionssystemerne under ét. For serviceydelsernes vedkommende er det ofte den samme service, der gives på de samme institutioner og det samme personale, der behandler både ældre og funktionshæmmede.

Opbygningen af kapitlet er herefter som følger: Først gives en generel beskrivelse af pensionisters vilkår og pensionssystemet. Herefter følger en samlet beskrivelse af kontant- og serviceydelser til henholdsvis ældre og funktionshæmmede og af kontantydelse til efterlevende. Sidst i kapitlet er der en samlet fremstilling af de sociale udgifter til ældre, funktionshæmmede og efterlevende.

Pensionisters vilkår

Både i de nordiske og andre europæiske lande udgør udgifterne til ældre og funktionshæmmede en væsentlig del af de samlede sociale udgifter. Disse udgifters relativt mindre andel i de nordiske lande skyldes først og fremmest større indsatser over for bl.a. familier, børn og arbejdsløse.

Tabel 7.1 Udgifter til ældre, funktionshæmmede og efterlevende i pct. af de samlede sociale udgifter i de nordiske lande og EU 1994

Danmark	47,1	Danmark	45,5	Italien	70,8
Finland	46,7	Belgien	52,9	Luxembourg	57,2
Island	41,2	Frankrig	49,5	Portugal	51,3
Norge	47,1	Grækenland	76,3	Spanien	47,4
Sverige	48,4	Holland	58,6	Storbritannien	53,1
		Irland	34,5	Tyskland	50,2

Anmærkning: Se tabel 4.1.

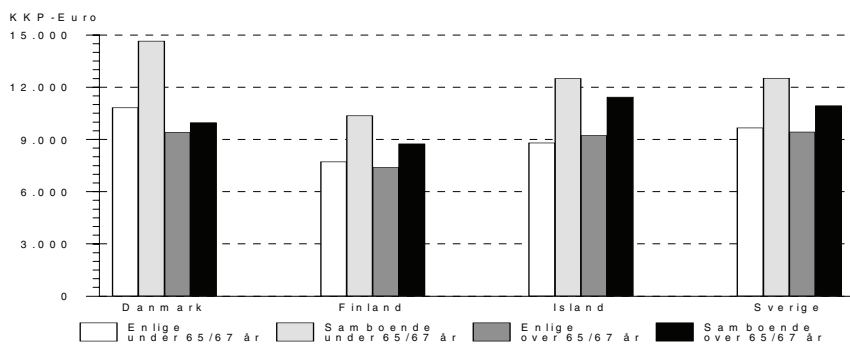
Figur 7.1 viser den gennemsnitlige disponible indkomst for familier, hvor hovedpersonen, dvs. personen med den højeste indkomst, er henholdsvis under og over 65/67 år, fordelt på enlige og par. Indkomsterne er opgjort pr. personenhed, idet der er korrigeret for antallet af voksne og børn, der skal leve af indkomsten i de forskellige familier. Den disponible indkomst er faktorindkomsten, plus sociale kontantydelse, minus skat.

Som det fremgår af figuren, har familier over 65/67 år i alle landene en lavere gennemsnitlig disponibel indkomst end familier, der er under 65/67 år. Dette gælder både for enlige og par. Den eneste undtagelse er enlige i Island, hvor den gennemsnitlige disponible indkomst er lidt højere for familier over 67 år end for familier under 67 år. Generelt er der stor forskel på forholdet mellem indkomsterne i de to aldersgrupper, både når man ser på enlige og par, og når man sammenligner landene.

Forskellene i de gennemsnitlige disponible indkomster for enlige, der henholdsvis er over og under 65/67 år, er relativt små og i øvrigt en del mindre end for parfamilier. Dette skal blandt andet ses i sammenhæng med, at pensionssystemerne i de nordiske lande giver enlige en relativt høj kompensation i forhold til tidligere indkomst, jf. figur 7.2. Dette skal dog ses i sammenhæng med, at gruppen af enlige under 65/67 år også omfatter en del unge, herunder hjemmeboende børn over 17 år med meget lave indkomster.

For både enlige og par, over og under 65/67 år er forskellene i de gennemsnitlige disponible indkomster mindst i Island og Sverige og størst i Danmark. Det hænger sammen med, at tillægspensionen er relativt beskedent i Danmark, specielt i forhold til den fuldt udbyggede ordning i Sverige. Indkomsten fra supplerende pensionsordninger, som indgår i figur 7.1, men ikke i figur 7.2, spiller nok en større rolle i Danmark end i Island, Sverige og Finland. Men ordningerne er tilsyneladende ikke tilstrækkeligt udbyggede til at kunne udligne de store forskelle i de lovfæstede tillægspensionsordninger.

Figur 7.1 Indkomstfordeling for enlige og samboende, henholdsvis under og over 65/67 år i 1994

Pensioner

Hensigten med pensionerne er at garantere enhver borger et vist forsørgelsesniveau i forbindelse med alderdom, invaliditet eller tab af forsørger. I alle landene gives der pension til ældre. Desuden findes der en række ordninger, som gør overgangen til alderspension mere smidig: de såkaldte særlige alderspensioner.

Personer med helt eller delvist nedsat erhvervsevne kan også få pension. Pensionen kaldes førtidspension i Danmark og Sverige, invalidepension i Finland og Island og *uførepension* i Norge. Ved bedømmelse af arbejdsevnen tages der hensyn til såvel sociale som helbredsmæssige forhold. De helbredsmæssige kriterier er dog fortsat dominerende i forbindelse med tilkendelsen af førtids- og invalidepensioner.

I Finland findes der en særlig pension for personer i alderen 58-64 år, som har vanskeligheder på arbejdsmarkedet. Pensionsformen benævnes individuel førtidspension. Her spiller de sundhedsmæssige kriterier kun en mindre rolle. I tilfælde hvor der overvejende eller udelukkende er tale om sociale kriterier henregnes førtidspensionen til de særlige alderspensioner.

Af hensyn til sammenligneligheden landene imellem opdeles den danske førtidspension således, at den højeste og mellemste førtidspension behandles sammen med invalidepensionerne i de øvrige lande, og den almindelige og forhøjede almindelige førtidspension behandles sammen med de særlige alderspensionsordninger.

I Finland, Island, Norge og Sverige gives der en særlig pension til enker

og enkemænd. Denne pensionsform er afskaffet i Danmark, hvor efterladte til gengæld kan opnå førtidspension.

Pensionernes opbygning

Selvom der er forskelle i både pensions- og finansieringsformerne, er det et fællestræk for alle nordiske lande, at pensionerne er opbygget i tre led:

- a. En lovfæstet grundpension (folkepension) til alle, hvor pensionsudmålingen er uafhængig af tidligere arbejdsindkomst.
- b. En lovfæstet tillægspension for erhvervsaktive, hvor pensionsudmålingen er baseret på tidligere arbejdsindtægt samt præmie- og afgiftsindbetaling.
- c. Supplerende pensioner oprettet ved lov eller ved aftale mellem arbejdsgivere og arbejdstagere.

Der kan ikke trækkes helt klare grænser mellem de tre pensionssystemer, navnlig ikke mellem tillægspensioner og supplerende pensioner.

Som hovedregel udgør grundpensioner og tillægspensioner en helhed. Grundpensionerne sikrer alle et vist minimum af social tryghed, mens tillægspensionerne erstatter indkomsten fra den erhvervsaktive alder.

I Danmark er tillægspensionen alene afhængig af bidragsperiodens længde og beskæftigelsens omfang, mens den i de øvrige lande er afhængig af indtjeningstid og arbejdsindkomstens størrelse. Siden 1996 får modtagere af tillægspension (arbejdspension) i Finland ikke længere udbetalt grundpension (folkepension), hvis tillægspensionen overstiger 5.000 FIM pr. måned (for gifte 4.500 FIM pr. måned).

Indkomsterstøttende ydelser, som ikke udgøres af pensioner, er pensionsgivende i alle landene.

Beskatning af pensioner

I Danmark blev der med virkning fra 1. januar 1994 gennemført en reform, som indebærer, at pensionister fremover beskattes efter de samme regler som andre skatteydere. Det forhøjede personfradrag samt den særlige rentenedslagsregel for pensionister med pensionsopsparinger og renteindtægter bortfaldt dermed. I Island beskattes pensioner normalt også, dog er børnetillæg og tillægget til grundpensionen for alders- og førtidspensionister skattefrit. I de øvrige lande findes der særligt gunstige beskatningsregler for pensionister.

Børnetillæg og boligstøtte til pensionister samt særlige tillæg til handicap-

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

pede er skattefrie i alle landene på nær Island.

Tabel 7.2 Pensionsmodtagere fordelt efter ydelser 1995¹⁾

	Danmark	Finland	Island ²⁾	Norge ²⁾	Sverige
<i>Modtagere af:</i>					
Grundpension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Tillægspension	Lønmodtagere	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige med mindst 3 års erhvervsarbejde
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	–	–	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	–
	Offentlige kollektive aftaler	–	–	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler
	Private kollektive aftaler	Private kollektive aftaler	–	–	Private kollektive aftaler

1 I kraft af den indgåede EU/EØS-aftale er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet næsten ens. Som hovedregel gælder, at man for at være pensionsberettiget skal have været bosat i mindst tre år i det pågældende land mellem det fyldte 15. og 65./67. år. Beskæftigelsesperioder i et EU-land, eller et andet land med hvem der er indgået socialforsikringskonvention, kan medregnes til opfyldelse af bopælskravet. Reglerne for tillægspension i Danmark gælder kun alderspensionister.

2 Treårsgrænsen gælder ikke ved arbejdsskader.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.3 Tillæg til grundpensionen 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Børnetillæg</i>	Ordinært og særligt børnetilskud	Ja	Ja	Ja	Ja ³⁾
– Indkomstreguleret?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja ⁴⁾
– Skattepligtigt?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja
<i>Tillæg til personer, som kun oppebærer grundpension</i>	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
– Indkomstreguleret?	Ja	Ja ⁴⁾	Ja	Ja	Ja ⁴⁾
– Skattepligtigt?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
<i>Boligtilskud</i>	Ja ¹⁾	Ja	Nej ²⁾	Ja	Ja
– Indkomstreguleret?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
– Skattepligtigt?	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
<i>Ægtefællertillæg hvis kun den ene ægtefælle oppebærer pension</i>	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
– Indkomstreguleret?	–	Nej	Ja	Ja	–
– Skattepligtigt?	–	Nej	Ja	Ja	–
<i>Hustrutillæg</i>	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja ³⁾
– Indkomstreguleret?	–	–	–	–	Ja
– Skattepligtigt?	–	–	–	–	Ja
<i>Hjælpe- eller plejetillæg til handicappede</i>	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
– Indkomstreguleret?	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
– Skattepligtigt?	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej

1 Til pensionister kan der gives en boligydelse afhængig af indtægt og boligens størrelse. Ydelsen er ikke en del af pensionen.

2 Der findes særlige pensionstillæg, som ikke er knyttet direkte til boligudgifter, men de gives i reglen til pensionister, der har høje boligudgifter.

3 Tillægget afvikles fra og med 1990 og vil for hustrutillæggets vedkommende være helt bortfaldet i år 2000, mens børnetillægget bortfalder i år 2005.

4 Kun for ATP.

Antallet af pensionsmodtagere

Tabel 7.4 Pensionsmodtagere efter alder, i tusinder og i pct. af aldersgruppen pr. december 1995

	Danmark		Finland		Island		Norge		Sverige	
	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe	1.000	I pct. af hver alders-gruppe
16-39 år	35	1,9	31	1,9	4	3,9	71	4,7	47	1,7
40-49 »	53	6,9	50	6,0	2	6,3	53	8,5	79	6,4
50-54 »	61	16,5	41	13,0	1	10,5	37	14,4	66	11,0
55-59 »	74	26,4	87	32,3	2	15,6	48	24,6	90	19,7
60-64 »	143	59,6	197	80,6	3	27,7	69	39,1	155	38,7
65-66 »	68	75,2	97	101,5	2	38,4	37	51,2	163	101,7
67+ »	709	100,6	647	102,0	26	98,7	625	100,0	1.409	101,9
I alt	1.142	26,7	1.151	28,2	39	19,7	940	27,1	2.010	28,4

Opgørelsen i tabel 7.4 er eksklusive børnepensionister, enkepensionister og delpensionister. I det samlede antal pensionister er der for Danmarks vedkommende medtaget efterlønsmodtagere (116.751 personer) i alderen 60-66 år og personer, som modtager overgangsydelse (44.513 personer) i alderen 50-59 år. Da enkepension er afskaffet i Danmark og enker i stedet for kan søge om at få tilkendt almindelig førtidspension, er antallet af pensionsmodtagere i Danmark overvurderet i forhold til de andre nordiske lande. Årsagen til de høje rater for de 60-64-årige i Finland er, at offentligt ansatte går på pension i 63-års alderen. Desuden har man i Finland flere forskellige førtidspensionsordninger, som fx arbejdsløshedspension og førtidig alderspension for 60-64-årige samt individuel førtidspension for de 55-65-årige.

I Sverige var der i 1995 38.133 personer i alderen 60-64 år som modtog delpension. Hvis disse medregnes var 48,2 pct. af de 60-64-årige i denne gruppe pensionister, svarende til i alt 193.632 personer.

Da man i alle landene kan være bosat uden for landet og samtidig modtage pension, kan antallet af modtagere overstige 100 pct.

Alderdom

Pensioner til ældre

– *Overgangen til pensionen varierer*

Aldersgrænsen for at få udbetalt grundpension er 65 år i Finland og Sverige og 67 år i Danmark, Norge og Island.

Aldersgrænsen for at modtage tillægspension er i Danmark, Finland, Norge og Sverige den samme som for grundpension, men 65-70 år i Island. I Finland er den almindelige pensionsalder for offentligt ansatte dog 63 år, men den stiger i øjeblikket successivt til 65 år.

Aldersgrænsen for de supplerende og individuelle pensionsordninger er 60 år i Danmark.

I alle fem lande ydes alderspension både i form af grundpension og tillægspension.

Pensionerne reguleres normalt i forhold til den almindelige løn- og/eller prisudvikling i landet. I Finland blev reguleringen suspenderet i 1994.

I alle landene er det muligt at udtage grund og/eller tillægspensionen før den almindelige pensionsalder, men da med et lavere beløb. Tilsvarende bliver pensionen højere, hvis man venter med at gå pension, indtil man er fyldt 70 år.

I Island afskaffede man i 1995 den direkte kobling mellem pensionens størrelse og løn- og prisudviklingen på arbejdsmarkedet. Det er nu regeringen, som fastsætter pensionens størrelse.

Grundpension til ældre

Grundpensionen består i alle fem lande af et grundbeløb og et tillæg. I Danmark reguleres grundbeløbet for alle pensionsmodtagere i forhold til deres evt. arbejdsindkomst. I Finland er grundbeløbet uafhængigt af andre indtægter. I Island reguleres grundbeløbet i forhold til andre skattepligtige indkomster efter særlige regler. I Norge reguleres grundbeløbet årligt efter overenskomst mellem staten, fagforbundene og de sikredes interesseorganisationer. I Sverige er grundpensionen uafhængig af andre indtægter.

I Danmark reguleres det almindelige pensionstillæg i forhold til pensionistens egen og evt. ægtefælles samlede indtægter ud over grundpensionen.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Det særlige tillæg til enlige er ikke indkomstreguleret.

I Finland og Sverige er grundpensionen udmålt i forhold til tillægspensionens størrelse. Noget tilsvarende gælder ikke i de øvrige lande. Her udbetales til gengæld et tillæg til grundbeløbet. Størrelsen af dette tillæg er afhængig af pensionistens øvrige indtægter.

Tillægspension til ældre

Tillægspensionens betydning for den samlede pensionsudbetaling varierer betydeligt mellem de nordiske lande: fra kun at være et mindre beløb i Danmark til at være det væsentligste bidrag i Island, Finland og Sverige. Forudsætningen for at få udbetalt tillægspension bygger i alle landene på den forudsætning, at man tidligere har været tilknyttet arbejdsmarkedet. I Norge beregnes tillægspensionen efter grundpensionens grundbeløb. I Island kan tillægspensionen reguleres i forhold til andre skattepligtige indkomster, herunder ægtefællens indkomst.

Supplerende pension til ældre

De supplerende pensionsordninger er som oftest aftalebaserede og gælder hovedsagelig for statsligt og kommunalt ansatte. Privat ansatte dækkes i varierende omfang af disse ordninger.

I Danmark og Norge er det ca. 80 pct., mens det i Sverige er så godt som alle lønmodtagerne, der er omfattet af de supplerende pensionsordninger. I Finland er disse pensionsordninger af ringe betydning, da der ikke er lagt loft over tillægspensionens størrelse. I Island figurerer de supplerende pensioner statistisk som tillægspensioner.

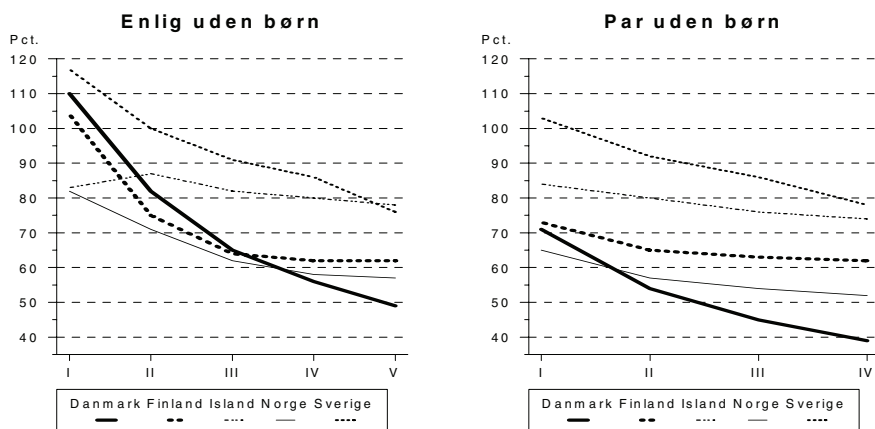
Tabel 7.5 Mindstepensionens månedlige størrelse 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Enlige</i>					
Månedlig mindstepension KR/FIM					
– Grundbeløb	3.709	445	12.822	3.417	2.799
– Tillæg	3.676	2.081	25.612	1.864	1.618
Månedlig mindstepension i alt					
– KR/FIM	7.385	2.526	38.435	5.281	4.417
– KKP-Euro	758	360	408	491	401
<i>Ægtepar</i>					
Månedlig mindstepension KR/FIM					
– Grundbeløb	7.418	890	23.080	4.904	4.577
– Tillæg	3.258	3.538	51.225	4.024	3.236
Månedlig mindstepension i alt					
– KR/FIM	10.676	4.428	74.305	8.928	7.814
– KKP-Euro	1.096	988	788	830	709

Figur 7.2 viser for det første den disponible indkomst på fem indkomstniveauer (inkl. den maksimale tillægspension) for en enlig alderspensionist udtrykt i procent af den disponible indkomst ved beskæftigelse. For det andet den disponible indkomst på fire indkomstniveauer (inkl. tillægspension) for et pensionistægtepar udtrykt i procent af disponible indkomst ved beskæftigelse.

Som det fremgår af figuren, er der betydelige forskelle i kompensationsniveauerne ved overgangen til pension. Det gælder både landene imellem og mellem enlige og par. Årsagen hertil er først og fremmest tillægspensionen, som er meget lav i Danmark, men fuldt udbygget i Sverige. Tilsvarende gælder de Islandske ordninger. De meget høje kompensationsniveauer for enlige i de laveste indkomstgrupper i Danmark og Finland, samt for enlige og par i de samme grupper i Sverige, hænger bl.a. sammen med de forholdsvis store boligydelse til pensionister i disse lande. Desuden er mindstepensionen relativt høj i Danmark, og tillægspensionen er generelt høj i Sverige.

Figur 7.2 Disponibel indkomst ved alderspension (inkl. tillægspension) i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 1995

Forskellene i kompensationsniveauerne mellem landene, specielt for de højere indkomstgrupper, er af betydning for den vis grad betydningen af de supplerende pensionsordninger (som ikke indgår i figurerne). Disse ordninger har størst betydning i Danmark og Norge.

Anmærkning:
 Indkomstgruppen I af arbejdet er fra den gennemsnitlige løn til en industriarbejder. Konstant løn udbetales til den person, der har den højeste indkomst. Beregningsgrundlaget er beskrevet i Bilag 1.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.6 Pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension og tillægspension ved udgangen af årene 1990-1995

	Alderspensionister i alt	Heraf pensionister, der kun modtager grundpension i pct. af 65/67-årige og derover			Heraf pensionister, der modtager tillægspension i pct. af 65/67-årige og derover ¹⁾		
		I alt	Mænd	Kvinder	I alt	Mænd	Kvinder
<i>Danmark</i>							
1990	706	42,9	10,6	32,3	57,1	29,9	27,2
1994	711	48,0	11,6	36,4	52,0	28,9	23,0
1995	709	46,3	11,1	35,2	53,7	29,5	24,2
<i>Finland</i>							
1990	737	19,9	2,5	17,4	80,1	34,0	46,1
1994	789	14,3	1,7	12,7	85,7	35,8	49,8
1995	804	13,4	1,6	11,8	86,6	36,1	50,5
<i>Island</i>							
1990	25	32,1	12,2	19,9	67,9	33,2	34,7
1994	26	18,1	4,9	13,2	81,9	39,0	42,9
1995
<i>Norge</i>							
1990	613	48,9	9,1	39,8	51,1	31,5	19,6
1994	625	41,9	6,6	35,3	58,1	33,9	24,2
1995	625	41,3	6,4	34,9	58,8	34,2	24,5
<i>Sverige</i>							
1990	1.554	25,3	2,1	23,2	74,7	40,7	34,0
1994	1.584	20,1	1,6	18,5	79,9	41,3	38,6
1995	1.590	19,0	1,6	17,4	81,0	41,3	39,7

1 I *Danmark* udbetales de meget små tillægspensioner siden 1993 som éngangsbeløb. Opgørelsen for *Finland* indeholder også pensionsmodtagere, der kun får tillægspension. For *Norges* vedkommende medregnes kun pensionister, der har en tillægspension, som gør alderspensionen større end mindstepensionen. For *Sveriges* vedkommende medregnes alle, der får tillægspension, uanset at tillægspensionen er mindre end pensionstillægget.

Særlige alders- og delpensioner

– *Ordninger, der letter overgangen fra arbejdslivet til pensionisttilværelsen*

De særlige alderspensioner omfatter forskellige former for pensioner, der gives til personer i den erhvervsaktive alder, og som ikke kan henregnes til de traditionelle alderspensioner. Det kan være sociale eller helbredsmæssige kriterier og/eller forhold på arbejdsmarkedet eller aftaler, som gør det muligt frivilligt at gå på hel eller delvis pension.

Tabel 7.7 De særlige alders- og delpensioners månedlige størrelse, december 1995

	KR/FIM	KKP-Euro
<i>Danmark</i>		
Almindelig laveste førtidspension ¹⁾	6.703	688
Efterløn ²⁾	8.946	918
Delpension ³⁾	5.025	516
Overgangsydelse ²⁾	8.700	893
<i>Finland³⁾</i>		
Deltidspension	3.120	445
Generationsskiftepension	3.119	445
Aftrædelsespension	3.796	541
<i>Norge⁴⁾</i>		
Aftalepension	8.563	796
Særlig pension til sømænd	2.645	246
Særlig pension til fiskere	3.848	358
Særlig pension til skovarbejdere	2.581	240
<i>Sverige</i>		
Delpension	4.499	408

1 Gennemsnitligt udbetalt pension i januar måned 1995.

2 Gennemsnitligt udbetalt ydelse i 1995.

3 Gennemsnitligt udbetalt pension i december 1995.

4 Gennemsnitlig udbetaling pr. måned, december 1995 (gennemsnitligt årsbeløb i 1995, divideret med 12).

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.8 Pensionister, der modtager særlige alders- og delpensioner efter køn og alder 1995

	I alt	-49		50-59		60-64		65-	
		M	K	M	K	M	K	M	K
<i>Danmark</i>									
Almindelig laveste førtidspension	104.924	11.043	14.142	9.565	23.412	6.000	24.408	2.892	13.462
Efterløn ¹⁾	161.264	.	.	14.044	30.469	39.536	38.521	21.329	17.365
Delpension	5.096	2.473	764	1.470	389
<i>Finland</i>									
Deltidspension	5.437	.	.	931	1.093	1.594	1.819	.	.
Generations-skiftespension	18.405	.	.	1.900	3.003	5.615	7.887	.	.
Aftrædelsespension/godtgørelse	32.001	.	60	838	1.858	3.082	4.140	10.793	11.233
<i>Norge</i>									
Aftalepension	9.287	.	125	.	125	.	1.150	822	4.216
Særlig pension til sømænd ²⁾	19.812	131	.	4.306	.	15.375
Særlig pension til fiskere	1.173
Særlig pension til skovarbejdere	171
<i>Sverige</i>									
Delpension	38.133	23.525	14.608	.	.

1 Inkl. 44.513 personer i alderen 50-59 år på overgangsydelse. Overgangsydelsen blev indført i 1992 som en midlertidig ordning. Der blev lukket for tilgangen til ordningen med udgangen af 1995.

2 Det er ikke muligt at opdele modtagere af særlig pension til sømænd efter køn.

Serviceydelser til ældre

Institutioner m.v. for ældre

Den overvejende del af ældrebefolkningen bor i almindelige boliger. Kun en mindre del bor i boliger specielt tilpasset ældre. Sådanne boliger findes i alle fem lande. Deres indretning afhænger af de ældres behov for pleje og kan inddeles i:

1. Institutioner (plejehjem/sygehjem/alderdomshjem).
2. Serviceboliger (beskyttede boliger/servicelejligheder/kollektivboliger).

Ud over disse særlige boliger kan ældre også – i varierende grad – tilbydes langtidsbehandling på sygehusenes sengeafdelinger, som oftest på såkaldte plejeafdelinger.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.9 Personer 65 år og ældre, som bor på institution eller i servicebolig, i alt og i pct. af samtlige ældre, december 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige ²⁾
<i>Personer i alderen</i>					
65-74 år	8.834	6.856	442	7.749	33.785
75+ år	48.279	33.489	3.006	54.009	96.058
<i>I pct. af de respektive aldersgrupper</i>					
65-74 år	2,6	1,6	2,9	2,6	3,0
75+ år	13,3	11,2	23,7	16,4	23,2

1 Aldersgrupperne 67-74 og 75+ år.

2 Aldersgrupperne 65-79 og 80+ år.

Hjemmehjælp/hjemmesygepleje

I samtlige fem lande ydes der hjemmehjælp og hjemmesygepleje til ældre. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Hjælpen er et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt ansatte.

Hjemmesygeplejen gives til ældre, der har behov for pleje, men som i øvrigt er stand til at bo i eget hjem.

Tabel 7.10 Ældre, som modtog hjemmehjælp 1995

	Danmark ¹⁾	Finland ²⁾	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
<i>Modtagere af hjemmehjælp</i>					
65-74 år	68.310	20.231	..	20.671	63.059 ⁵⁾
75+ år	92.375	66.870	..	89.574	121.057 ⁶⁾
I alt 65+ år	160.685	135.296	5.694	110.245	184.116
<i>Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen</i>					
65-74 år	13,6	4,7	..	7,1	5,6 ⁵⁾
75+ år	45,1	22,3	..	27,3	29,2 ⁶⁾
I alt 65+ år	22,7	18,5	18,7	17,7	12,0

1 Aldersgrupperne 67-79 og 80+ år.

2 Husholdninger.

3 Tallene er inkl. hjemmesygepleje; aldersgrænsen er 67-74 og 75+ år.

4 Omfatter beboere i egen bolig og beboere i servicebolig.

5 Aldersgruppen 65-79 år.

6 Aldersgruppen 80+ år.

Anden åben omsorg

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes pensionister forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbuddet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at ældre kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og -reparation. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde.

Befordringstjeneste er en trafikservice for ældre og handicappede personer, der har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Funktionshæmmede

Helbredsbetingsbetet førtidspension

– Der lægges forskellig vægt på sociale årsager ved tilkendelse af førtidspension

I Danmark er folkepension (alderspension), invalidepension, enkepension og førtidspension integreret i et sammenhængende regelsystem. Førtidspensionister tildeles grundpension efter de samme regler som gælder for alderspensionister. Derudover modtager førtidspensionister med mellemste førtidspension et invaliditetsbeløb, og førtidspensionister med højeste førtidspension modtager ud over invaliditetsbeløbet også et erhvervsudygtighedsbeløb. Invaliditets- og erhvervsudygtighedsbeløbet indtægtsreguleres ikke. For invaliditetsbeløbet gælder det endvidere, at det ikke er skattepligtigt. I

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Danmark modtager førtidspensionister ikke tillægspension.

I Finland, Norge og Sverige tilkendes førtidspension i form af grundpension og tillægspension efter de samme regler som gælder for tildeling af alderspension. I Island benævnes førtidspension som invalidepension, og den tildeles efter de regler, der gælder for alderspension.

I Finland, Island, Norge og Sverige gives der ud over førtidspensionen en tillægspension. Ved beregningen af tillægspensionens størrelse, hvilket sker på baggrund af tidligere arbejdsindkomst, medregnes som regel tiden frem til den normale pensionsalder.

I de nordiske lande findes der et antal alternative former for ydelser, som har indflydelse på såvel tilkendelse af førtidspensioner som på antallet af førtidspensionister. I Sverige gives der fx sygedagpenge uden tidsbegrænsning, mens sygedagpenge i de øvrige lande maksimalt kan gives i ét år.

I Norge er det normalt, at der udbetales *revaliderings-/attføringspenge*, før end der udbetales førtidspension. Desuden kan tillægspensionen være større for førtidspensionister end for alderspensionister, hvilket skyldes at det kun er de sidste tre års indtægt, der lægges til grund ved udmåling af pensionen, modsat alderspension, hvor det er de 20 bedste år.

Også de øvrige førtidspensionsordninger (som i denne publikation benævnes særlige alderspensioner) kan påvirke antallet af førtidspensionister. I Danmark og Finland er der fx et stort antal pensionister, der hovedsagelig får pension af andre årsager. At der findes ordninger som efterløn i Danmark og arbejdsløshedspension i Finland har bidraget til, at man har færre førtids-/invalidepensionister, end man ellers ville have haft i disse lande. I Norge har fraværet af sådanne alternative førtidspensioner tydeligvis medført et højere antal invalidepensionister.

Førtidspension inkl. pensionstillæg er som hovedregel enten af samme eller næsten af samme størrelse som den der tilkendes alderspensionister i alle landene. Dertil kan i Danmark komme et antal særlige tillæg og i de øvrige lande en tillægspension, som nævnt ovenfor.

Tabel 7.11 Førtidspensionens gennemsnitlige størrelse pr. måned 1995

	KR/FIM	KKP-Euro
Danmark	8.785 ¹⁾	902
Finland	6.833	974
Island	38.435	408
Norge	6.983	649
Sverige	7.609	690

1 Gennemsnitligt udbetalt beløb for højeste og mellemste førtidspension i januar 1995.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.12 Modtagere af førtidspension og nytilgang af førtidspensionister efter køn 1990-1995

	Danmark ¹⁾		Finland		Island		Norge ²⁾		Sverige	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
<i>1990</i>										
Modtagere	76.113	78.481	159.509	141.423	3.097	4.350	104.704	129.657	166.716	188.600
Nytilgang	6.638	5.597	14.444	15.140	23.643	26.850
Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder	0,4	0,3	1,1	1,2	0,9	1,0
<i>1994</i>										
Modtagere	79.543	81.393	166.167	144.460	3.920	5.293	102.869	130.819	186.967	223.659
Nytilgang	6.897	5.606	399	527	11.052	11.414	23.417	25.114
Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder	0,4	0,3	0,5	0,6	0,8	0,9	0,8	0,9
<i>1995</i>										
Modtagere	82.166	83.871	165.348	144.156	103.401	132.900	185.413	223.163
Nytilgang	5.941	5.087	11.016	12.223	18.639	20.565
Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder	0,3	0,3	0,8	1,0	0,7	0,8

1 Antal modtagere er i denne tabel opgjort primo året; i de øvrige pensionstabeller er antallet opgjort ultimo året.

2 Pensionsalder 16-66 år (fra og med 1991 aldersgruppen 16-67 år).

Faldet i antallet af nytilkendelser af førtidspension i Danmark fra 1994 til 1995 må ses i sammenhæng med, at antallet af nytilkendelser i 1994 af især højeste førtidspension var relativt højt. Det skyldes en omlægning af pensionssystemet for beboere på plejehjem m.v., så der i stedet for lommepege nu udbetales pension. Omlægningen var gennemført med udgangen af 1994. Både i Norge og Sverige er der sket opstramninger i reglerne for tilkendelse af førtidspension.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.13 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grundpension og/eller tillægspension i alt og i pct. af de respektive aldersgrupper 1990-1995

	1990		1994		1995	
	I alt	I pct. af hver aldersgruppe	I alt	I pct. af hver aldersgruppe	I alt	I pct. af hver aldersgruppe
<i>Danmark</i>						
18-19 år	407	0,1	539	0,2	485	0,2
20-29 »	6.959	0,9	8.397	1,1	8.317	1,1
30-39 »	15.943	2,1	18.130	2,4	18.305	2,3
40-49 »	31.198	4	34.910	4,5	34.919	4,5
50-59 »	52.990	9,7	56.013	9,1	57.198	8,8
60-64 »	35.688	14,6	34.947	14,6	34.504	14,4
I alt 18-64 år	143.185	4,1	152.936	4,3	153.728	4,3
65-66 år	12.953	13,3	13.093	14,3	12.918	14,3
<i>Finland¹⁾</i>						
16-19 år	1.980	0,8	1.993	0,8	1.978	0,8
20-29 »	10.477	1,5	9.247	1,4	9.031	1,4
30-39 »	23.286	3	20.855	2,7	20.379	2,7
40-49 »	43.970	5,7	49.155	5,9	49.498	5,9
50-59 »	119.384	22,6	115.479	20,5	113.830	19,4
60-64 »	101.835	39,4	113.898	46,8	114.787	47,6
I alt 16-64 år	300.932	9,1	310.627	9,3	309.503	9,2
65-66 år
<i>Island</i>						
16-19 år	221	1,3	293	1,8
20-29 »	837	2	999	2,4
30-39 »	1.137	2,8	1.634	3,9
40-49 »	1.275	4,3	1.758	5,1
50-59 »	1.801	8,7	2.077	9,3
60-64 »	1.481	14,4	1.659	16,0
I alt 16-64 år	6.752	4,2	8.420	5,0
65-66 år	695	13	793	20,2
<i>Norge</i>						
16-19 år	668	0,3	693	0,3	778	0,4
20-29 »	6.336	1	6.271	0,9	6.625	1,0
30-39 »	18.314	2,9	18.421	2,9	19.106	2,9
40-49 »	38.442	6,7	42.790	6,9	44.153	7,1
50-59 »	69.141	18	70.842	16,6	73.415	16,3
60-64 »	65.803	33,6	61.620	34,1	59.700	33,9
I alt 16-64 år	198.704	7,4	200.637	8,3	203.777	7,4
65-66 år	35.657	43,8	33.051	43,2	32.524	42,8
<i>Sverige</i>						
16-19 år	3.232	0,7	3.197	0,8	3.138	0,8
20-29 »	10.486	0,9	12.245	1,0	12.181	1,0
30-39 »	25.629	2,2	31.622	2,6	31.645	2,6
40-49 »	59.984	4,8	79.293	6,3	78.902	6,4
50-59 »	120.184	13,7	152.641	15,0	156.598	14,7
60-64 »	141.839	33,5	142.981	35,3	137.394	34,2
I alt 16-64 år	361.354	6,7	421.979	7,7	419.858	7,6
65-66 år

1 Inkl. individuelle førtidspensioner.

Arbejdsskadeserstatninger

I alle nordiske lande modtager personer, som har været udsat for en arbejdsskade enten sygedagpenge eller en ydelse, som svarer til disse ved midlertidigt tab af erhvervsevne. Ved langvarigt eller permanent tab af erhvervsevne udbetales der førtidspension eller en ydelse, som kan sidestilles med denne.

Ved arbejdsskade forstås ulykkestilfælde på arbejdet og erhvervsbetinget sygdom, som forårsager midlertidigt eller permanent tab af arbejdsevne.

I alle landene er der etableret obligatoriske arbejdsskadeforsikringer, men efter lidt forskellige regelsæt. Fra arbejdsskadeforsikringen udbetales der ménerstatninger som erstatning for den tabte arbejdsevne, enten i form af éngangsydelser eller som månedlige ydelser. Normalt dækker arbejdsskadeforsikringen også udgifter til behandlinger, som ikke er dækket af den almindelige sygeforsikring.

I Danmark ydes der erstatning for tabt erhvervsevne, hvis arbejdsskaden har nedsat arbejdsevnen med mindst 15 pct. Der ydes desuden et éngangsbeløb, hvis méngraden er 5 pct. og derover.

I Finland har man ret til pension, hvis arbejdsevnen er reduceret med mindst 10 pct.

I Island er det retten til løn under sygdom (fravær på grund af en ulykke) som har den største betydning for den skadelidte. Men for personer som ikke har ret til løn eller når den periode hvor man kan modtage løn er ophørt, modtager de pågældende dagpenge fra den almene forsikrings arbejdsulykkesforsikring. Denne ydelse er et fast beløb som er uafhængig af den løn man havde da ulykken indtraf. Ydelsen betales normalt ikke i mere end 52 uger.

I Norge kan der opnås invalidepension, hvis en erhvervsskade eller arbejdsulykke nedsætter arbejdsevnen med 30 pct., hvor der normalt kræves 50 procents nedsættelse af arbejdsevnen for at få tildelt invalidepension. Der kræves et tab på mindst 15 pct. af den ordinære arbejdsevne for at få tildelt erstatning.

I Sverige ydes der erstatning, såfremt arbejdsevnen er nedsat med mindst 6.6 pct.

Plejetilskud til handicappede

I alle de nordiske lande kan familier modtage økonomisk støtte fra det offentlige til pleje af et fysisk eller psykisk sygt barn i hjemmet.

Regelsættene varierer noget mellem landene, men formålet med ordningerne er det samme, nemlig at gøre det økonomisk muligt for familier at have barnet boende hjemme ved få dækket de ekstraudgifter som barnets handicap medfører.

Voksne handicappede, som bor i eget hjem, kan også få tilskud. De enkelte lande har dog lidt forskellige regler. Der kan ydes støtte til hjælpemidler, som er nødvendige for, at den pågældende kan udøve et erhverv eller afhjælpe den pågældendes lidelse eller til lette den daglige tilværelse i hjemmet.

I flere af landene ydes der blandt andet tilskud til køb af og/eller tilpasning af bil eller andet motordrevet køretøj.

Serviceydelser til funktionshæmmede

Institutioner m.v. for handicappede

I alle landene findes der særlige boliger for handicappede. Det kan være:

1. Institutioner (plejehjem/sygehjem).
2. Serviceboliger (beskyttede boliger/servicelejligheder/kollektivboliger).

Ud over disse særlige boliger kan handicappede også i varierende grad tilbydes langtidsbehandling på sygehusenes sengeafdelinger, som oftest på såkaldte plejeafdelinger.

Tabel 7.14 Personer under 65 år, som bor på institution eller i servicebolig, december 1995

	Danmark ¹⁾	Finland	Island	Norge ²⁾	Sverige ³⁾
Under 65 år i alt	13.623	12.648	554	10.758	5.571
Under 65 år i pct. af aldersgruppen	0,3	0,3	0,2	0,3	0,1

1 Inkl. ældreboliger.

2 Oplysningerne gælder kun modtagere af ydelser i hjemmet og indlagte på institution i aldersgruppen 18-66 år.

3 Oplysningerne gælder kun fysisk handicappede i aldersgruppen under 64 år.

Hjemmehjælp/hjemmesygepleje

I samtlige fem lande ydes der hjemmehjælp og hjemmesygepleje til funktionshæmmede. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Hjælpen er et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt ansatte.

Hjemmesygeplejen gives til funktionshæmmede, der har behov for pleje, men som i øvrigt er i stand til at bo i egen bolig.

I alle de nordiske lande kan personer med svære handicap få økonomisk hjælp til personlig assistance og hjælp til den daglige livsførelse. I Sverige kan personen selv ansætte én eller flere personer til at assistere sig. Alternativt kan beløbet anvendes til at lade kommunen eller et firma yde assistancen. Personer, som bor i gruppeboliger eller behandles på institution, har ikke ret til denne ydelse. Pr. december 1995 var der 6.500, som fik ydelsen.

Tabel 7.15 Personer under 65 år som modtog hjemmehjælp 1995

	Danmark ¹⁾	Finland ²⁾	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
Modtagere af hjemmehjælp under 65 år i alt	29.116	48.195	3.177	24.197	19.290
Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen under 65 år	0,6	1,1	1,3	0,6	0,3

1 Personer under 67 år.

2 Husholdninger. Af de 48.195 var de 6.975 handicappede.

3 Inkl. hjemmesygepleje.

4 Omfatter beboere i egen bolig og beboere i servicebolig.

Revalidering

Personer, hvis erhvervsevne er nedsat af fysiske, psykiske eller sociale årsager kan få hjælp til uddannelse, optræning og omskoling, når det anses for påkrævet af hensyn til personens fremtidige muligheder for at klare sig selv og forsørge sin familie.

Der kan også ydes hjælp til særlige udgifter, der følger af uddannelsen. Uddannelse kan bestå i optræning eller oplæring på det almindelige arbejdsmarked. Hjælpen ydes i form af løn eller løntilskud. Endelig kan der ydes særskilt hjælp til anskaffelse af værktøj og arbejdsredskaber og til iværksættelse af selvstændig virksomhed.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

I alle fem lande findes der særlige institutioner til optræning, arbejdsprøvning og omskoling af handicappede og andre erhvervshæmmede. Der er endvidere indrettet beskyttede værksteder for handicappede, som ikke kan fastholde beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked.

I Danmark ydes hjælpen i form af en fast revalideringsydelse, som svarer til dagpengemaximum. Udbetalingen af revalideringsydelsen forudsætter, at der er iværksat en revalidering efter en fastlagt erhvervsplan. Ydelsen udbetales indtil erhvervsplanen er gennemført, normalt dog højst i 5 år. For unge under 23 år udgør revalideringsydelsen det halve. Fra 1996 er denne aldersgrænse hævet til 25 år.

I Finland kan arbejdspensionsanstalterne iværksætte revalidering for at forhindre, at en person bliver uarbejdsdygtig eller for at forbedre den pågældendes arbejds- og erhvervsevne, samt for at lette tilbagegangen til arbejdslivet. Folkepensionsanstalterne yder også erhvervsrettet revalidering. Der udbetales revalideringsydelse til personer under revalidering. Ydelsens størrelse er afhængig af den myndighed, som forestår revalideringen (Folkepensionsanstalten eller Arbetspensionsanstalten).

I Island udbetales en revalideringsydelse, når den tilskadedkomne ikke længere har ret til syge- eller ulykkesdagpenge. Som regel kan ydelsen højst oppebæres i 12 måneder eller indtil der er truffet beslutning om den handicappedes fremtid. Ydelsen kan dog aldrig udbetales i mere end 18 måneder. Alle, der modtager revalideringsydelse, skal gennemgå undersøgelser og behandlinger i den tid, ydelsen modtages.

I Norge gives der tilskud til underhold efter de samme regler som gælder for invalidepension. Desuden er der mulighed for at låne til tekniske hjælpemidler ved de såkaldte hjælpemiddelcentraler. Selve revalideringen foregår som et samarbejde mellem blandt andet sundheds-, arbejdsmarkeds-, forsikrings- og socialektoren, således, at sektorerne skal give et samlet tilbud til den enkelte.

I Sverige gives der i forbindelse med revalidering en række erstatninger og ydelser. Der udbetales revalideringsdagpenge for at dække indkomsttabet for forsikrede, der gennemgår arbejdsmarkedsmæssig revalidering. Revalideringsdagpenge kan være hele, tre fjerdedele, det halve eller en fjerdedel af det fulde beløb.

Anden åben omsorg

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes handicappede forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbudet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at handicappede kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og -reparation. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde.

Befordringstjeneste er en trafikservice for handicappede personer, der har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Efterlevende

Pensioner til enker og enkemænd

– Får stadig mindre betydning

De sidste årtiers ændringer i familiemønstrene, det tiltagende omfang af kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet og den ændrede indkomstfordeling mellem ægtefællerne har medvirket til at skabe ændringer i lovgivningen på dette område.

I Danmark er enke- og enkemandspension afskaffet. I Finland, Norge og Sverige hænger retten til efterlevendepension sammen med den efterladtes muligheder for at forsørge sig selv. I Sverige bortfalder den nuværende en-

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

kepension på langt sigt for de fleste efterladte.

Enker og enkemænd kan i Danmark søge om at få tilkendt almindelig førtidspension, der i denne publikation benævnes særlig alderspension. I Finland, Norge og Sverige har enker og enkemænd i øjeblikket ret til at få udbetalt efterlevendepension i form af grundpension. Grundpensionen ophører i forbindelse med, at den efterladte får ret til alderspensionens grundpension. Endvidere bortfalder grundpensionen, hvis den efterladte får tilkendt førtidspension. Pension udbetales til den efterladte i form af tillægspension eller evt. supplerende pensioner.

Ud over begravelseshjælp findes der ingen særlige serviceydelser til efterlevende.

Tabel 7.16 Pensionister 18-64/66 år, der modtager enke-/enkemandspension i form af grundpension og/eller tillægspension 1990-1995

	Danmark ¹⁾		Finland ²⁾		Island ³⁾		Norge ⁴⁾		Sverige ⁵⁾	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
1990	.	.	1.633	60.527	87	1.127	1.484	34.234	1.372	60.384
1994	.	.	5.236	54.545	84	996	1.698	30.940	2.028	55.135
1995	.	.	5.814	52.767	1.854	30.023	2.143	54.976

1 Enkepensionsordningen er afskaffet. Der kan imidlertid gives enkepension gennem førtidspensionssystemet.

2 Enker/enkemænd over 64 år kan få tilkendt enkepension i form af arbejdspension. Antallet af enkepensionister over 64 år var i 1995 161.171 kvinder og 11.075 mænd.

3 Pensionister i alderen 16-65 år.

4 Ekskl. enker og enkemænd, der modtog invalidepension. Enker/enkemænd under 67 år.

5 Omfatter enkepension, omstillingspension og særlig efterlevendepension fra folkepensionsordningen.

Tabel 7.17 Det gennemsnitlige månedlige beløb i enke-/enkemandspension 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
KR/FIM	.	2.180	12.046	4.592	4.662
KKP-Euro	.	311	128	427	423

Børnepension

– Børn sikres ved forældres død

I samtlige lande er der indført børnepension i form af grundpension og tillægspension. Børnepension ydes til børn under 18 år, hvis den ene eller begge forældre er afgået ved døden. I Danmark er der tale om et særligt børnetilskud, som gives til børn af pensionister eller til børn, hvis ene eller begge forældre er døde.

I Finland og Sverige kan der gives børnepension indtil det fyldte 20. år, hvis barnet/den unge er under uddannelse. Samme grænse gælder i Norge for forældrelose børn under uddannelse og i Island for børnepension i form af grundpension. Børnepension der gives grundet uddannelse eller erhvervstræning til unge i alderen 18-20 år udbetales efter loven om socialhjælp.

I Danmark, Finland, Norge og Sverige kan der desuden ydes børnepension i form af supplerende pension, hvis den afdøde var medlem af en sådan pensionsordning.

Tabel 7.18 Børn, der modtager børnepension i form af grundpension og/eller tillægspension, i alt og i pct. af børn i den berettigede alder 1990-1995¹⁾

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Antal børn, der modtager børnepension</i>					
1990	20.446	28.429	1.545	14.751	30.629
1994	24.016	29.629	1.356	13.657	30.360
1995	25.439	29.338	1.244	13.658	30.318
<i>I pct. af børn i de berettigede aldersgrupper</i>					
1995	2,3	2,2 ²⁾	1,7	1,3	1,3

1 Berettigede var i 1995 børn af enker og enkemænd samt forældrelose børn. I *Finland, Island, Norge* og *Sverige* børn under 18 år (i visse tilfælde op til 20 år). Børnepension er for Danmarks vedkommende anført med forældrelose samt børn af enker og enkemænd med særligt børnetilskud.

2 I pct. af børn 0-19 år.

Tabel 7.19 Det gennemsnitlige månedlige beløb i børnepension 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
KR/FIM	2.118	1.533	10.712	1.252	2.324
KKP-Euro	217	219	114	116	211

Udgifter til og finansiering af ydelser til ældre, funktionshæmmede og efterlevende

I Danmark er udgifterne til efterløn og især overgangsydelse, som er medtaget under de særlige alderspensioner, steget betydeligt fra 1994 til 1995. Det samlede antal modtagere af efterløn og overgangsydelse steg fra knap 125.000 ved udgangen af 1994 til godt 161.000 ved udgangen af 1995. Desuden er udgifterne til førtidspension til funktionshæmmede steget, blandt andet som følge af indførelsen af pensionsudbetaling på plejehjem. Endelig er der også sket en stigning i udgifterne til omsorg og pleje af ældre og handicappede.

I Finland er udgifterne til både ældre, funktionshæmmede og efterladte steget, men mest på ældreområdet. Dette skyldes, at antallet af alderspensionister er vokset med 15.000 personer. Der skete et fald i antallet af førtidspensionister og efterladte, som modtog pension, men nytilgang og indeksreguleringer betød, at udgifterne alligevel voksede.

I Island er udgifterne til alderspension og invalidepension steget med henholdsvis 6 pct. og 12,8 pct. Stigningen i udgifterne til alderspension skyldes hovedsageligt at et forholdsvis stærkt stigende antal som får udbetalt tillægspension, samt at nytilkomne alderspensionister i gennemsnit har ret til en højere tillægspension end ældre pensionister. Udgifterne til invalidepension, inklusiv førtidspension er tilsvarende steget kraftig.

I Norge skyldes udgiftsstigningen hovedsageligt, at nye pensionister har oparbejdet ret til højere tillægspension (ATP), samt en forøget aktivitet i servicesektoren.

I Sverige er udgifterne til tillægspension (ATP) vokset, da nytilkomne pensionister generelt har længere optjeningstid og dermed ret til højere tillægspension. Udgifterne til funktionshæmmede er steget voldsomt på grund af en ny lov om ydelser til personlig assistance.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.20 Udgifter til og finansiering af ydelser ved alderdom 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Alderspensioner	73.289	41.694	16.723	53.928	161.418
Heraf:					
a. Grundpension	52.299	11.924	10.638	26.251	53.070
b. Tillægspension	2.245	28.083	6.085	21.551	79.070
c. Supplerende pension	18.746	1.687	–	6.126	29.278
B. Særlige alderspensioner	23.504	2.511	–	147	–
C. Delpensioner	292	193	–	–	2.370
D. Øvrigt	–	1.074	–	–	240
Kontantydelse i alt	97.086	45.472	16.723	54.075	164.028
<i>Serviceydelser, mio. KR/FIM</i>					
A. Institutioner m.v.	7.544	2.865	4.979	24.935	27.075
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	4.728	1.837	496	–	9.210
a. Heraf hjemmehjælp	4.728	1.516	496	–	..
C. Øvrigt	9.550	461	355	245	1.444
Serviceydelser i alt	21.822	5.163	5.830	25.180	37.729
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	118.907	50.635	22.553	79.255	201.757
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	2.335	1.414	894	1.694	2.074
Udgifter i pct. af BNP	12,3	9,2	5,0	8,6	12,3
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
– Det offentlige	71,9	24,8	39,1	55,7	..
– Arbejdsgivere	17,1	59,8	45,3	25,5	..
– Forsikredes præmier og særskatter	11,1	15,4	15,6	18,8	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
– Mio. KR/FIM	2.468	1.798	771	2.314	479
– Pct.	2,1	3,7	3,5	3,0	0,2

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.21 Udgifter til og finansiering af ydelser til funktionshæmmede 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Invalidepensioner	18.546	14.913	6.785	21.709	43.538
Heraf:					
a. Grundpension	18.546	4.208	4.625	9.476	20.578
b. Tillægspension	-	9.095	1.981	10.474	22.960
c. Supplerende pension	-	90	180	1.759	-
B. Tilbagetrædelsespension pga. nedsat arbejdsevne	2.317	4.242	-	-	-
C. Plejebidrag	-	407	-	2.152	2.374
D. Tilskud til økonomisk integration af handicappede	2.323	308	-	5.169	2.089
E. Øvrigt	1.135	1.913	-	1.098	-
Kontantydelse i alt	24.320	21.783	6.785	30.128	48.001
<i>Serviceydelser, mio. KR/FIM</i>					
A. Institutioner m.v.	5.461	801	1.024	22	10.759
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	12	511	86	2.885	7.069
C. Revalidering	1.531	2.040	1.658	3.656	2.170
D. Øvrigt	2.162	872	213	567	3.358
Serviceydelser i alt	9.166	4.224	2.981	7.129	23.356
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	33.486	26.007	9.766	37.258	71.357
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	658	726	387	796	734
Udgifter i pct. af BNP	3,5	4,7	2,2	4,0	4,3
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
- Det offentlige	94,7	29,0	44,3	48,4	..
- Arbejdsgivere	5,3	52,8	43,4	29,5	..
- Forsikredes præmier og særskatter	-	18,2	12,3	22,1	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
- Mio. KR/FIM	1.862	221	759	479	4.436
- Pct.	5,9	0,9	8,4	1,3	6,6

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

Tabel 7.22 Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Pensioner til efterladte	1	6.528	2.383	3.529	13.977
Heraf:					
a. Grundpension	–	249	239	1.139	1.919
b. Tillægspension	–	5.961	2.144	862	11.214
c. Supplerende pension	1	318	–	1.529	844
B. Ydelser ved dødsfald	–	200	–	–	–
C. Øvrigt	–	–	–	11	–
Kontantydelse i alt	1	6.728	2.383	3.540	13.977
<i>Serviceydelser, mio. KR/FIM</i>					
A. Begravelseshjælp	192	84	–	192	–
B. Øvrigt	–	–	–	–	–
Serviceydelser i alt	192	84	–	192	–
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	193	6.812	2.383	3.732	13.977
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	4	190	95	80	144
Udgifter i pct. af BNP	0,0	1,2	0,5	0,4	0,9
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
– Det offentlige	100,0	7,9	4,1	44,1	..
– Arbejdsgivere	–	73,1	58,5	33,4	..
– Forsikredes præmier og særskatter	–	19,0	37,4	22,5	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
– Mio. KR/FIM	-5	16	112	-28	-61
– Pct.	-2,5	0,2	4,9	-0,7	-0,4

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på plejehjem, institutioner for ældre- og handicappede og for hjemmehjælp/hjemmesygepleje foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på plejehjem/alderdomshjem og institutioner for handicappede fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

ÆLDRE, FUNKTIONSHÆMMEDE OG EFTERLEVENDE

I Danmark får beboere på plejehjem m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i plejehjemsopholdet. Det drejer sig fx om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Egenbetalingen skønnes at udgøre i størrelsesordenen 10 pct. af de samlede udgifter.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje af ældre afhængig af patientens indtægt. I 1995 udgjorde egenbetaling 20 pct. af de samlede udgifter. I institutioner for psykisk udviklingshæmmede udgjorde egenbetalingen 6 pct. af de samlede udgifter.

I Island kan egenbetalingens andel af de samlede udgifter ikke opgøres.

I Norge er egenbetalingen både for institutionsophold og hjemmehjælp/hjemmesygepleje afhængig af indtægten. Egenbetalingen for institutionsophold beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter, som reguleres med hensyn til hvor stor en andel af en beboers indtægt en kommune kan kræve som betaling for institutionsophold (det varierer fra 75 til over 90 pct.). Egenbetalingen for hjemmehjælp/hjemmesygepleje fastsættes af de enkelte kommuner. Der er forskellige satser for forskellige indtægtsniveauer. Den sidst tilgængelige statistik for egenbetalingen er fra 1993, og da udgjorde egenbetalingen henholdsvis 12,5 pct. for institutionsophold og 3 pct. for hjemmehjælp/hjemmesygepleje.

I Sverige udgjorde egenbetalingen for ophold på døgnplejehjem 8 pct. i 1995.

I Danmark er hjemmesygeplejen og den varige hjemmehjælp gratis. Derimod betales der for den midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. Egenbetalingens størrelse af de samlede udgifter kan ikke opgøres.

I Finland er egenbetalingen for hjemmehjælp afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 14 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Island udgjorde egenbetalingen 7 pct. af kommunernes udgifter.

I Norge dækkede egenbetalingen 3 pct. af de samlede driftsudgifter til hjemmehjælp og hjemmesygepleje.

Egenbetalingen i Sverige udgjorde 6 pct. af bruttoudgifterne til hjemmehjælp og hjemmesygepleje.

Kapitel 8

Boligydelser

Tabel 8.1 Udgifter til boligudgifter i pct. af de samlede sociale udgifter i de nordiske lande og EU 1994

Danmark	2,4	Danmark	2,5	Italien	0,0
Finland	1,4	Belgien	..	Luxembourg	0,2
Island	0,4	Frankrig	3,1	Portugal	0,0
Norge	0,6	Grækenland	0,7	Spanien	0,3
Sverige	3,5	Holland	1,0	Storbritannien	0,7
		Irland	3,2	Tyskland	0,7

Anmærkning: Se tabel 4.1.

Boligstøtte til familier

– *Boligstøtte er indkomstreguleret og skattefri*

I alle landene ydes der boligstøtte til såvel familier med børn som til familier uden børn. Reglerne for boligstøtte til børnefamilier er mere gunstige end reglerne for familier uden børn. I Island trådte reglerne om boligstøtte først i kraft den 1. januar 1995. Støtten gives kun til familier, som bor i lejet bolig og har lave indtægter. Kommunerne udbetaler støtten, men staten dækker tre femtedele af udgifterne. I 1995 var der mange kommuner, inkl. Reykjavík, som udbetalte boligstøtten.

I Danmark og Island gives støtten kun til familier, som bor i lejet bolig. I de øvrige lande kan boligstøtte også gives til familier, som bor i egen bolig. Ved tildelingen tages der bl.a. hensyn til familiens indkomst og huslejens størrelse. Ordningerne varierer meget i omfang fra land til land.

BOLIGYDELSER

Tabel 8.2 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til familier 1995

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KR/FIM</i>				
Parfamilier				
– med børn	1.270	1.049	1.431	1.486
– uden børn	422	960	..	645
Enlige				
– med børn	1.530	1.199	1.400	1.792
– uden børn	320	606	812	494
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KKP-Euro</i>				
Parfamilier				
– med børn	130	150	133	135
– uden børn	43	137	..	59
Enlige				
– med børn	157	171	131	163
– uden børn	33	86	75	45

Boligstøtten i Norge har et mere beskedent omfang end i de øvrige lande. I stedet er der andre ordninger til at sikre personer med høje boligudgifter og lave indtægter. Det drejer sig bl.a. om en såkaldt overgangsstøtte til ugifte, skilte og fraseparerede forsørgere med børn op til 10 år der modtager en underholdsydelse, hvis indkomsten er lav eller den pågældende ikke har et arbejde. Desuden er det normalt, at der ydes socialhjælp, når boligudgifterne er høje i forhold til indtægten.

Op gennem 1990'erne er der sket en markant stigning i antallet af ydelsesmodtagere. Det gælder især enlige forsørgere, hvilket hænger sammen med en stigning i arbejdsløsheden i flere af landene. Fra 1994 til 1995 er der dog atter sket et fald i antallet af modtagere af boligstøtte i Danmark og Finland, hvilket blandt andet hænger sammen med et fald i arbejdsløsheden.

Tabel 8.3 Familier, der modtog boligstøtte 1990-1995

	Danmark	Finland	Norge ¹⁾	Sverige
<i>Antal modtagere</i>				
<i>1990</i>				
Gifte og samboende par	28.663	38.770	..	109.000
– med børn	17.675	29.880
– uden børn	10.988	8.890
Enlige	115.258	49.687	..	135.000
– med børn	57.700	36.121
– uden børn	57.558	13.566
<i>1994</i>				
Gifte og samboende par	34.905	88.905	..	193.548
– med børn	21.689	61.127	..	179.287
– uden børn	13.216	27.778	..	14.261
Enlige	142.535	130.086	..	317.471
– med børn	66.321	56.112	..	211.309
– uden børn	76.214	73.974	..	106.162
<i>1995</i>				
Gifte og samboende par	33.610	74.402	10.787	202.508
– med børn	21.672	49.753	10.787	186.417
– uden børn	11.938	26.649	..	16.091
Enlige	141.265	139.414	56.609	345.873
– med børn	66.026	55.838	13.740	226.496
– uden børn	75.239	75.974	42.869	119.377

1 Oplysningerne gælder udgangen af året. Gifte og samboende med børn omfatter alle børnefamilier under 65 år, mens enlige med børn er enlige forsørgere.

Boligstøtte til pensionister

– Støtte til pensionister med lav indkomst

I alle de nordiske lande gives en boligydelse til pensionister. Størrelsen af boligydelsen er afhængig af pensionistens indkomst, huslejens størrelse m.v. I Danmark kan støtten også gives til pensionister, som bor i egen bolig. Der ydes desuden varmetillæg til dækning af varmeudgifter. I Finland er boligydelsen en del af folkepensionen og gives til alle modtagere af grundpension. I Island kan der gives en særlig boligstøtte til pensionister som har lave indkomster og ikke kan klare sine udgifter uden et supplement til pensionen. I Norge gives boligstøtten efter to ordninger. Ydelserne fra den ene ordning

BOLIGYDELSER

er til pensionister, som har en beskedent boligstandard, men en høj boligudgift og en lav indtægt. Den anden ordning tager sigte på at udligne den disponible indkomst for pensionister. I Sverige gives der boligstøtte til alderspensionister, førtidspensionister og personer med efterlevendepension som har lav indkomst. Boligstøtten tildeles efter ensartede principper i hele landet.

Tabel 8.4 Pensionister, der modtog boligstøtte 1990-1995

	Danmark	Finland	Norge ¹⁾	Sverige
<i>1990</i>				
Pensionistpar	54.617	12.036	..	49.800
Enlige pensionister	223.239	116.288	..	446.900
I alt	277.856	130.150	..	496.700
<i>1994</i>				
Pensionistpar	67.841	10.972	..	45.200
Enlige pensionister	257.166	130.181	..	511.700
I alt	325.007	144.155	..	556.900
<i>1995</i>				
Pensionistpar	68.872	10.484	5.771	42.300
Enlige pensionister	263.130	131.557	42.869	512.300
I alt	332.002	145.289	48.640	554.700

1 Ved udgangen af året.

Tabel 8.5 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til pensionister 1995

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for pensionistpar</i>				
– KR/FIM	1.301	594	1.376	1.560 ¹⁾
– KKP-Euro	134	85	128	142
<i>Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for enlige pensionister</i>				
– KR/FIM	1.565	649	812	1.560 ¹⁾
– KKP-Euro	161	93	75	142

1 Beregnet.

Udgifter til og finansiering af boligydelse

Tabel 8.6 Udgifter til og finansiering af boligydelse 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Serviceydelser, mio. KR/FIM</i>					
A. Ydelser til personer, der bor i lejet bolig	7.738	2.369	560	735	19.825
a. Heraf ældre	5.960	–	274	598	8.348
B. Ydelser til personer, der bor i egen bolig	–	254	–	1.089	–
a. Heraf ældre	–	–	–	–	–
Serviceydelser i alt	7.738	2.623	560	1.823	19.825
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	7.738	2.623	560	1.823	19.825
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	152	73	22	39	204
Udgifter i pct. af BNP	0,8	0,5	0,1	0,2	1,2
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
– Det offentlige	100,0	100,0	100,0	100,0	..
– Arbejdsgivere	–	–	–	–	..
– Forsikredes præmier og særskatter	–	–	–	–	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
– Mio. KR/FIM	51	155	201	305	-517
– Pct.	0,7	6,3	55,9	20,1	-2,5

I Danmark er udgifterne til boligydelse for pensionister vokset som følge af en stigning i antallet af husstande, der modtog boligydelse. Der har især været en relativt stor stigning i antallet af modtagere, som bor i ældreboliger, hvilket må ses i sammenhæng med den generelle udvikling i plejeboliger til ældre: fra plejehjem til moderne ældreboliger. Udgifterne til boligsikring er derimod faldet en smule. Antallet af husstande, der modtog boligsikring er faldet, hvilket blandt andet hænger sammen med et fald i arbejdsløsheden.

I Finland skete der i 1995 en opstramning i reglerne for udbetaling af boligydelse. Der er alligevel sket en stigning i udgifterne, hvilket beror på arbejdsløshedens omfang.

BOLIGYDELSER

I Island skyldes den voldsomme stigning i udgifterne til boligydelse, at de nye regler om boligstøtte trådte i kraft i begyndelsen af 1995.

I Norge beror den store stigning i udgifterne til boligydelse hovedsagelig på en ændring i udbetalingsrutinerne for Husbankens boligstøtte. Dette medførte, at udbetalingerne for 3. kvartal i 1994 først blev udbetalt tidligt i 1995. Reglerne for tildeling af boligstøtte blev imidlertid også ændret, således at kommunernes lejligheder blev omfattet af ordningen. Antallet af husholdninger, som modtog boligstøtte, steg således med 12 pct., blandt andet som følge af denne regelændring. Det gennemsnitligt udbetalte beløb steg med 6 pct. Som et supplement til støtten fra Husbanken modtager kommunerne et tilskud til pensionisternes boligstøtte. Udgifterne til denne form for boligstøtte steg blandt andet også fordi de støtteberettigede fik en større andel af deres boligudgifter refunderet (gennemsnitligt 2 pct. mere).

I Sverige er der sket et fald i udgifterne til pensionisters boligtillæg. Faldet i udgiftsniveauet hænger sammen med ændrede regler i forbindelse med, at udbetalingen af tillægget overgik til staten.

Kapitel 9**Andre sociale ydelser**

I de foregående kapitler er der givet en beskrivelse af sociale ydelser, som gives i forbindelse med definerede sociale begivenheder. I en række tilfælde indtræffer der sociale begivenheder, som ikke er omfattet af nogen særskilt lovgivning i de enkelte lande. Omfanget af disse ydelser lader sig vanskeligt sammenligne, hverken i forhold til EU eller de nordiske lande imellem.

Tabel 9.1 Udgifter til andre sociale formål i pct. af de samlede sociale udgifter i de nordiske lande og EU 1994

Danmark	4,3	Danmark	5,6	Italien	0,0
Finland	2,0	Belgien	1,3	Luxembourg	0,1
Island	2,8	Frankrig	1,6	Portugal	1,1
Norge	3,9	Grækenland	4,1	Spanien	1,1
Sverige	3,0	Holland	2,8	Storbritannien	..
		Irland	2,2	Tyskland	2,5

Anmærkning: Se tabel 4.1.

Særlige forhold i de enkelte lande

En række særlige forhold i de nordiske lande gør det vanskeligt statistisk at sammenligne landenes data i dette kapitel.

I Danmark og Norge modtager ikke-forsikrede arbejdsløse socialhjælp i tilfælde af arbejdsløshed, mens ikke-forsikrede arbejdsløse i Finland og Sverige får udbetalt en særlig arbejdsmarkedsydelse efter arbejdsmarkedslovgivningen – og ofte også et supplerende socialbidrag.

I Island gives et antal ydelser til familier og børn under betegnelsen 'socialhjælp'. I de øvrige lande henregnes disse ydelser under særskilt lovgivning.

I Danmark modtager asylansøgere kost, logi og lommepenge under ophold på asylcentre, mens flygtninge, som har fået opholdstilladelse i landet,

ANDRE SOCIALE YDELSER

får udbetalt socialhjælp efter de almindeligt gældende regler.

I Finland betaler staten kommunernes udgifter til flygtninge i de første tre år af deres opholdstid.

I Norge får personer, som befinder sig i en statslig flygtningemodtagelse, udbetalt en underholdsydelse efter særlige regler, som gælder for personer i sådanne modtagelser. I Island modtager flygtninge socialhjælp fra modtagelsestidspunktet, mens flygtninge i Sverige modtager en særlig ydelse fra modtagelsestidspunktet i form af socialbidrag eller introduktionsydelse til flygtninge. Staten refunderer kommunerne denne ydelse i tre kalenderår efter det kalenderår, hvori den asylsøgende fik arbejds- og opholdstilladelse i Sverige.

Som supplement til den egentlige socialhjælp kan der gives en række andre ydelser til personer:

I Danmark drejer det sig om hjælp til enkeltudgifter og flytning, støtte til Besættelsestidens ofre, økonomisk bistand til danske i udlandet, erstatning til ofre for forbrydelser og økonomisk tilskud ved hjemsendelse af søfarende.

I Finland kan pårørende til værnepligtige få en såkaldt militærstøtte, som skal sikre de pårørendes indkomst.

I Island kan der gives midlertidig hjælp til personer, der lever under ekstraordinært vanskelige omstændigheder.

I Sverige kan der ydes økonomisk bistand til svenske medborgere i udlandet.

I alle de nordiske lande kan lønmodtagere få udbetalt løn fra lønmodtagernes garantifond, hvis arbejdsgiveren går konkurs og ikke kan udbetale lønnen.

Kontante ydelser

Socialhjælp

– *Det sidste led i det sociale sikkerhedsnet*

I samtlige nordiske lande er det muligt at få socialhjælp, når alle øvrige former for hjælp ved indkomstbortfald eller i andre sociale situationer er udelukket. Hjælpen, der er indkomstprøvet i alle landene, er således den sidste hjælp, der ydes i det sociale system. Den gives dels som erstatning for anden indkomst, dels som supplement til en meget lav indkomst. Hjælpen er individuel og ydes efter behov til dækning af leveomkostninger.

Hjælpen har ingen indflydelse på tildelingen af andre sociale ydelser eller tilskud i nogen af landene.

I Danmark blev kontanthjælpen i 1994 ændret til en skattepligtig bruttoydelse. For personer med forsørgelsespligt over for børn udgør den 80 pct. af arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb. For ikke-forsørgere udgør ydelsen 60 pct. af dagpengene. Unge under 25 år som ikke har hjemmeboende børn og som ikke har haft arbejdsindtægter, der udgjorde mere end 60 pct. af dagpenge i 18 måneder, modtager særlige, lavere ungedydelser.

I de øvrige lande udbetales socialhjælp som en skattefri nettoydelse.

I Finland kan der stilles krav om, at hjælpen skal tilbagebetales. Socialhjælpens gennemsnitlige størrelse var i 1995 1.574 FIM om måneden pr. husholdning.

I Norge er der ingen øvre grænse for ydelsens størrelse. Ydelsen kan også gives i form af lån.

I Sverige skal socialhjælpen opfylde to formål: Dels skal den sikre familien et rimeligt økonomisk levestandard, dels skal den virke forebyggende og revaliderende. Der er udarbejdet vejledende normer for ydelsens størrelse. Nogle kommuner anvender en sats for korttidssydelse og en anden for langtidssydelse.

ANDRE SOCIALE YDELSER

Tabel 9.2 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i tusinder og i pct. af befolkningen 16/18 år og derover 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>I tusinder</i>					
1990	235,2	255,6	4,6	178,3	339,4
1994	220,6	421,8	6,3	191,4	477,0
1995	195,1	430,3	6,6	184,2	474,2
<i>I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover</i>					
1990	5,8	5,9	2,6	5,3	5,0
1994	5,4	10,7	3,3	5,7	6,9
1995	4,7	10,9	3,5	5,5	6,9

Anm.: Tællingsenheden er alle personer i alderen 18 år og derover (i Island 16 år). Børn tælles ikke med. Ægtepar, som får socialhjælp, men hvor hjælpen udbetales i den ene af ægtefællernes navn, tælles som to personer. Tallene for Danmark omfatter modtagere af kontanthjælp efter bistandslovens § 37 (ekskl. flygtninge) Aktiverede kontanthjælpsmodtagere opgøres under arbejdsmarkedsforanstaltninger.

Tabel 9.3 Familier, der har modtaget socialhjælp i løbet af året i pct. af alle familier efter familietyper 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier efter familietype (pct.)</i>					
Enlige mænd	8,3	19,8	5,8	9,0	..
– med børn	11,8	28,6	17,4	21,1	16,4
– uden børn	8,2	19,6	5,7	8,7	15,4
Enlige kvinder	6,1	13,8	6,3	7,9	..
– med børn	22,6	31,0	22,1	20,1	35,4
– uden børn	3,8	11,5	2,9	5,9	13,1
Gifte/samboende par	6,2	7,6	1,6	4,1	..
– med børn	6,8	9,6	2,1	4,3	6,2
– uden børn	5,3	6,1	1,1	3,9	2,4
I alt	6,8	12,6	4,2	6,8	10,4
– med børn	12,1	13,2	6,0	7,7	..
– uden børn	5,1	12,3	3,6	6,5	..

Anm.: Se tabel 9.2. For Danmark inkl. 2.836 personer med uoplyst familietype.

Tabel 9.4 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året fordelt efter alder, i alt og i pct. af aldersgruppen 1995

	Modtagere I alt	Modtagere i pct. efter alder				
		18-24 år	25-39 år	40-54 år	55-64 år	65+ år
<i>Danmark</i>						
Modtagere i alt	195.068	8,8	8,3	3,7	1,1	0,2
Nytilkomne i alt	55.723	4,0	2,1	0,8	0,3	0,0
<i>Finland</i>						
Modtagere i alt	430.304	25,1	14,7	9,8	4,5	2,6
Nytilkomne i alt	160.123	11,9	4,9	2,9	1,6	1,4
<i>Island</i>						
Modtagere i alt	7.410	3,8	4,6	3,3	2,6	1,7
Nytilkomne i alt	3.406	2,1	2,3	1,4	0,9	0,6
<i>Norge</i>						
Modtagere i alt	184.159	10,0	8,2	4,9	2,8	1,1
Nytilkomne i alt	63.155	4,2	2,5	1,5	1,0	0,5
<i>Sverige</i>						
Modtagere i alt	449.918	15,6	11,0	5,4	3,0	1,6
Nytilkomne i alt	142.084	5,6	2,9	1,5	1,0	0,6

Hjælp til flygtninge i Norden

– Flygtninge modtager socialhjælp eller lignende ydelser

De fem nordiske lande har alle tiltrådt Genèvekonventionen om ret til politisk asyl/flygtningestatus for personer, der på grund af race, nationalitet, politisk opfattelse eller særligt socialt tilhørsforhold forfølges i deres hjemland. Ud over ovennævnte grunde kan man i de nordiske lande også få opholdstilladelse af humanitære grunde. Personer, der opnår asyl efter gældende regler, kan i samtlige lande få opholdstilladelse til nære slægtninge, hvilket benævnes familiesammenføring.

Det er fælles for de nordiske lande, at der eksisterer et socialt sikkerhedsnet og en række foranstaltninger til integration af de flygtninge, landene modtager. Reglerne herfor varierer dog en del fra land til land.

For tiden er de fleste af de modtagne asylansøgere eller flygtninge i de

ANDRE SOCIALE YDELSER

nordiske lande personer, der er ankommet til landets grænse og her har anmodet om asyl. I statistikken indgår både personer, der er ankommet til landenes grænser og har anmodet om asyl uden at blive afvist, og konventionsflygtninge, men ikke familiesammenføringer. Det store antal personer som har fået opholdstilladelse i Sverige i henholdsvis 1993 og 1994 udgøres bl.a. af en stor gruppe, der har fået opholdstilladelse af humanitære grunde. Dertil kommer 17.951 personer (hovedsagelig fra det tidligere Jugoslavien), som i 1994 havde opholdt sig i Sverige i op til tre år med deres børn. Disse personer har ved en særlig regeringsbeslutning fået tildelt permanent opholdstilladelse i Sverige. Det store antal opholdstilladelser til flygtninge i Danmark i 1995 skyldes, at flygtninge fra det tidligere Jugoslavien, som hidtil havde midlertidig opholdstilladelse, i løbet af 1995 søgte og fik opholdstilladelse som flygtninge.

Tabel 9.5 Antal modtagne flygtninge, som har fået opholdstilladelse i de nordiske lande 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
1990	3.044	858	41	3.867	12.800
1994	2.818	1.412	10	7.616	44.900
1995	20.347	1.415	5	4.602	5.600

Tabel 9.6 Antal ansøgninger om asyl 1990-1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
1990	5.292	2.743	41	3.962	29.420
1994	6.652	839	10	3.379	18.640
1995	5.104	854	5	1.460	9.047

Serviceydelser

I dette afsnit omtales kun serviceydelser, der ikke retter sig mod en bestemt sektor. Det drejer sig først og fremmest om tilbud til misbrugere. Tilbudene gives inden for såvel sygehussektoren som i det sociale bistandssystem.

I samtlige nordiske lande findes der endvidere en række serviceforanstaltninger, som ikke henvender sig direkte til nogen af de tidligere omtalte målgrupper. Det kan dreje sig om uspecificerede serviceydelser fra de sociale kontorer, krisehjælp, familierådgivning o.l. I Danmark drejer det sig endvidere om krisecentre for voldsramte kvinder og forsorgshjem, herberger m.v. for hjemløse og andre, der har særlige sociale vanskeligheder og som har behov for midlertidige boligtilbud.

Behandling for alkohol- og narkotikamisbrug

– Der findes flere behandlingstilbud

Behandling af misbrugere foregår på særlige institutioner for misbrugere. Der findes både institutioner for alkoholmisbrugere og institutioner for misbrugere af euforiserende stoffer. En del af disse institutioner er private, men har driftsoverenskomst med det offentlige. I alle landene foregår en del af behandlingen inden for det psykiatriske behandlingssystem.

Der også muligheder for at få ambulante behandling i alle fem lande, og i flere af landene arbejder man for at inddrage familien og det sociale netværk i behandlingen.

I både Danmark, Finland og Sverige kan der iværksættes tvangsbehandling hvis misbrugeren selv eller personer i dennes omgivelser er truet på livet.

Det er vanskeligt at opgøre omfanget af misbrugere og behandlingen af dem, da misbrugsbehandlingen statistisk ikke kan udskilles fra den øvrige somatiske og psykiatriske behandling.

ANDRE SOCIALE YDELSER

Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser

Tabel 9.7 Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio. KR/FIM</i>					
A. Indkomsterstøttede/supplerende ydelser	7.628	2.614	985	4.107	10.785
a. Heraf socialhjælp	–	2.493	985	4.107	10.785
B. Anden hjælp	3.552	–	257	206	443
Kontantydelse i alt	11.180	2.614	1.242	4.313	11.228
<i>Serviceydelser, mio. KR/FIM</i>					
A. Institutioner m.v.	526	312	–	2.331	688
B. Revalidering og behandling af misbrugere	137	408	659	1.287	1.851
C. Øvrigt	2.055	324	486	1.394	3.141
Serviceydelser i alt	2.717	1.044	1.145	5.012	5.680
Udgifter i alt, mio. KR/FIM	13.897	3.658	2.387	9.325	16.908
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	273	101	95	199	174
Udgifter i pct. af BNP	1,4	0,7	0,5	1,0	1,0
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
– Det offentlige	99,1	97,9	85,1	100,0	..
– Arbejdsgivere	0,9	2,1	11,9	–	..
– Forsikredes præmier og særskatter	–	–	3,0	–	..
<i>Ændringer 1994-1995 i 1995-priser</i>					
– Mio. KR/FIM	498	108	110	-416	-598
– Pct.	3,7	3,0	4,8	-4,3	-3,4

ANDRE SOCIALE YDELSER

I Danmark er udgifterne til kontanthjælp faldet fra 1994 til 1995 som følge af en reduktion i antallet af modtagere. Dette skal dels ses på baggrund af et fald i arbejdsløsheden, dels som et resultat af at flere kontanthjælpsmodtagere er blevet aktiveret. Stigningen i de samlede udgifter til andre sociale ydelser fra 1994 til 1995 skyldes, at der fra 1995 er medregnet udgifter til asylansøgere på 1,8 mia. DKK, herunder udgifter til Dansk Røde Kors. Udgifterne er derimod ikke medtaget i 1994, da det ikke er muligt at opgøre dem på et sammenligneligt grundlag.

I Finland var udgifterne i 1995 stort set de samme som i 1994. Udgifterne til socialhjælp voksede, mens udgifterne til lønmodtagernes garantifond og flygtninge faldt.

I Island er udgifterne til kontantydelse steget med 39,4 pct. fra 1994 til 1995. I samme periode er udgifterne til serviceydelser vokset med 19,8 pct. Stigningen skyldes, at der er sket en lempelse i adgangen til hjælp.

I Norge skyldes udgiftsreduktionen hovedsagelig et fald i udgifterne til modtagelse af flygtninge på ca. 17 pct.

I Sverige er udgifterne til socialhjælp steget, blandt andet på grund af den fortsat store arbejdsløshed og nedskæringer i andre tilskud og ydelser.

Kapitel 10

De sociale udgifter

Efter i de foregående kapitler at have beskrevet de social tryghedssystemer, gives der i dette kapitel en samlet fremstilling af de sociale udgifter. Som det blev belyst i Kapitel 2, følger den nordiske sociale udgiftsstatistik fra og med denne udgave EUROSTAT's opgørelsesmetode.

De nordiske landes og EU's udgifter til sociale formål, målt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP), fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 10.1 Udgifter til sociale formål i pct. af BNP i de nordiske lande og EU 1994

Danmark	34,2	Danmark	33,7	Italien	25,3
Finland	34,7	Belgien	27,0	Luxembourg	24,9
Island	18,6	Frankrig	30,5	Portugal	19,5
Norge	28,0	Grækenland	16,0	Spanien	23,6
Sverige	35,1	Holland	32,3	Storbritannien	28,1
		Irland	21,1	Tyskland	30,8

Anmærkning: Se tabel 4.1.

Redegørelsen for de sociale udgifter er opdelt i fire afsnit: Først gøres der rede for udviklingen i de sociale udgifter fra 1990 til 1995, dernæst belyses finansieringen af de samlede sociale udgifter, efterfulgt af en oversigt over de sociale udgifters formål, og til sidst belyses beskatningens betydning for de samlede sociale udgifter. Tallene for 1990 er for Sveriges vedkommende opgjort efter NOSOSKO's tidligere specifikation, mens tallene for de øvrige landes vedkommende er opgjort efter ESSPROS-manualen.

Udviklingen i de sociale udgifter 1990-1995

Udviklingen i de sociale udgifter i alt og pr. indbygger, i løbende og faste priser samt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og i købekraftspariteter (KKP-Euro) siden 1990, fremgår af de følgende tabeller.

Tabel 10.2 Sociale udgifter i alt og pr. indbygger 1990-1995

	Sociale udgifter		Sociale udgifter pr. indbygger		Sociale udgifter pr. indbygger i alderen 15-64 år	
	I løbende priser Mio. KR/FIM	I 1995-priser Mio. KR/FIM	I løbende priser KR/FIM	I 1995-priser KR/FIM	I løbende priser KR/FIM	I 1995-priser KR/FIM
<i>Danmark</i>						
1990	237.207	262.670	46.150	51.104	68.502	75.855
1994	317.318	323.943	60.964	62.237	90.392	92.279
1995	325.634	325.634	62.288	62.288	92.442	92.442
<i>Finland</i>						
1990	131.528	144.545	26.377	28.988	39.194	43.073
1994	177.520	179.281	34.888	35.234	52.152	52.669
1995	180.416	180.416	35.322	35.322	52.912	52.912
<i>Island</i>						
1990	62.290	75.158	244.478	294.982	379.572	457.984
1994	80.848	82.051	303.933	308.454	473.108	480.145
1995	85.984	85.984	321.580	321.580	499.834	499.834
<i>Norge</i>						
1990	190.406	214.207	44.892	50.503	69.334	78.000
1994	243.581	249.427	56.169	57.517	86.951	89.037
1995	253.620	253.620	58.181	58.181	90.091	90.091
<i>Sverige</i>						
1990	470.013	576.875	54.916	67.401	85.552	105.003
1994	576.908	591.534	65.701	67.367	103.138	105.753
1995	588.689	588.689	66.692	66.692	104.726	104.726

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 10.3 Sociale udgifter i forhold til bruttonationalproduktet 1990-1995

	BNP, mio. KR/FIM	Sociale udgifter i pct. af BNP	Indeks for sociale udgifter målt i forhold til BNP (1990=100)
<i>Danmark</i>			
1990	799.110	29,8	100
1994	928.597	34,2	115
1995	967.700	33,7	113
<i>Finland</i>			
1990	515.430	25,5	100
1994	510.992	34,7	136
1995	549.863	32,8	129
<i>Island</i>			
1990	363.820	17,1	100
1994	433.242	18,6	109
1995	451.894	19,0	111
<i>Norge¹⁾</i>			
1990	722.071	26,4	100
1994	869.742	28,0	106
1995	925.866	27,4	104
<i>Sverige</i>			
1990	1.359.879	34,6	100
1994	1.524.767	37,8	109
1995	1.644.983	35,8	103

1 BNP for Norge er blevet revideret, jf. Kapitel 1.

Tabel 10.4 Sociale udgifter pr. indbygger 1990-1995 (KKP-Euro i 1995-priser)

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
1990	5.247	4.134	3.128	4.638	5.942
1994	6.390	5.025	3.271	5.278	6.110
1995	6.395	5.037	3.410	5.420	6.052

Finansiering af de sociale udgifter

Til at belyse finansieringen af de sociale udgifter i den nordiske statistik medtages den direkte finansiering af ydelser og de løbende indbetalinger til sociale fonde. Renter og andre formueindtægter i sociale fonde registreres ikke i denne statistik. Det medfører, at der kan være relativt store indtægter, som ikke indgår i opgørelserne, men som ved opsparing i fonde kan blive det finansielle grundlag for fremtidige sociale udgifter. Rente- såvel som formueindtægter forekommer især i de fonde, der opbygges til sikring af pensioner. Dette belyses nærmere i næste afsnit.

Fordelingen af løbende bidrag efter finansieringskilder

Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter fordeles i den nordiske statistik efter de kilder, der bidrager til de enkelte ydelser, dvs. det offentlige, arbejdsgivere og de sikredes præmier og særskatter. Som nævnt i Kapitel 2 er de sociale udgifter opgjort netto, hvilket vil sige at investeringer m.v. samt borgernes egenbetaling for sociale ydelser ikke medregnes.

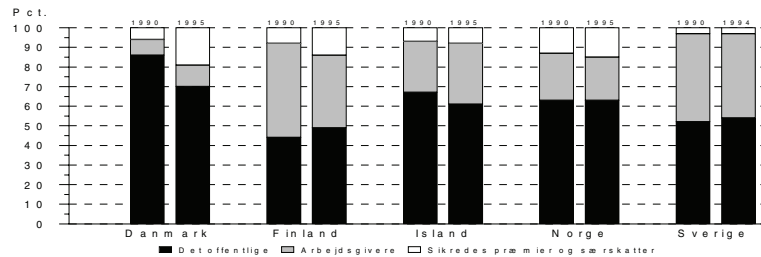
Fordelingen af løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter i årene 1990-1995 fremgår af tabel 10.5.

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 10.5 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter, procentvis fordelt på statens, kommunernes, arbejdsgivernes og de sikredes bidrag 1990-1995

	Det offentlige i alt	Arbejdsgivere	De sikredes præmier og særskatter	I alt
<i>Danmark</i>				
1990	86	8	6	100
1994	80	10	11	100
1995	70	11	19	100
<i>Finland</i>				
1990	44	48	9	100
1994	48	37	15	100
1995	48	37	14	100
<i>Island</i>				
1990	67	26	7	100
1994	62	31	8	100
1995	61	31	8	100
<i>Norge</i>				
1990	63	24	13	100
1994	63	22	15	100
1995	62	22	15	100
<i>Sverige</i>				
1990	52	45	3	100
1994	54	43	3	100
1995

Figur 10.1 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter 1990 og 1995

Bloktilskud og statsrefusioner til kommuner og amtskommuner

I samtlige nordiske lande er det kommunerne, der er ansvarlige for administrationen af en vis del af de sociale ydelser. Inden for nogle områder er det kommunerne, der har den direkte kontakt med borgerne og modtagerne af de sociale ydelser, og det er også kommunerne, der i første omgang afholder udgifterne til ydelserne.

Kommunerne og amtskommunerne modtager enten et bloktilskud eller refusion fra staten. Bloktilskuddet kan enten gives uden bindinger eller som øremærkning til bestemte formål. Bloktilskud beregnes fx efter antallet af indbyggere og deres aldersfordeling eller beskatningsgrundlaget i kommunerne.

Statsrefusioner kan i lovgivningen være fastsat som procentandele af kommunernes udgifter eller som faste beløb. Statsrefusioner kan også beregnes som forskellen mellem udgifter og bidrag fra anden side, herunder kommunernes bidrag.

I Danmark er det kommunerne, som administrerer hovedparten af de sociale kontantydelse og i første omgang afholder udgifterne hertil, hvorefter de får hel eller delvis refusion for udgifterne fra staten. I de øvrige nordiske lande administreres de sociale sikringsydelse hovedsagelig af statslige eller andre centrale organer.

Hovedparten af de sociale serviceydelse administreres i alle nordiske lande af kommunerne eller amtskommunerne, som i første omgang afholder udgifterne, hvorefter de modtager bloktilskud fra staten.

Fonde til pensionsformål

De indbetalinger, der finansierer de sociale udgifter, anvendes normalt til løbende udbetalinger i løbet af året, men især inden for pensionsområdet også til opbygning af fonde.

Hensigten med fondene, som efterhånden har fået større betydning, kan være at garantere, at der er midler til rådighed til dækning af fremtidige udbetalinger (præmiereservesystemer). Opbygning af fonde kan også forekomme i fordelingssystemer (hvor udgifterne i princippet skal dækkes af årets indbetalinger), med det formål at skabe en buffer til udjævning af variationer i ind- og udbetalinger over tid.

I Norge finansieres de sociale udgifter, inklusiv tillægspensioner, løbende over de offentlige budgetter og udgifterne er derfor ikke medtaget i tabel 10.6. Folketrygdefonden, der er en uafhængig offentlig fond, medvirker ikke direkte ved finansieringen af folketrygdens løbende driftsudgifter.

Tabel 10.6 Udviklingen i fonde til pensionsformål 1990-1995. Mia. KR/FIM i 1995-priser

	Grundpension	Tillægspension	Supplerende pension
<i>Fondstørrelse</i>			
<i>Danmark</i>			
Ved årets begyndelse, 1990	–	80,6	119,0
Ved årets slutning, 1990	–	86,4	128,6
Ved årets begyndelse, 1995	–	116,3	168,0
Ved årets slutning, 1995	–	126,0	179,3
<i>Finland</i>			
Ved årets begyndelse 1990	0,8	112,8	33,6
Ved årets slutning, 1990	0,7	135,0	36,8
Ved årets begyndelse, 1995	2,2	194,0	33,6
Ved årets slutning, 1995	1,6	209,1	32,9
<i>Island</i>			
Ved årets begyndelse, 1990	0,1	124,2	–
Ved årets slutning, 1990	0,1	152,3	–
Ved årets begyndelse, 1995	–	234,2	–
Ved årets slutning, 1995	–	262,6	–
<i>Sverige</i>			
Ved årets begyndelse, 1990	8,7	469,9	221,2
Ved årets slutning, 1990	11,2	527,8	240,9
Ved årets begyndelse, 1995	5,0	553,5	272,9
Ved årets slutning, 1995	5,0	572,8	351,5

DE SOCIALE UDGIFTER

De sociale udgifter efter art og formål

De sociale ydelser fordeles efter art i kontantydelse og serviceydelser. Kontantydelse er yderligere opdelt i erstatning ved indkomstbortfald og andre kontantydelse. Ved ydelse fordeling efter formål foretages opdelingen efter, hvilke sociale behov eller risici ydelse primært er bestemt til at afhjælpe.

Fordelingen af de sociale udgifter efter ydelse formål er ret stabil i det enkelte land. Ny lovgivning og ændringer i det sociale mønster har dog givet anledning til forskydninger i fordelingerne. Sammenligningen landene imellem viser nogle forskelle i fordelingen af de sociale udgifter efter formål. Baggrunden herfor hænger i nogen grad sammen med forskelle i de enkelte landes prioritering af ydelser til forskellige formål.

Tabel 10.7 De sociale udgifter procentvis fordelt efter hovedgrupper 1995

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Familier og børn	12,4	13,3	12,9	14,1	11,4
Arbejdsløshed	14,7	14,3	4,3	6,7	11,1
Sygdom	17,8	21,2	37,9	26,3	21,7
Ældre, funktionshæmmede og efterlevende	48,2	47,6	41,3	48,4	49,5
Boligydelser	2,4	1,5	0,7	0,7	3,4
Andre sociale ydelser	4,4	2,1	2,8	3,8	2,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 10.8 Sociale udgifter efter art og formål 1995. Mio. KR/FIM

	Danmark		Finland		Island		Norge		Sverige	
	I alt	I pct.	I alt	I pct.	I alt	I pct.	I alt	I pct.	I alt	I pct.
<i>Familier og børn</i>	39.128	100	23.307	100	10.875	100	34.971	100	65.876	100
Kontantydelse som indkomsterstatning	8.686	22	3.196	14	606	6	8.366	24	14.846	23
Andre kontantydelse	10.073	26	12.353	53	6.058	56	13.953	40	20.322	31
Serviceydelser	20.369	52	7.758	33	4.211	39	12.652	36	30.708	47
<i>Arbejdsløshed</i>	46.573	100	25.093	100	3.655	100	16.683	100	64.606	100
Kontantydelse som indkomsterstatning	32.793	70	23.549	94	3.572	98	10.014	60	54.610	85
Andre kontantydelse	11.495	25	—	—	—	—	—	—	—	—
Serviceydelser	2.285	5	1.544	6	83	2	6.670	40	9.996	15
<i>Sygdom</i>	56.458	100	37.273	100	31.899	100	65.393	100	125.732	100
Kontantydelse som indkomsterstatning	11.041	20	7.142	19	6.297	20	19.677	30	28.669	23
Andre kontantydelse	381	1	—	—	—	—	63	—	33	0
Serviceydelser	45.036	80	30.131	81	25.602	80	45.653	70	97.030	77
<i>Ældre, funktionshæmmede og efterlevende</i>	152.587	100	83.454	100	34.702	100	120.244	100	287.091	100
Kontantydelse som indkomsterstatning	120.272	79	73.233	88	25.891	75	85.582	71	221.303	77
Andre kontantydelse	1.135	1	750	1	—	—	3.084	3	4.703	2
Serviceydelser	31.180	20	9.471	11	8.811	25	31.578	26	61.085	21
<i>Boligydelser</i>	7.738	100	2.623	100	560	100	1.823	100	19.825	100
Serviceydelser	7.738	100	2.623	100	560	100	1.823	100	19.825	100
<i>Andre sociale ydelser</i>	13.897	100	3.658	100	2.387	100	9.325	100	16.908	100
Kontantydelse som indkomsterstatning	11.180	80	2.614	71	1.242	52	4.313	46	11.228	66
Andre kontantydelse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Serviceydelser	2.717	20	1.044	29	1.145	48	5.012	54	5.680	34
<i>Kontantydelse som indkomsterstatning i alt</i>	183.972	58	109.734	63	37.608	45	127.952	50	330.656	57
<i>Andre kontantydelse i alt</i>	23.084	7	13.103	7	6.058	7	18.477	7	25.058	4
<i>Serviceydelser i alt</i>	109.325	35	52.571	30	40.412	48	107.191	42	224.324	39
<i>Sociale udgifter i alt</i>	316.381	100	175.408	100	84.078	100	248.441	100	580.038	100

Skatteregler og beskatningens indflydelse på de sociale udgifter

Sociale kontantydelse kan enten være skattefrie eller skattepligtige. I alle landene er det ud fra modtagerens synspunkt af stor betydning, om ydelserne er skattefrie eller skattepligtige, da beskatningsgraden er relativt høj. De beskattede kontantydelsers andel af samtlige kontantydelse er i de senere år vokset i alle fem lande. Årsagen til dette skal søges i, at de største poster udgøres af kontantydelse ved indkomstbortfald i form af fx sygedagpenge, arbejdsløshedsdagpenge og pensioner.

Tabel 10.9 Skattefrie og skattepligtige kontantydelse i alt samt i forhold til BNP 1994 og 1995

	Skattefrie kontantydelse		Skattepligtige kontantydelse	
	I alt, mio. KR/FIM	I pct. af BNP	I alt, mio. KR/FIM	I pct. af BNP
<i>1994</i>				
Danmark	26.113	2,8	180.690	19,5
Finland	16.213	3,2	106.121	20,8
Island	6.420	1,5	35.110	8,1
Norge	19.880	2,3	120.043	13,8
Sverige	32.555	2,1	323.475	21,1
<i>1995</i>				
Danmark	18.764	1,9	188.292	19,5
Finland	16.005	2,9	106.832	19,6
Island	6.574	1,5	37.653	8,3
Norge	20.204	2,2	126.225	13,6
Sverige	32.457	2,0	323.257	19,7

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 10.10 Beskatning af kontantydelse 1995

	Sociale udgifter, mio. KR/FIM	Heraf kon- tanydelser, mio. KR/FIM	Skattefrie kontantydelse i pct. af alle kontant- ydelse	Skatteplig- tige kontant- ydelse i pct. af alle kon- tanydelser
	1.	2.	3.	4.
<i>Danmark</i>				
I. Familier og børn	39.128	18.759	54	46
II. Arbejdsløshed	46.573	44.288	–	100
III. Sygdom	56.458	11.422	–	100
IV. Ældre, funktionshæm- mede og efterlevende	152.587	121.407	6	94
V. Boligydelser	7.738	–	–	–
VI. Andre sociale ydelser	13.897	11.180	7	93
VII. Bogførte udgifter til administration	9.252	–	–	–
I alt I.-VII.	325.633	207.056	9	91
<i>Finland</i>				
I. Familier og børn	23.307	15.549	60	40
II. Arbejdsløshed	25.093	23.549	1	99
III. Sygdom	37.273	7.142	–	100
IV. Ældre, funktionshæm- mede og efterlevende	83.454	73.983	5	95
V. Boligydelser	2.623	–	–	–
VI. Andre sociale ydelser	3.658	2.614	97	3
VII. Bogførte udgifter til administration	5.008	–	–	–
I alt I.-VII.	180.416	122.837	13	87
<i>Island</i>				
I. Familier og børn	10.875	6.665	78	22
II. Arbejdsløshed	3.655	3.572	9	91
III. Sygdom	31.899	6.297	0	100
IV. Ældre, funktionshæm- mede og efterlevende	34.701	25.891	3	97
V. Boligydelser	560	560	62	39
VI. Andre sociale ydelser	2.387	1.242	0	100
VII. Bogførte udgifter til administration	1.906	–	–	–
I alt I.-VII.	85.983	44.227	15	85

/...fortsættes

DE SOCIALE UDGIFTER

Tabel 10.10 fortsat

	Sociale udgifter, mio. KR/FIM	Heraf kon- tantlydelser, mio. KR/FIM	Skattefrie kontantyd- elser i pct. af alle kontant- ydelse	Skatteplig- tige kontant- ydelse i pct. af alle kon- tantlydelser
	1.	2.	3.	4.
<i>Norge</i>				
I. Familier og børn	34.971	22.319	58	42
II. Arbejdsløshed	16.683	10.014	–	100
III. Sygdom	65.393	19.740	0	100
IV. Ældre, funktionshæm- mede og efterlevende	120.244	88.666	3	97
V. Boligydelser	1.823	1.377	57	43
VI. Andre sociale ydelser	9.325	4.313	95	5
VII. Bogførte udgifter til administration	5.180	–	–	–
I alt I.-VII.	253.620	146.429	14	86
<i>Sverige</i>				
I. Familier og børn	65.876	35.168	58	42
II. Arbejdsløshed	64.606	54.610	–	100
III. Sygdom	125.732	28.702	–	100
IV. Ældre, funktionshæm- mede og efterlevende	287.091	226.006	0	100
V. Boligydelser	19.825	–	–	–
VI. Andre sociale ydelser	16.908	11.228	100	–
VII. Bogførte udgifter til administration	8.651	–	–	–
I alt I.-VII.	588.689	335.714	9	91

Bilag 1

Beskrivelse af typetilfælde

De typetilfældeberegninger (se disketten bagest i denne bog), som ligger til grund for tabeller og figurer om kompensation ved indkomstbortfald, er revideret betydeligt i forhold til de tidligere udgaver af *Social tryghed i de nordiske lande*.

Der er således ved beregningerne af den disponible indkomst medtaget både boligstøtte og betaling for dagpasning af børn. Da størrelsen af såvel boligstøtte som daginstitutionsbetaling er afhængig af indkomsten, spiller dette en væsentlig rolle for kompensationen i forbindelse med de sociale be-
givenheder, som indgår i typetilfældeberegningerne.

I de tidligere udgaver af publikationen har beregningsgrundlaget været den gennemsnitlige løn til henholdsvis en mandlig og kvindelig industriarbejder. I denne udgave er anvendt gennemsnitslønnen for en industriarbejder (Average Production Worker – APW). Dette løngennemsnit er udarbejdet af OECD og anvendes i de fleste komparative studier.

Der er anvendt følgende familietyper og indkomstniveauer:

Enlig med 1 barn: APW 50%, 75%, 100%, 125% og 150%.

Enlig uden børn: APW 50%, 75%, 100%, 125% og 150%.

Par med 2 børn: APW 75% og 50%; 100% og 75%; 125% og 100%; 150% og 125%.

Par uden børn: APW 75% og 50%; 100% og 75%; 125% og 100%; 150% og 125%.

Om de enkelte typetilfælde er der følgende at bemærke:

Typetilfælde 0

Indkomst og skat i typetilfælde for APW 1995

Arbejdsgiverens omkostninger

For bedre at kunne belyse den samlede beskatning i de nordiske lande i form af såvel indkomstskat som sociale bidrag er arbejdsgiverens omkostninger, dvs. bruttolønnen plus arbejdsgiverens lovpligtige sociale bidrag, medtaget. Der er derfor udarbejdet to opgørelser over nettoindkomsten (dvs. bruttolønnen minus indkomstskat og lønmodtagerens sociale bidrag) i forhold til "bruttoindkomst": Dels nettoindkomst i forhold til arbejdsgiverens omkostninger, dels nettoløn i forhold til selve bruttolønnen.

For Danmarks vedkommende kan arbejdsgivernes lovpligtige sociale bidrag ikke beregnes. Det skønnes dog, at de for en lønmodtager med en løn svarende til APW udgør i størrelsesordenen 1½ pct. af lønnen. Dette skøn er alene anvendt i typetilfælde 0 for enlige med en løn svarende til APW.

Skattebetaling

Der er anvendt gennemsnitlige skatteprocenter på landsplan, dvs. de gennemsnitlige kommunale skatteprocenter, inkl. de gennemsnitlige kirkeskatteprocenter.

Børnenes alder og benyttelse af daginstitution (daghjem)

Børnetilskuddets størrelse og betaling for daginstitution er beregnet ud fra følgende familietyper:

Enlig med 0-årigt barn, dvs. en nyfødt i typetilfælde I.

Enlig med 1 barn: Barnet er 5 år, dvs. et førskolebarn, som er i daginstitution (daghjem).

Par med 2 børn: 1 barn på 5 år og 1 barn på 9 år, dvs. et førskolebarn, som er i daginstitution (daghjem), og et barn, der går i skole, men som stadig har behov for pasning efter skoletid.

Betaling for daginstitution (daghjem) er så vidt muligt beregnet på grundlag af gennemsnitlige takster og betalingsregler på landsplan.

Det er forudsat, at børnene er i daginstitution (daghjem) i alle typetilfældene, dog ikke den nyfødte i typetilfælde I. Der er således også regnet med,

at børnene er i daginstitution (daghem) i typetilfælde II og III.

Med hensyn til børnetilskud er der ud over selve børnetilskuddene til enlige og parfamilier med børn også medregnet børnebidrag til enlige med børn svarende til størrelsen af de bidrag, som det offentlige udbetaler forskudsvis, jf. Kapitel 4.

Boligudgifter og boligstøtte (bostadsbidrag)

Det er forudsat, at familierne i alle tilfælde bor i en lejebolig. Størrelsen af boligudgiften/huslejen afhænger kun af familietyper, men er uafhængig af indkomstens størrelse. Boligudgiften omfatter kun selve huslejen og ikke andre udgifter til fx varme, el og gas. Der er således ikke medtaget beregninger af fx det varmetillæg, som pensionister med lav indkomst i Danmark er berettiget til.

Det har ikke været muligt at fastsætte størrelsen af huslejen for de enkelte familietyper på en ensartet måde for alle landene. I nogle lande er huslejen fastsat på grundlag af skøn over størrelsen af lejeboliger for den enkelte familietype og opgørelser af den gennemsnitlige husleje pr. kvadratmeter på landsplan, mens den i andre lande er baseret på surveydata over huslejer for forskellige familietyper inden for bestemte kommunegrupper.

Huslejen for de enkelte familietyper er alene anvendt til at beregne størrelsen af en eventuel boligstøtte, mens selve huslejen ikke er medtaget ved beregningen af den disponible indkomst. For Norges vedkommende indgår der ikke beregninger over boligstøtten. Det skyldes dels, at boligstøtten har et beskedent omfang, dels at den hovedsagelig bliver fastsat skønsmæssigt på grundlag af en behovsvurdering af den enkelte familie.

Bruttoindkomsten

Bruttoindkomsten er den rene lønindkomst og inkluderer fx ikke børnetilskud og boligstøtte.

Disponibel indkomst

Den disponible indkomst beregnes som bruttoindkomst plus børnetilskud og boligstøtte, fratrukket indkomstskat, sociale bidrag for lønmodtagerne og betaling for daginstitution. Lønmodtagernes sociale bidrag omfatter for Danmarks, Finlands og Sveriges vedkommende også bidrag til den frivillige arbejdsløshedsforsikring i form af kontingent til arbejdsløsheds-kassen. Derimod er der ikke medtaget fagforeningskontingenter i beregningerne.

BESKRIVELSE AF TYPETILFÆLDE

De disponible indkomster er beregnet på årsbasis, både for lønmodtagere i beskæftigelse og i forbindelse med modtagelse af forskellige sociale ydelser. Beregningsmæssigt er det således forudsat, at de pågældende personer modtager de sociale ydelser hele året, selv om dette i nogle tilfælde, som ved fx fødselsdagpenge, ikke er muligt. De angivne indkomster pr. måned er disse årbeløb divideret med 12.

Kompensationsgraderne i forbindelse med de sociale begivenheder udregnes som den disponible indkomst i forbindelse med modtagelse af den sociale ydelse udtrykt i pct. af den disponible indkomst ved beskæftigelse.

Typetilfælde I

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med fødsel 1995

Der er anvendt følgende familietyper:

- Enlig på dagpenge med et nyfødt barn, set i relation til en enlig uden børn i arbejde.
- Par med 2 børn (5 og 9 år) ud over den nyfødte, hvor den person der har den højeste indkomst er på dagpenge, set i relation til et par med 2 børn (5 og 9 år), hvor de voksne begge er i arbejde.
- Par med et nyfødt barn, hvor den person, der har den højeste indkomst er på dagpenge, set i relation til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde.

Typetilfælde II

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for forsikrede 1995

Der er medtaget beregninger over erstatningsniveauet for alle 4 familietyper, dvs. en enlig, der modtager arbejdsløshedsdagpenge med 1 barn; en enlig uden børn der modtager arbejdsløshedsdagpenge; et par med 2 børn, hvor den person der har den højeste indkomst, er på arbejdsløshedsdagpenge; samt et par uden børn, hvor den person der har den højeste indkomst, er på arbejdsløshedsdagpenge. Supplerende socialhjælp er medregnet i de tilfælde, hvor den pågældende familie er berettiget hertil.

Typetilfælde III

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for ikke-forsikrede 1995

Der er medtaget beregninger af erstatningsniveauet for henholdsvis en enlig med 1 barn og for en enlig uden børn. I begge tilfælde forudsættes den voksne at være fyldt 30 år.

Typetilfælde IV

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med sygdom 1995

Der er medtaget beregninger over erstatningsniveauet for alle fire familietyper, jf. typetilfælde II.

Typetilfælde V

Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med alderspension, inkl. tillægspension ved maksimal optjeningstid 1995

Der er medtaget beregninger af erstatningsniveauet for henholdsvis en enlig uden børn og et par uden børn, hvor begge er pensionister. Tillægspensionen er medregnet med det beløb, det maksimalt var muligt at opnå i 1995.

YDERLIGERE INFORMATION

Bilag 2

Yderligere information

Yderligere statistiske oplysninger om de nordiske landes sociale tryghedssystemer kan fås fra de enkelte statistikproducenter i de respektive lande. Nedenfor gives oplysninger om, hvor man kan henvende sig med henblik på mere information.

DANMARK

Danmarks Statistik
Sejrøgade 11
DK-2100 København Ø
Tlf. +45 39 17 39 17
Fax +45 31 18 48 01

Sundhedsstyrelsen
Amaliegade 13
Postboks 2020
DK-1012 København K
Tlf. +45 33 91 16 01
Fax +45 33 93 16 36

Arbejdsmarkedets Tillægspension
Kongens Vænge 8
DK-3400 Hillerød
Tlf. +45 48 20 48 20
Fax +45 48 20 48 00

Socialministeriet
Holmens Kanal 22
DK-1060 København K
Tlf. +45 33 92 93 00
Fax +45 33 93 25 18

Arbejdsmarkedsstyrelsen
Blegdamsvej 56
Postboks 2722
DK-2100 København Ø
Tlf. +45 35 28 81 00
Fax +45 35 36 24 11

Direktoratet for
Arbejdsløshedsforsikringen
Finsensvej 78
DK-2000 Frederiksberg
Tlf. +45 38 10 60 11
Fax +45 31 19 38 90

Udlændingestyrelsen
Ryesgade 53
DK-2100 København Ø
Tlf. +45 35 36 66 00
Fax +45 35 36 19 16

Socialforskningsinstituttet
Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Tlf. +45 33 48 08 00
Fax +45 33 48 08 33

YDERLIGERE INFORMATION

FINLAND

Folkpensionsanstalten
Postbox 450
FIN-00101 Helsingfors
Tlf. +358 9 43411
Fax +358 9 4341 530

Forsknings- och
utvecklingscentralen för social-
och hälsovården (STAKES)
Postbox 220
FIN-00531 Helsingfors
Tlf. +358 9 39671
Fax +358 9 3967 2324

Pensionsskyddscentralen
Postbox 11
FIN-00521 Helsingfors
Tlf. +358 9 1511
Fax +358 9 1481 172

Social- och hälsovårdsministeriet
Postbox 267
FIN-00171 Helsingfors
Tlf. +358 9 1601
Fax +358 9 160 38 26

Statistikcentralen
FIN-00022 Statistikcentralen
Tlf. +358 9 17341
Fax +358 9 1734 3522

ISLAND

Atvinnuleysistryggingasjóður
(Arbejdsløshedsforsikringsfonden)
Suðurlandsbraut 24
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 588 2500
Fax +354 588 2520

Hagstofa Íslands
(Íslands Statistik)
Skuggasundi 3
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 560 9800
Fax +354 562 8865

Kjararannsóknarnefnd
(Komiteen for lønundersøgelser)
Borgartúni 22
IS-105 Reykjavík
Tlf. +354 562 1470
Fax +354 562 4570

Samband almennra lífeyrissjóða
– S.A.L.
(De faglige pensionsfonds forbund
– S.A.L.)
Suðurlandsbraut 30
IS-108 Reykjavík
Tlf. +354 581 4977
Fax +354 581 4332

Tryggingastofnun Ríkisins
(Rigsforsikringsanstalten)
Laugavegi 114
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 560 4400
Fax +354 562 4535

YDERLIGERE INFORMATION

Þjóðhagsstofnun
(Nationaløkonomisk institut)
Kalkofsvegi 1
IS-150 Reykjavík
Tlf. +354 569 9500
Fax +354 562 6540

NORGE

Statistisk sentralbyrå
Kongens gate 6
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo
Tlf. +47 22 86 45 00
Fax +47 22 86 49 88

Rikstrygdeverket
Drammensveien 60
N-0241 Oslo
Tlf. +47 22 92 70 00
Fax +47 22 92 73 00

Arbeidsdirektoratet
C.J. Hambros plass 2d
Postboks 8127 Dep.
N-0032 Oslo
Tlf. +47 22 92 70 00
Fax +47 22 92 73 00

Statens helsetilsyn
Calmeyers gate 1
Postboks 8128 Dep.
N-0032 Oslo
Tlf. +47 22 34 90 90
Fax +47 22 34 95 90

SVERIGE

Arbetskyddsstyrelsen
S-171 84 Solna
Tlf. +46 8 730 90 00
Fax +46 8 730 19 67

Arbetsmarknadsstyrelsen
S-171 99 Solna
Tlf. +46 8 730 60 00
Fax +46 8 27 83 68

Riksförsäkringsverket
S-103 51 Stockholm
Tlf. +46 8 786 90 00
Fax +46 8 786 95 80

Socialstyrelsen
S-106 30 Stockholm
Tlf. +46 8 783 30 00
Fax +46 8 783 32 52

Statistiska centralbyrån
S-115 81 Stockholm
Tlf. +46 8 783 40 00
Fax +46 8 661 52 61

Statens invandrarverk
Box 6113
S-600 06 Norrköping
Tlf. +46 11 15 60 00
Fax +46 11 15 63 02

YDERLIGERE INFORMATION

ØVRIGE

OECD
Unité des Services à la Clientèle
Service des Publications
2, rue André-Pascal
F-75775 Paris Cedex 16
Frankrig

World Health Organization
Regional Office for Europe
Scherfigsvej 8
DK-2100 København Ø
Danmark

EUROSTAT
Office for Official Publications
of the European Communities
L-2985 Luxembourg
Luxembourg

Publikationer udgivet af NOSOSKO

Samordning af de nordiske landes statistik vedrørende den sociale lovgivning.
Betænkning afgivet af den af de nordiske socialministerier nedsatte ekspertkomité. 1. del. Om opstilling af en ensartet oversigt over de sociale udgifter. København 1951.

Samordning av de nordiske lands statistikk vedrørende den sociale lovgivning.
Rapport fra den av de nordiske socialministerier nedsatte ekspertkomité. 2. del. Omfanget av de sosiale tiltak. Oslo 1951.

Samordning av de nordiske lands statistikk vedrørende den sosiale lovgivning.
Utgifter til sosiale formål i 1949 og 1950 og omfanget av sosiale tiltak i 1949 i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Oslo 1953.

Samordning af de nordiske landes statistik vedrørende den sociale lovgivning.
Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 2. København 1955.

Samordnad nordisk statistik rörande sociallagstiftningen. Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 4. Stockholm 1957.

Statistikk vedrørende den sosiale lovgivning i de nordiske land 1956 (1956/57).
Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 6. Oslo 1959.

Social Welfare Statistics of the Northern Countries 1956 (1956/57). Statistical Reports of the Northern Countries no. 6. Oslo 1960.

Samordnad nordisk statistik rörande sociallagstiftningen. Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 8. Stockholm 1961.

Samordning af de nordiske landes statistik vedrørende den sociale lovgivning 1960 (1960/61). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 9. København 1963.

PUBLIKATIONER UDGIVET AF NOSOSKO

Sosial sikkerhet i de nordiske land. Utgifter og omfanget av visse sosiale tiltak 1962 (1962/63). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 11. Oslo 1963.

Social Security in the Nordic Countries. Expenditure on and scope of certain social security measures 1962 (1962/63). Statistical Reports of the Nordic Countries no. 11. Oslo 1964.

Social trygghet i de nordiska länderna. Utgifter och verksamhetens omfattning 1964 (1964/65). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 13. Stockholm 1967.

Social Security in the Nordic Countries. Expenditure on and scope of certain social security measures 1964 (1964/65). Statistical Reports of the Nordic Countries no. 13. Stockholm 1968.

Social tryghed i de nordiske lande. Den sociale virksomheds udgifter og omfang 1966 (1966/67). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 16. København 1969.

Social Security in the Nordic Countries. Expenditure on and scope of certain social security measures 1966 (1966/67). Statistical Reports of the Nordic Countries no. 16. Copenhagen 1970.

Sosial sikkerhet i de nordiske land. Utgifter til og omfanget av visse sosiale tiltak 1968 (1968/69). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 22. Oslo 1971.

Social Security in the Nordic Countries. Expenditure on and scope of certain social security measures 1968 (1968/69). Statistical Reports of the Nordic Countries no. 22. Oslo 1971.

Social trygghet i de nordiska länderna. Utgifter och verksamhetens omfattning 1970 (1970/71). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 24. Stockholm 1973.

Social tryghed i de nordiske lande. Udgifter og virksomhedens omfang 1972 (1972/73). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 29. København 1975.

Social Security in the Nordic Countries. Expenditure on and scope of certain social security measures 1972 (1972/73). Statistical Reports of the Nordic Countries no. 29. Copenhagen 1976.

Sosial trygghet i de nordiske land. Utgifter og virksomhetens omfang 1974 (1974/75). Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 34. Bergen 1978.

PUBLIKATIONER UDGIVET AF NOSOSKO

Social trygghet i de nordiska länderna. Verksamhetens omfattning, utgifter och finansiering 1978. Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 37. Stockholm 1980.

Social Security in the Nordic Countries. Scope and expenditures 1978. Statistical Reports of the Nordic Countries no. 38. Stockholm 1981.

Margaretha Aarnio: *Socialförsäkringen och de arbetsförmögna i Norden.* En analys av de huvudsakliga förmånssystem vid arbetsförmåga och långvarig arbetslöshet i de nordiska länderna. NU 1982:15. Helsingfors 1982.

Sammenligning af udgifter til sociale kontantydelse i Norden. En undersøgelse af beskatningens betydning for tværnationale sammenligninger af sociale udgifter. Nordisk Statistisk Sekretariat. Tekniske rapporter nr. 33. København 1983.

Social trygghet i de nordiska länderna. Omfattning, utgifter och finansiering 1981. Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 43. Helsingfors 1984.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1981. Statistical Reports of the Nordic Countries no. 44. Helsinki 1984.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1984. Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 47. København 1986.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1984. Statistical Reports of the Nordic Countries no. 48. Copenhagen 1987.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1987. Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 50. København 1989.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1987. Statistical Reports of the Nordic Countries no. 51. Copenhagen 1990.

Rita Knudsen: *Familietydelser i Norden 1989.* Nordisk Statistisk Sekretariat. Tekniske rapporter nr. 52. København 1990.

Sosial trygghet i de nordiske land. Omfang, utgifter og finansiering 1990. Nordisk Statistisk Skriftserie nr. 58. København 1992.

PUBLIKATIONER UDGIVET AF NOSOSKO

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1990. Booklet. Copenhagen 1992.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1990. Statistical Reports of the Nordic Countries no. 59. Copenhagen 1993.

Nordiskt seminarium kring statistik om service och omsorger för äldre. Sigtuna, Sverige, 7-9 september 1992. I samarbejde med Nordisk Statistisk Sekretariat. Tekniske rapporter nr. 57. København 1993.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing. Booklet. Nordic Social-Statistical Committee. Copenhagen 1995.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1993. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 1:95. København 1995.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1993. Nordic Social-Statistical Committee no. 2:95. Copenhagen 1995.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1994. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 3:96. København 1996.

Nordisk socialstatistik 1946-1996. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 4:96. København 1996.

Social Security in the Nordic Countries. Scope, expenditure and financing 1994. Nordic Social-Statistical Committee no. 5:96. Copenhagen 1996.

Social tryghed i de nordiske lande. Omfang, udgifter og finansiering 1995. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 6:97. København 1997.